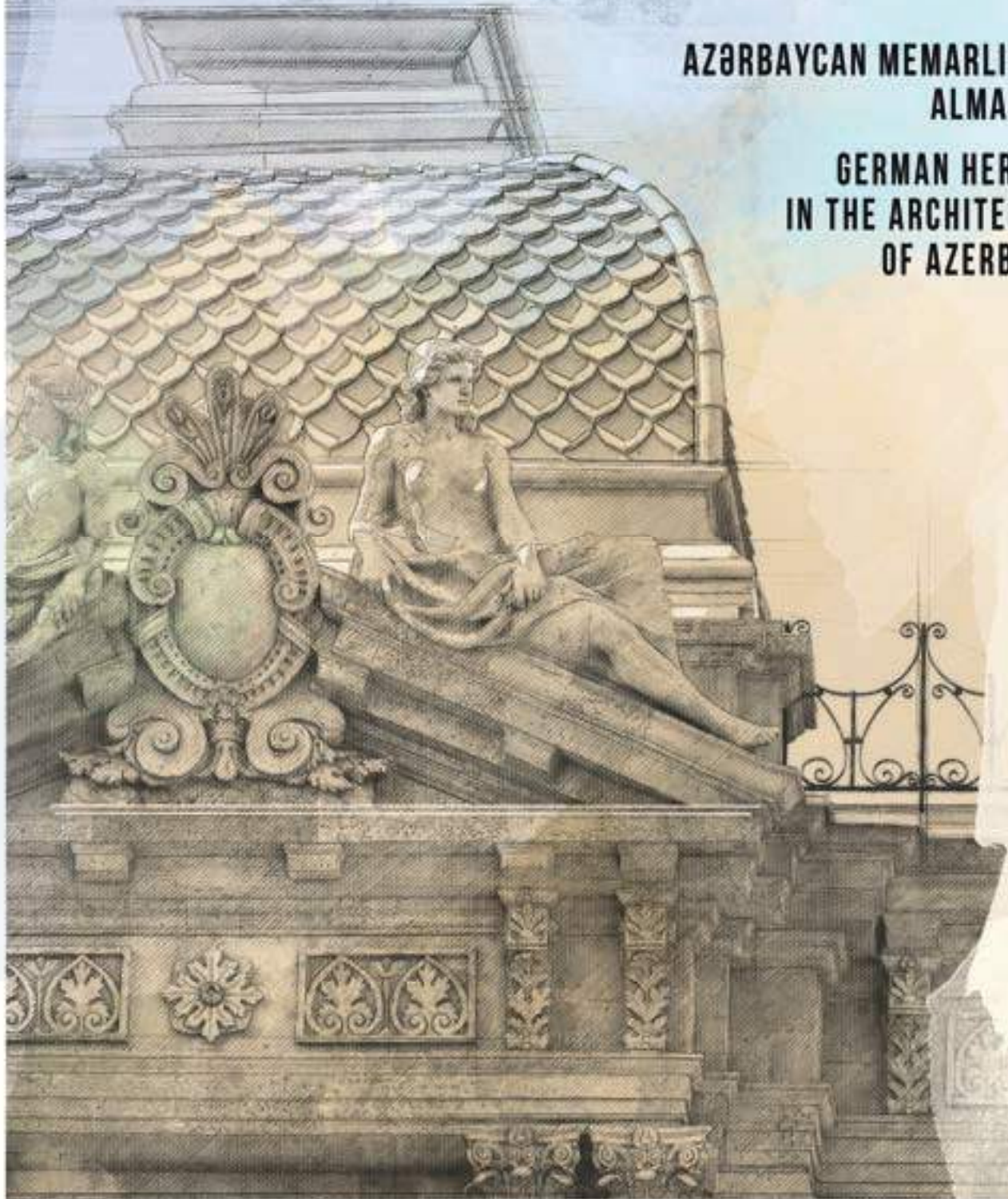

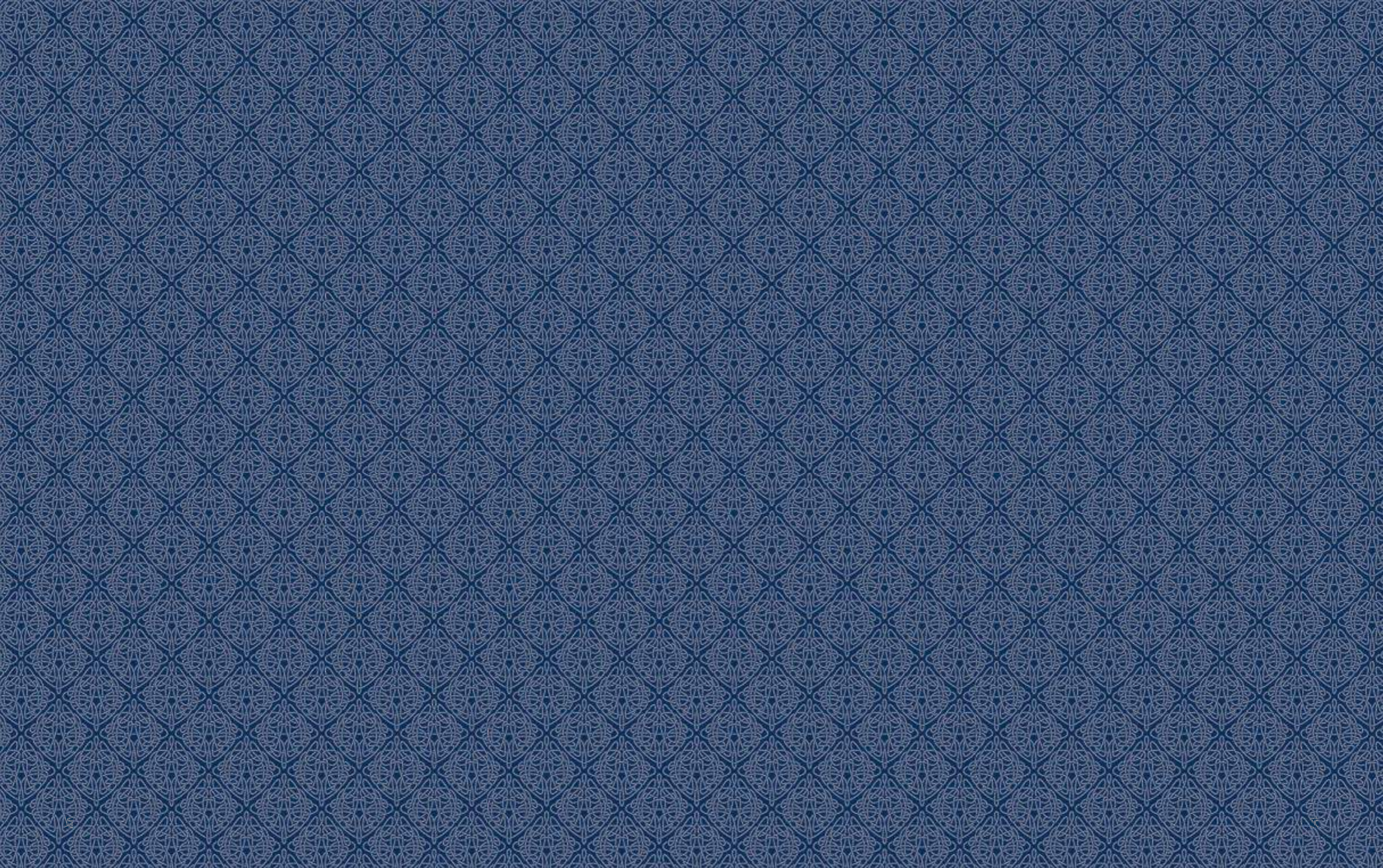
ELCHIN T. ALIYEV

DEUTSCHES ERBE IN DER ARCHITEKTUR VON ASERBAIDSCHAN

AZƏRBAYCAN MEMARLIĞINDA
ALMAN İRSİ

GERMAN HERITAGE
IN THE ARCHITECTURE
OF AZERBAIJAN

Botschaft
der Bundesrepublik Deutschland
Baku

ELCHIN T. ALIYEV

DEUTSCHES ERBE IN DER ARCHITEKTUR VON ASERBAIDSCHAN

AZƏRBAYCAN MEMARLIĞINDA ALMAN İRSİ

GERMAN HERITAGE IN THE ARCHITECTURE
OF AZERBAIJAN

Autor: Elchin Aliyev
Entwurf: Novruz Novruzov
Übersetzung ins Englische: İlham Humbatov
Computerlayout: Gulnar Safarova, Jale Muradova
Texte: Cornelius Gerster, Parvana Aliyeva, Anar Azimov

Bilder: Elchin Aliyev, Mirnaiba Hasanoglu Novruz Novruzov, Farid Khairullin, Adil Yusifov.

Alle Rechte vorbehalten. Die Verwendung des Materials des Buches ohne die schriftliche Genehmigung des Autors des Buches ist verboten. Seitens des Autors des Buches wurden alle Anstrengungen unternommen, um die originalen Quellen und Urheberrechte an dem in diesem Buch enthaltenen Material anzugeben.

Emailadresse des Autors: elchintofik@gmail.com

Müəllif Elçin Əliyev
Dizayn: Novruz Novruzov
İngilis dilinə tərcümə: İlham Hüseynov
Kompüter dizaynı: Gülnar Səfərova, Jale Muradova
Korrektorlar: Cornelius Gerster, Parvana Əliyeva, Anar Əzimov

Kitabda Elçin Əliyev, Mirnaib Həsənoğlu, Novruz Novruzov, Fərid Xeyrullin, Adil Yusifovun fotosəkillərindən istifadə olunub.

Bütün hüquqlar qorunur. Kitabın müəllifinin yazılı icazəsi olmadan kitabın materiallarından istifadəsi qadağandır. Kitabın müəllifi qismində bu kitabdakı materiallara orijinal mənbələri və müəlliflik hüquqlarını göstərmək üçün hər cür səy göstərmişdir. Müəllif hüququ sahiblərinin hər hansı bir səhv, qeyri-dəqiqlik və ya çatışmazlığı barədə məlumat almaqdan məmnun olacaq və bu vəzibə məlumatlar üçün onlara minnətdardır.

Müəllifin elektron poçt ünvanı: elchintofik@gmail.com

Author: Elchin Aliyev
Design: Novruz Novruzov
English translation: İlham Humbatov
Computer layout: Gulnar Safarova, Zhale Muradova
Text: Cornelius Gerster, Parvana Aliyeva, Anar Azimov

The book uses photographs of Elchin Aliyev, Mirnaib Gasanoglu, Novruz Novruzov, Farid Khayrullin, Adil Yusifov.

All rights reserved. Any use of the materials in this book is prohibited without the author's written permission. The author has undertaken all possible efforts to show the original sources and copyright for the materials this book contains.

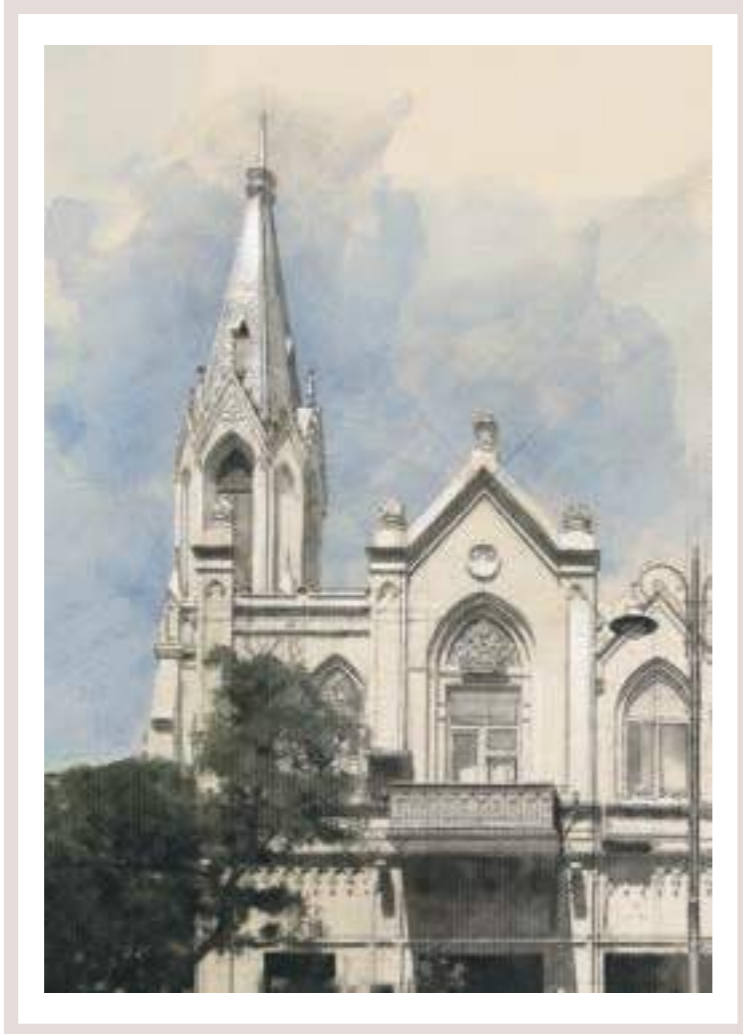
The author's contact details: elchintofik@gmail.com

Erste Ausgabe / Birinci nəşr / First Edition

© Elchin T. Aliyev. 2017

ISBN 978-9952-8335-1-5
720.97'2-dc22

Baku 2017

Erlöserkirche, 28. Mai Strasse, Baku.
Adolf Eichler, 1898

Bakı şəh., 28 May küçəsində Xilaskar Kilsəsinin binası. Bina 1898-ci ildə memar Adolf Eyxlerin layihəsi əsasında tikilmişdir

Church of Christ Redeemer, May 28 Street, Baku.
Adolf Eichler, 1898

Liebe Leserin, lieber Leser,

bewahren, dokumentieren, Menschen zur Auseinandersetzung mit ihrer Geschichte und Identität einladen – das sind die Ziele des Kulturerhalt-Programms des Auswärtigen Amts. Genau dazu laden wir deshalb auch Sie mit diesem Band über deutsche Architektur in Aserbaidschan ein, der im Rahmen des Programms gefördert wurde.

Machen wir uns nichts vor – dass deutsche Siedler vor 200 Jahren nach Aserbaidschan kamen, hatte weniger mit der Gastfreundschaft der hiesigen Menschen oder dem großartigen Bergpanorama zu tun, sondern mehr mit den Wirren des 19. Jahrhunderts in ihrer deutschen Heimat. Ohne Sprachkenntnisse und auf Einladung des russischen Zaren Alexander I., dessen Mutter deutschen Ursprungs war, machten sie sich auf den weiten Weg in den Kaukasus. Auf ihren Wagen transportierten Sie nur das Nötigste, doch das, was sie in Aserbaidschan hinterlassen haben, hätten sie ohnehin nicht auf einen Karren schnallen können: ihre Kultur, die Art zu denken, die Art zu bauen. Ausgehend von der Stadt Göygöl, damals Helenendorf genannt, gründeten die Deutschen zunächst weitere Siedlungen, schließlich erreichten sie Baku.

Ich war selbst überrascht, wie viele Gebäude von deutschen Architekten entworfen wurden. Gleichzeitig erklärt dies die merkwürdige Vertrautheit mancher Straßenzüge mitten in Baku. Ob Verwaltungsgebäude, Auslandsvertretung oder Wohnhaus, hinter so mancher Fassade verbirgt sich der Geist deutscher Architekten. Wir möchten dazu animieren, einmal mit geschärftem Auge durch Baku zu streifen – mit Sicherheit entdecken Sie schnell das ein oder andere Gebäude.

In unserer täglichen Arbeit in Baku wird uns immer wieder vor Augen geführt, wie verzweigt die deutsch-aserbaidschanischen Beziehungen sind, und dass sie über den Faktor Wirtschaft weit hinausgehen. Aserbaidschaner, die in Deutschland geboren wurden und in die Heimat ihrer Vorfahren zurückgekehrt sind, oder Deutsche, die in Baku für immer oder auf Zeit in neues Zuhause gefunden haben. Während sich so im Alltag die Beziehungen vertiefen, freuen wir uns sehr, durch diesen Band zur Konservierung deutschen Erbes in Aserbaidschan beitragen zu können.

Das Buch „Deutsches Erbe in der Architektur von Aserbaidschan“ ist das Resultat eines langen Prozesses, in dem unser geschätzter Partner Elchin Aliyev Fotos und Geschichten des ganzen Landes zusammengetragen und eingeordnet hat. Wir danken ihm für seine akribische Recherche im Archiv, seine Liebe zur Architektur und zum Detail. Ihnen wünsche ich nun viel Freude beim Durchblättern und Eintauchen in die Geschichte der deutschen Architektur in Aserbaidschan.

Michael Kindsgrab,
Botschafter der Bundesrepublik Deutschland in Baku

Əziz oxucu,

qoruyub saxlamaq, sənədləşdirmək, insanları öz tarixləri və şəxsiyyətləri ilə məşğul olmağa dəvət etmək – budur Almaniyanın Xarici İşlər Nazirliyinin “Mədəniyyəti qorumaq proqramı”nın məqsədi. Həmin proqram çərçivəsində ərsəyə gələn Azərbaycanca alman memarlığına həsr olunmuş kitabla biz Sizi elə məhz buna dəvət edirik.

Gəlin özümüzü yanılmayaq – 200 il bundan əvvəl almanların Azərbaycana köçü yerli camaatın qonaqpərvərliyi, yaxud möhtəşəm dağ mənzərələri ilə az bağlı olub, daha çox XIX əsrdə onların alman vətənlərindəki qarmaqarışıqlıq ilə əlaqədar idi. Ana tərəfdən alman mənşəli rus çarı I Aleksandrın dəvəti ilə dili bilmədən Qafqaza yola düşdülər. Öz arabalarında onlar yalnız ən zəruri şeyləri daşıyıb gətirdilər, ancaq özlərindən sonra Azərbaycanda qoyduqlarını arabaya bağlayıb daşıyıb apara bilmədilər: öz mədəniyyətlərini, düşüncə tərzlərini, tikinti üsullarını. O zaman Helenendorf adlanan Göygöldən başlayaraq almanlar əvvəl bir neçə qəsəbə yaratdılar və sonra Bakıya gəlib çatdılar.

Alman memarlarının nə qədər çox bina yaratdıqlarını görəndə mən özüm də məəttəl qaldım. Bu eyni zamanda Bakının mərkəzində bəzi küçələrin simalarının mənə nəyə görə belə qərribə doğma təsir bağışlamasını izah edir. Ya administrativ bina, xarici nümayəndəlik, ya da yaşayış binası olsun, bu binaların bəzilərinin divarlarının arxasında alman memarlarının ruhu yaşayır. Biz istəyirik ki, bir dəfə iti baxışlarla Bakıya göz gəzdirəsiniz – mütləq tez bir zamanda bu və ya digər binanı kəşf edəcəksiniz.

Bizim Bakıda gündəlik işimizdə hər dəfə təkrarən alman-azərbaycan münasibətlərinin necə çoxşaxəli olması və iqtisadiyyat faktorunu da aşdığı bildirilir. Almaniyada doğulub böyüyən və yenidən öz əcdadlarının yaşadığı vətənlərinə qayıdan azərbaycanlılar yaxud Bakıya daimi və ya müəyyən müddətə yaşamaq üçün gələn almanlar. Gündəlik həyatda münasibətlərin belə dərinləşdiyi bir vaxtda biz bu kitabın nəşri ilə alman irsinin Azərbaycanda qorunub saxlanmasına töhvə verə bilməyimizə çox şadiq.

“Azərbaycan Memarlığında Alman İrsi” uzun sürən bir əməyin nəticəsidir ki, bu da bizim dəyərli tərəfdaşımız Elçin Əliyevin ölkəni qarış-qarış gəzərək və araşdıraraq topladığı fotosəkillər və tarixçələrin sayəsində ərsəyə gəlmişdir. Biz ona arxivdə diqqətli və dəqiq araşdırmaları, onun memarlığa və xırda incəliklərə olan məhəbbətinə görə minnətdarlığımızı bildiririk. Sizə isə bu kitabı vərəqləyərkən Azərbaycanda alman memarlığının tarixinə baş vurmaqdan zövq almağı arzulayırıq.

Mixael Kindsqrab,
Almaniya Federativ Respublikasının Bakıdakı Səfiri

Dear reader,

Preserving heritage and inviting people to explore their own history and identity are the aims of the Cultural Preservation Programme of the Federal Foreign Office. In publishing this book on German architecture in Azerbaijan, which was funded under the Cultural Preservation Programme, that is exactly what we are inviting you to do!

Let's be honest – when German settlers came to Azerbaijan 200 years ago, they didn't come in search of its hospitality or spectacular mountain views, but rather because of the political turmoil in Germany in the 19th century. Tsar Alexander I of Russia, whose mother was of German descent, invited them to settle in the Caucasus. They only spoke German. On their long journey to Azerbaijan they brought only what fit on their carts, but what they left behind could not have been carried on a cart, namely their culture, way of thinking and construction methods. Starting from what is now Göygöl and was called Helenendorf at the time, they founded further settlements until they finally made their way to Baku.

I myself was surprised to find out how many buildings were designed by German architects. This might explain the feeling of remarkable familiarity I experience in some streets in the centre of Baku. Many administrative buildings, foreign missions or residential buildings are the product of a German architect's mind. We hope this book will inspire you to walk through Baku with your eyes wide open – you are sure to find some of the buildings pretty quickly.

Our day-to-day work repeatedly makes us aware of the fact that Germany and Azerbaijan are not only bound by economic ties but also by personal relations, be it through Azerbaijanis who were born in Germany and have returned to Baku to find their family's roots or Germans who have chosen to make their home in Baku for a short while or indeed for good. While these relations grow stronger on a daily basis we are happy to foster the preservation of German heritage in Azerbaijan by publishing this book.

The book “German Heritage in the Architecture of Azerbaijan” is the result of a long period of research conducted by our highly valued partner Elchin Aliyev who collected photographs and stories from all over the country. We would like to thank him for his meticulous search in the archives, his love of architecture and his great eye for detail. I very much hope you will enjoy reading this book and learning about the history of German architecture in Azerbaijan.

Michael Kindsgrab,
Ambassador of the Federal Republic of Germany to Baku

Die Geschichte deutscher Siedler ist Teil der Geschichte Aserbaidshans

Almanların tarixi – Azərbaycan tarixinin bir hissəsidir
The history of the German settlers is part of the history of Azerbaijan

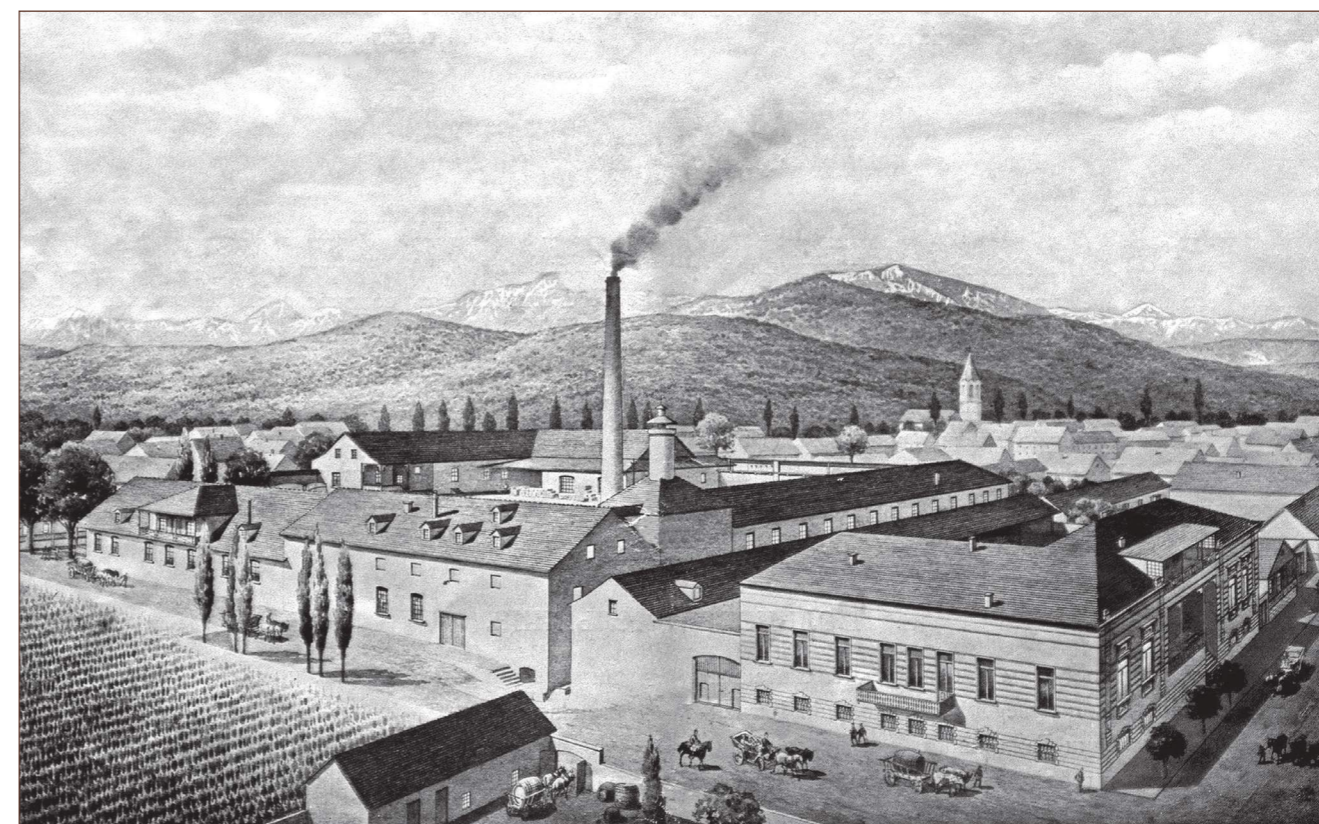
Deutsche Architekten trugen in großem Maße zur Entstehung architektonischer Meisterwerke in Baku im späten 19. und frühen 20. Jahrhundert bei. Während dieser Zeit strebten talentierte Architekten – unter ihnen Johann Edel, Adolf Eichler, Nikolaus von der Nonne, die Brüder Karl und Otto Hippius, Fortunat Ferdinand Gut, Ferdinand Lemkul, Robert Marfeld, Leopold Bilfeld, Paul Stern, Dietrich Thiessen, Wladimir Simson, Franz Grosseti und Adolf von Skoyan – danach, Stilelemente der örtlichen Architektur in ihren Werken aufzugreifen.

Aufgrund ihres Eklektizismus sowie ihrer Bedeutung für die

Alman memarları XIX əsrin axırları – XX əsrin əvvəllərində kapitalist Bakının memarlıq incələrinin yaradılmasına öz böyük töhfələrini veriblər. Avropa üslubunda işləyən istedadlı memarlar öz əsərlərində yerli memarlığın xüsusiyyətlərini əks etdirməyə, binaların həcmi-məkan kompozisiyalarında hər şeydən çox onların bədii mahiyyətini ifadə edən cəhətləri çatdırmağa çalışırdılar. Həmin dövrdə Bakıda memarlar İohann Edel, Adolf Eyxler, Hikolay fon der Nonne, Karl və Otto Hippius qardaşları, Fortunat Ferdinand Gut, Ferdinand Lemkul, Robert Marfeld, Leopold Bilfeld, Paul Ştern, Ditrix Tissen, Vladimir Simenson, Frants Qrosseti, Adolf fon Stoyan və başqaları çalışırdılar. XIX əsrin II yarısı – XX əsrin

Great contributions were made by German architects to the construction of architectural masterpieces in Baku in the late 19th and early 20th centuries. During this period, talented architects – Johann Edel, Adolf Eichler, Nikolaus von der Nonne, the brothers Karl and Otto Hippius, Fortunat Ferdinand Gut, Ferdinand Lemkul, Robert Marfeld, Leopold Bilfeld, Paul Stern, Dietrich Thiessen, Vladimir Simonson, Franz Grosseti, Adolf von Skoyan and others – aspired to use features of local architecture in their works.

For all their eclecticism, the buildings of the second half of the 19th and the beginning of the 20th centuries and the role they played in urban development marked

städtebauliche Entwicklung, markierten die Bauten dieser Architekten eine neue Phase in der Entwicklung der aserbaidshanischen Architektur in Städten wie Baku, Ganja, Lankaran und Nachitschewan.

əvvəllərinin tikililəri və onların şəhərin inkişafında meydana gəlmələri özlərinin bütün eklektik cəhətləri ilə yanaşı Azərbaycan memarlığının və Bakı, Gəncə, Lənkəran, Naxçıvan kimi şəhərlərin inkişafında yeni mərhələni ifadə edirlər.

a new stage in the evolution of Azerbaijani architecture in cities such as Baku, Ganja, Lankaran and Nakhchivan.

Due to the creativity of German architects, the modernist style that dominated world architecture during this period

Deutsche Siedlungen im Südkaukasus im 19. Jahrhundert

Cənubi Qafqazda Alman kolonistlərinin yerləşməsi xəritəsi. XIX əsr

Settlement of German colonists in South Caucasus. 19th century

Die Stadt Helenendorf (heute Göygöl), Anfang des 19. Jahrhunderts

XIX əsrin əvvəllərində Helenendorf (indiki Göygöl) şəhəri

The city of Helenendorf (today Goygol), beginning of the 19th century

Postkarte Ende des 19. Jahrhunderts: Militärspitals in der Stadt Helenendorf (heute Göygöl)

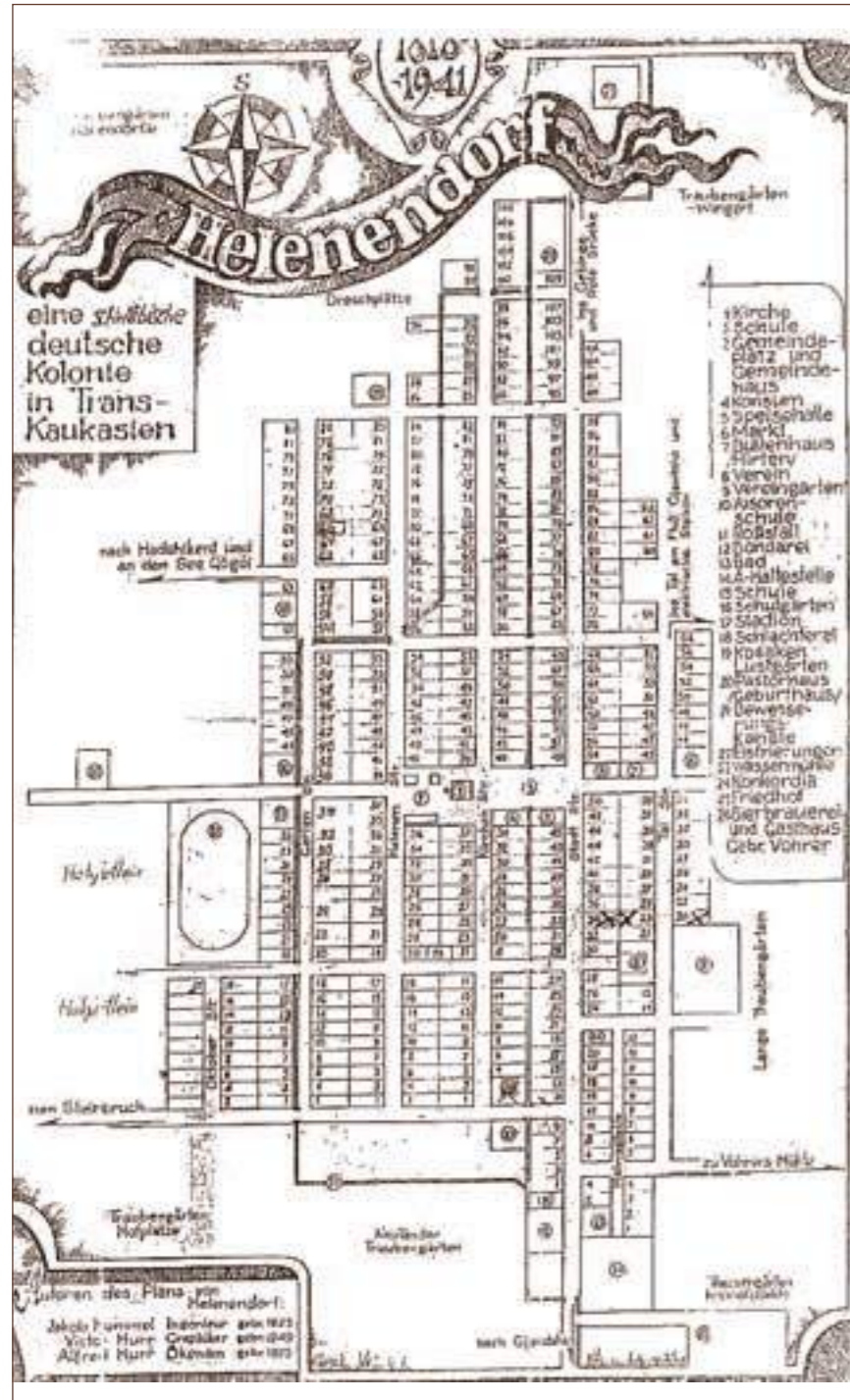
Helenendorf (indiki Göygöl) şəhərində hərbi xəstəxananın görünüşü ilə XIX əsrin sonuncu poçt kartı.

Postcard end of the 19th century: military hospital in the city of Helenendorf (today Goygol)

Stadtplan von Helenendorf, Anfang des 20. Jahrhunderts

XX əsrin əvvəllərində Helenendorf şəhərinin planı

City map of Helenendorf, beginning of the 20th century

Weinfabrik in Helenendorf, um 1920

1920-ci illərdə Helenendorf şəhərində olan şərab zavodunun heyətində şərab çəlləkləri

Wine factory in Helenendorf, around 1920

Postkarte, 1908: Lutherische Kirche in Helenendorf. Die Kirche wurde 1857 erbaut

Helenendorf şəhərində Lüteran kilsəsinin təsviri ilə 1908-ci ildəki poçt kartı. Kilsə 1857-ci ildə tikilmişdir

Postcard, 1908: Lutheran church in Helenendorf. The church was built in 1857

Weinfabrik in Helenendorf, um 1920

1920-ci illərdə, Helenendorf şəhəri şarabçılıq müəssisəsində şarab düzəldən çəlləkləri

Wine factory in Helenendorf, around 1920

Weinfabrik in Helenendorf, um 1920

1920-ci illərdə Helenendorf şəhəri olan şarab zavodunda çəlləklərin təmizlənməsi

Wine factory in Helenendorf, around 1920

Strom- und Heizkraftwerk in Helenendorf, um 1920

1920-ci illərdə Helenendorf şəhərində elektrik stansiyası və istilik zavodunun xarici görünüşü

Power plant and heating shop in Helenendorf, around 1920

Weinfabrik Helenendorf, um 1920

1920-ci illərdə Helenendorf şəhərində rektifikasiya şarabçılıq müəssisəsinin xarici görünüşü

Wine factory Helenendorf, around 1920

Der Kreativität der deutschen Architekten ist es zu verdanken, dass der zu dieser Zeit in der Architektur weltweit vorherrschende, moderne Stil seinen Weg nach Aserbaidschan fand. Landesweit beeinflusste er das Erscheinungsbild vieler Städte maßgeblich, insbesondere auch das von Baku. Trotz der Verwendung architektonischer und dekorativer Elemente der Moderne bestimmen klassische Renaissancestrukturen Bakus Erscheinungsbild.

Während die Architekten den neuen Architekturstil zwar bewusst betonten, gaben sie die gewohnten Gestaltungsmethoden

Başqa memarlarla yanaşı alman memarların yaradıcılığı sayəsində həmin dövrdə dünya memarlığında hökmranlıq edən modern üslub, eyni zamanda da digər üslub istiqamətləri Azərbaycana da gəldi, şəhərlərin, ilk növbədə də Bakı şəhərinin memarlıq cəhətdən formalaşmasına öz töhfələrini verdilər.

Məşhur memarlar memarlıqda yeni üslubun xüsusiyyətlərini qeyd edərək, heç də mövcud kompozisiya üslublarından imtina etmədilər, əksinə, həmin imkanlardan binanın memarı cəhətdən həllində yerli şəraiti nəzərə almaqla istifadə etməyə çalışdılar.

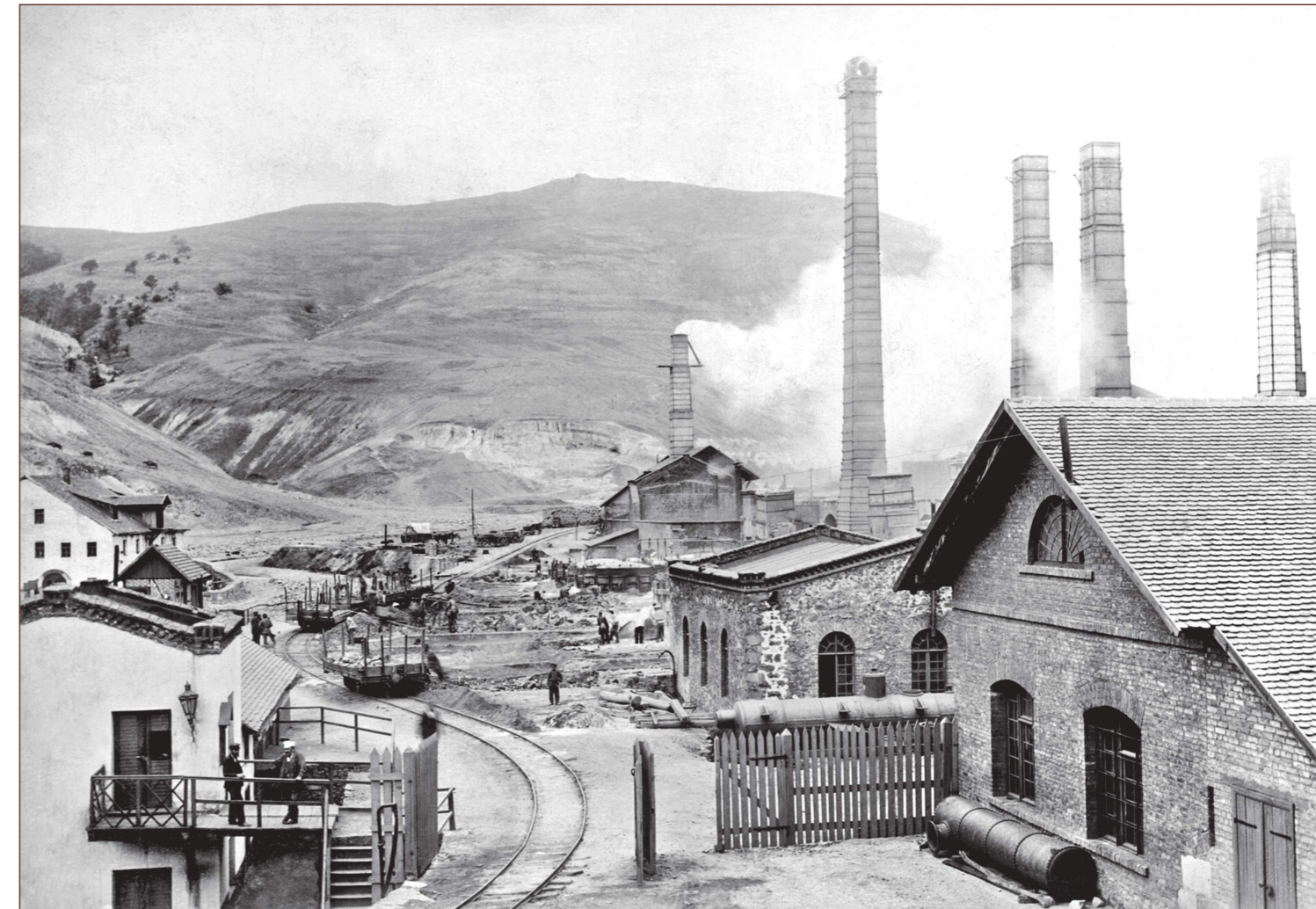
came to Azerbaijan and made a significant contribution to the appearance of cities, especially Baku. Despite the architectural and decorative means of the modern era, classical Renaissance compositions prevail in Baku.

Emphasising the new style in architecture, the architects did not abandon the usual compositional methods but tried to take local conditions into account when designing buildings.

More than a hundred buildings and structures were built by German architects in Baku alone: residential and

Stadt Gadabay, Ende des 19. Jahrhunderts
Gədəbəy şəhərinə görünüş, XIX əsrin sonu
City of Gadabay, end of the 19th century

Büro der Genossenschaft "Konkordia" in Helenendorf, um 1920

"Konkordia" kooperativ binasının heyəti, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər

Office of Concordia cooperative in Helenendorf, around 1920

jedoch nicht gänzlich auf. Vielmehr bemühten sie sich, die örtlichen Gegebenheiten bei der Planung neuer Gebäude zu berücksichtigen.

Allein in Baku gestalteten deutsche Architekten mehr als einhundert Gebäude und andere Bauwerke: Wohn- und Mietshäuser, Industriebetriebe, Brücken, Kirchen und Moscheen. Eine Besonderheit der Werke deutscher Architekten in der Stadt stellte die Verwendung von lokalem Kalkstein dar.

Alman memarların layihəsi üzrə təkcə Bakı şəhərində yüz-dən artıq bina və tikili – yaşayış binaları, ticarət evləri, sənaye müəssisələri, körpülər, kilsələr, məscidlər və s. – inşa edilmişdir. Şəhərdə alman memarların işlərindəki fərqləndirici cəhətlər yerli materialın, əhəng daşının bütün konstruktiv və bədii xüsusiyyətlərindən istifadə olunmasıdır. Tikililərin memari obrazlarının monumentallığı və mükəmməlliyi, həm də digər üslub sistemləri üzrə inşa edilmiş digər binalarla vahidliyi üzlük və bəzək materiallarının – daşın, klassik Avropa memarlığının element və detallarının ümumiliyi sayəsində baş vermişdir.

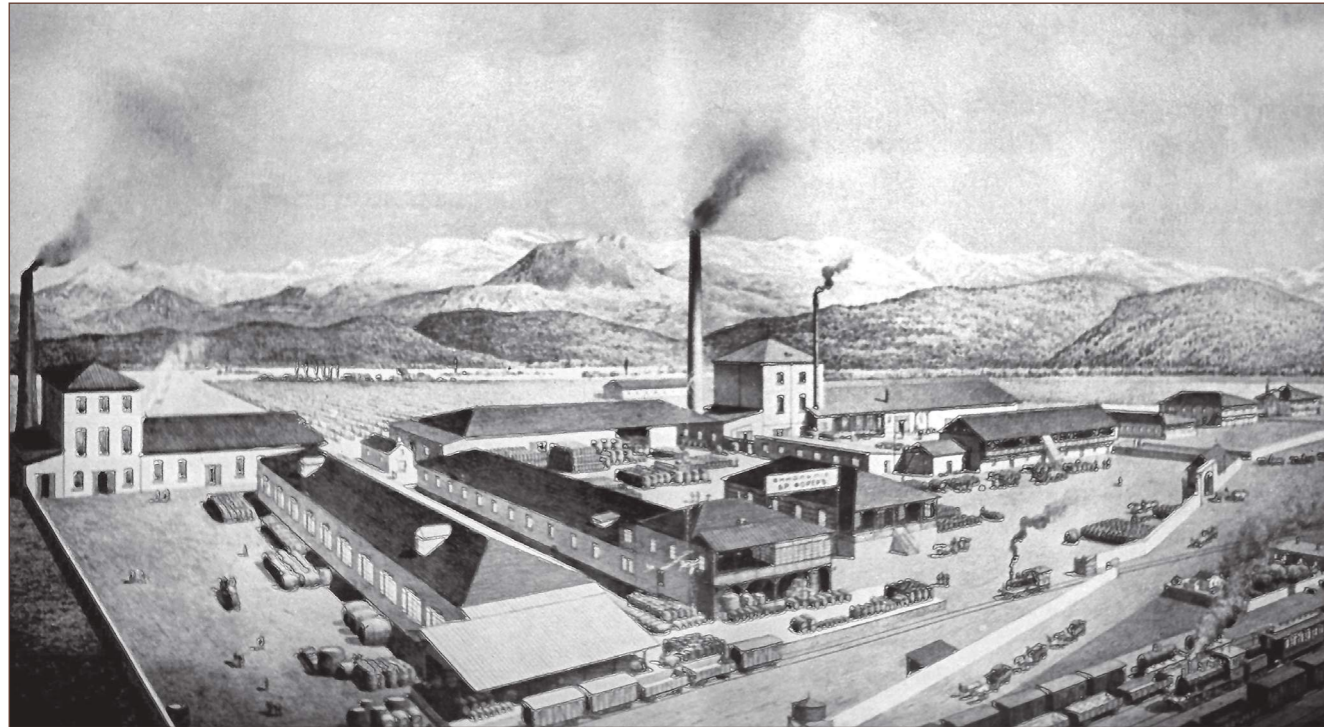
Kupfermine in Gadabay, um 1920

Mis eritmə zavodu, Gədəbəy şəhəri, 1920

Copper-smelting plant, Gadabay, around 1920

tenement houses, industrial enterprises, bridges, churches, mosques, etc. A distinctive feature of the works of German architects in the city was the use of local limestone.

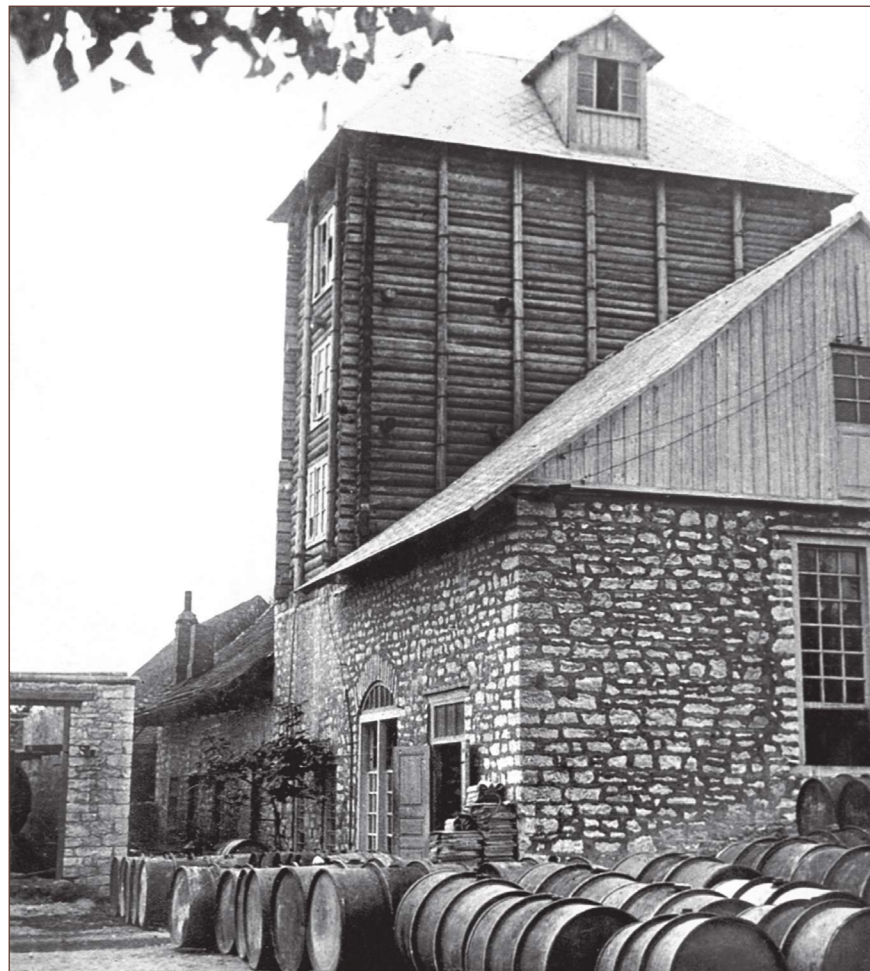
The positive features of the buildings of German architects in the modernist style of the late 19th and early 20th centuries in Baku are indisputable, because it was this style that made the architects take a fresh and in-depth look at the architectural

Kupfermine in Gadabay, um 1920

Mis ərıtme zavoduna görünüş, Gədəbey şəhəri, 1920-ci illər

Copper-smelting plant in Gadabay, around 1920

Weinfabrik in Georgsfeld (heute Tschinarly), um 1920

Şərabçılıq müəssisəsinin heyətində şərab çəlləkləri, Georgsfeld (indiki Çınarlı) şəhəri, 1920-ci illər

Wine factory in Georgsfeld (today Chinarly), around 1920

Die Bedeutung der Werke im Stile der Moderne des späten 19. und frühen 20. Jahrhunderts ist unumstritten. Dieser Stil war ausschlaggebend dafür, dass Architekten die Bauweise und Architektur von Gebäuden mit frischem und eingehendem Blick betrachteten. Ebenso half er dabei, die Logik von Gestaltungstechniken vor dem Hintergrund der modernen Anforderungen der Architektur zu verstehen und trug zur Entwicklung rationalistischer Tendenzen bei, welche zum Funktionalismus der 1920er Jahre führten.

Fast acht Jahrzehnte sind vergangen, seit die meisten Deutschen Aserbaidschan verlassen haben. Dank ihrer Sorgfalt, ihres Anstandes und ihrer zuvorkommenden Art hinterließen sie jedoch bleibende Spuren im Land.

Aserbaidschan bemüht sich, das historische und kulturelle Erbe deutscher Siedler zu erforschen und zu bewahren, darunter zahlreiche von deutschen Architekten entworfene Gebäude.

XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində alman memarların modern üslubunda Bakıda inşa etdikləri tikililərin müsbət xüsusiyyətləri şübhəsizdir, çünki məhz bu üslub memarları tikililərin memarlıq-konstruktiv quruluşuna yeni nəzərlə və dərinlən nəzər salmağa, kompozisiya üslublarının məntiqini memarlığın yeni tələbləri işığında dərk etməyə yardım göstərmiş, 20-ci illərin əvvəllərində funksionalizmin yaranmasına gətirib çıxaran rəsiyalist ənənələrin inkişafına səbəb olmuşdur. Almanların Azərbaycan torpağını tərk etmələrindən 80 ildən artıq müddət ötmüşdür. Amma almanlar öz zəhmətsevərlikləri, namuslu və sülhsevər olmaları ilə özləri barədə gözəl xatirələr qoymuşlar.

Bu gün Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən alman dövrünün tarixi-mədəni abidələrinin, ö cümlədən alman memarları layihəsi üzrə inşa edilmiş çoxsaylı tikililərin mühafizəsinə və tədqiqinə böyük səy göstərilir.

Stadtverwaltung in Yelizavetpol (heute Ganja), Ende des 19. Jahrhunderts. Architekt: Ferdinand Lemkul

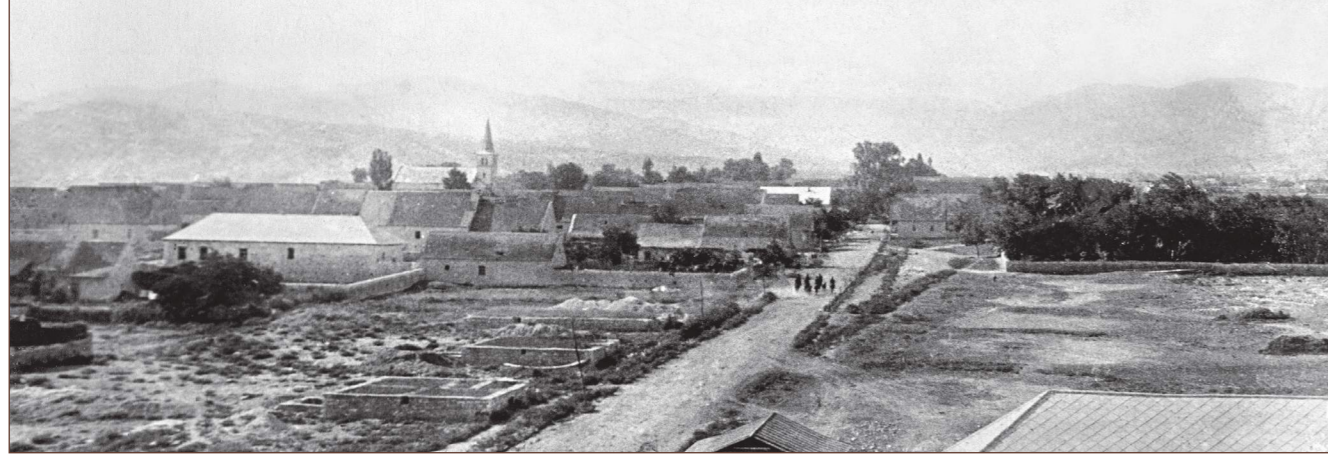
Yelizavetpol (indiki Gəncə) şəhəri, Şəhər Başçısının binası, XIX əsrin sonu. Memar Ferdinand Lemkul

City council, Yelizavetpol (today Ganja), end of the 19th century. Architect: Ferdinand Lemkul

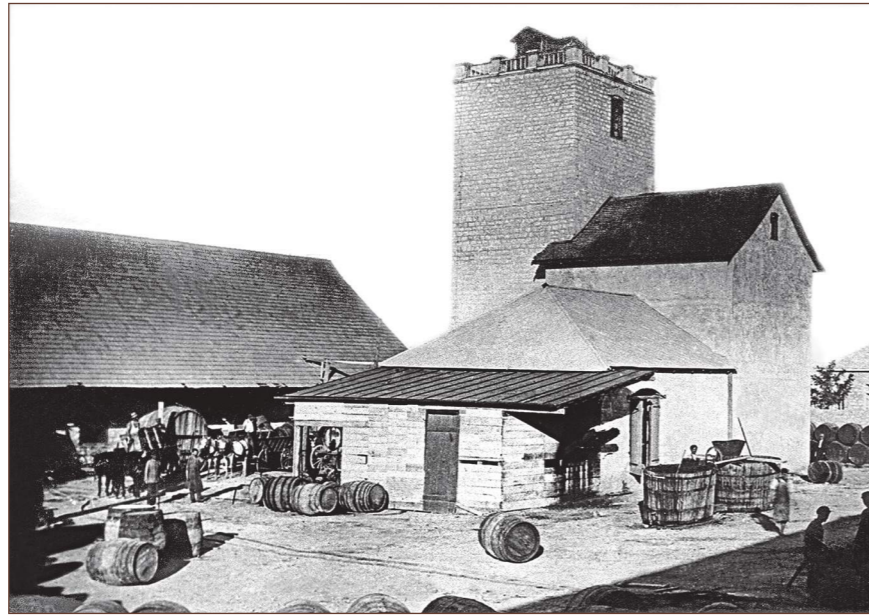
and constructive structure of buildings, comprehend the logic of compositional techniques in the light of the modern requirements of architecture and contributed to the development of rationalistic tendencies that led to the functionalism of the 1920s.

Almost eight decades have passed since most Germans left Azerbaijan. But thanks to their diligence, decency and friendliness, they left a lasting mark.

The Azerbaijani authorities are striving to protect and study the historical and cultural legacy of the German period, including numerous buildings designed by German architects.

Stadt Annenfeld (heute Shamkir), um 1920
Annenfeld (Şəmkir) şəhərinə görünüş, 1920-ci illər
City of Annenfeld (today Shamkir), around 1920

Weinfabrik in Annenfeld, um 1920
Şərabçılıq müəssisəsinin heyətinə görünüş,
Annenfeld şəhəri, 1920-ci illər
Wine factory in Annenfeld, around 1920

Weinfabrik in Annenfeld, um 1920
Şərabçılıq müəssisəsinin heyətinə görünüş,
Annenfeld şəhəri, 1920-ci illər
Wine factory in Annenfeld, around 1920

Yelizabetspol, um 1920
Yelizavetpol şəhərinə görünüş,
1920-ci illər
Yelizavetpol, around 1920

Deutsches Siedlerhaus in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistin yaşayış evi, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər

A house of German colonists in Helenendorf, around 1920

Deutsche Siedler in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistləri, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər
German colonists in Helenendorf, around 1920

Deutsche Siedler in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistləri, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər

German colonists in Helenendorf, around 1920

Deutsche Siedler in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistləri, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər
German colonists in Helenendorf, around 1920

Die deutsche Siedlerfamilie "Hummel",
Gründer der Firma "Gebrüder Hummel",
Helenendorf, um 1920

Alman kolonistleri Hummel ailesinin, "Hummel Brothers" şirketinin tesisçilerinin birlikte fotosu, Helenendorf şehri, 1920-ci iller

Family of the German colonists 'Hummel', founders of the company 'Brothers Hummel', Helenendorf, around 1920

Deutsche Siedler in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistleri, Helenendorf şehri, 1920-ci iller

German colonists in Helenendorf, around 1920

Deutsche Siedler in Helenendorf, um 1920

Alman kolonistleri, Helenendorf şehri, 1920-ci iller

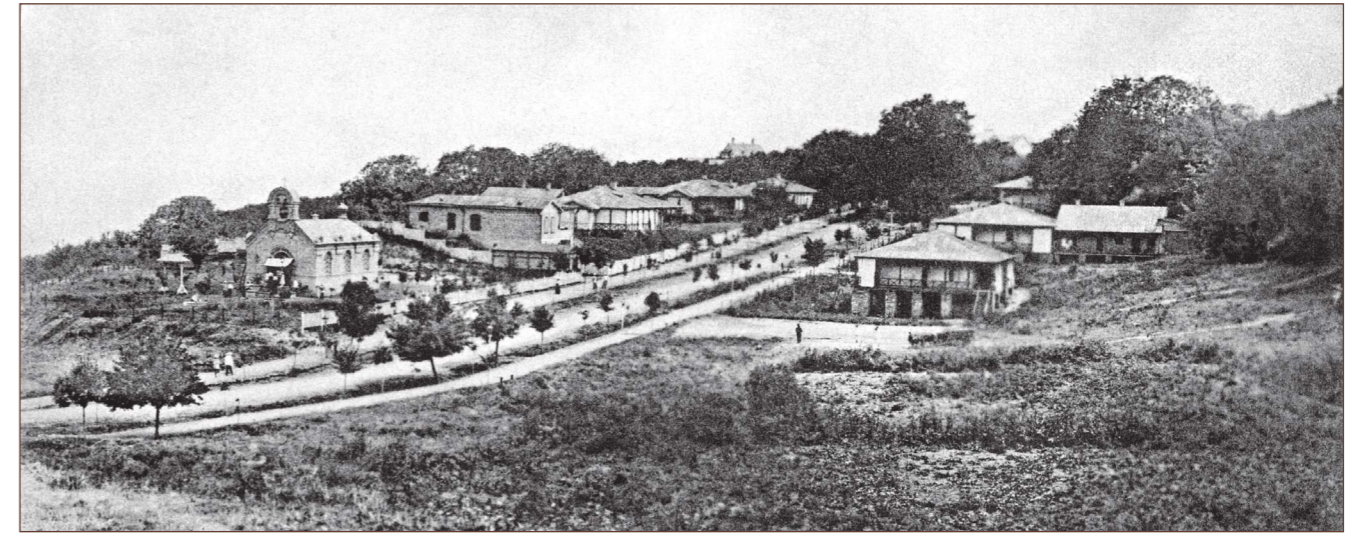
German colonists in Helenendorf, around 1920

Bürogebäude der «Deutschen Gesellschaft» mit Bibliothek, Lesesaal und Kegelbahn, Helenendorf, um 1920

"Deutscher Verein" Klubunun inzibati binası, kütləvi kitabxana, oxu salonu və keqelban, Helenendorf şəhəri, 1920-ci illər

The office building of "The German society" with library, reading room and a bowling alley, Helenendorf, around 1920

Gadabay, um 1920

Gadabay şəhərinə görünüş, 1920-ci illər

Gadabay, around 1920

Das Weingeschäft der Brüder Vohrer, Baku, um 1920

Forer qardaşlarının şərab mağazası, Bakı şəhəri, 1920-ci illər

Wine shop of Vohrer brothers, Baku, around 1920

Ehemaliges deutsches Siedlerhaus in Göygöl, 2010

Alman kolonistin yaşayış evi, Göygöl şəhəri, 2010-cu illər

Former house of German colonists in Goygol, 2010

Ehemaliges deutsches Siedlerhaus in Göygöl, 2017

Alman kolonistin yaşayış evi, Göygöl şəhəri, 2017

Former house of German colonists in Goygol, 2017

Ehemaliges deutsches Siedlerhaus in Göygöl, 2010

Alman kolonistin yaşayış evi, Göygöl şəhəri, 2010-cu illər

Former house of German colonists in Goygol, 2010

Ehemaliges deutsches Siedlerhaus in Göygöl, 2010

Alman kolonistin yaşayış evi, Göygöl şəhəri, 2010-cu illər

Former house of German colonists in Goygol, 2010

Grabsteine auf dem deutschen Friedhof in Göygöl, 2010

Alman qəbiristanlığında alman kolonistin başdaşı, Göygöl şəhəri, 2010-cu illər

Tombstones in the German cemetery in Goygol, 2010

Denkmal im Park neben der lutherischen Kirche in Shamkir (ehemals Annenfeld)

Lüteran kilsəsi yaxınlığındakı parkda yerləşən abidə, Şəmkir (keçmiş Annenfeld) şəhəri

A monument in the park near the Lutheran church in Shamkir (formerly Annenfeld)

Ehemaliger deutscher Weinkeller in Göygöl, 2010

Şərabçılıq müəssisənin zirzəmis, Göygöl şəhəri, 2010-cu illər

Former German wine cellar in Goygol, 2010

Lutherische Kirche in Gazakh, 2010

Lüteran kilsəsinin binası, Qazax şəhəri, 2010

Lutheran church in Gazakh, 2010

Steinbrücke bei Göygöl, 1896

1896-cı ildə Göygöl şəhərində inşa edilmiş körpü və fraqmenti

Stone bridge near Goygol, 1896

„Gangly kerpu“, Bogenbrücke aus Stein, Gebrüder Siemens, Mitte des 19. Jahrhunderts

Altıtağlı „Qanlı körpü“, Gədəbəy rayonu, Simens qardaşları, XIX əsr
 „Ganly kerpu“, a six-arched stone bridge, Siemens brothers, mid-19th century

Im Kleinen Kaukasus, 450 Kilometer entfernt von Baku liegt der Rayon Gədəbəy. Weit ab vom Lärm der Zivilisation zählt das Gebiet zu den malerischsten des Landes.

Die Stadt Gadabay ist eine der ältesten Siedlungen Aserbaidschans und Heimat historischer Bauwerke wie der im 16. Jahrhundert v. Chr. am Ufer des Flusses Shamkirchay errichteten Burg „Galakend“.

Gədəbəy rayonu Bakıdan 450 km. məsafədə Qafqaz dağlarının şimal yamacında yerləşən və səs-küylü sivilizasiyadan Azərbaycan dağlarında gizlənmiş kiçik cənnət məkandır. Rayon ölkənin mənzərəli güşələrindən biri hesab edilir və maddi-mədəniyyət abidələri ilə zəngindir.

Gədəbəy rayonuna aparən dağlıq serpantindən ibarət yolu qət etdikçə açılan mənzərələr olduqca valehedicidir və sanki in-

Situated in the Small Caucasus Mountains, 450 kilometers away from Baku, is the Gadabay district. A little paradise away from the noises of civilization, the area is considered to be one of the most picturesque corners of the country.

Gadabay is one of the oldest settlements in Azerbaijan. Historical monuments in the area, such as the „Galakend“ fortress, built in the 16th century BC at the

Steinbrücke in der Nähe der Siedlung Sjabatketschmyaz in Gadabay, 19. Jahrhundert

Üçtağlı körpü, Səbətkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Stone bridge near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

Mitte des 19. Jahrhunderts errichteten die Gebrüder Siemens, zwei renommierte deutsche Unternehmer, mehrere Kupferschmelzen in Gadabay. Zu Hochzeiten wurde dort bis zu einem Viertel der gesamten Kupferproduktion des Russischen Reiches hergestellt.

Ausgrabungen in der Gegend dienten als Grundlage für eine wissenschaftliche Arbeit der Gebrüder; aktuell befindet sich diese im Besitz der Staatlichen Museen zu Berlin.

san özünü yenidən gümrəh hiss edir. Alp çəmənliklərini xatırladan yaşıl tarlalar, meyvələrin ağırlığı altında əyilmiş ağaclar, tərəvəz əkilmiş göyümtül torpaq sahələri (əsasən kələm yetişdirilir) göz oxşayır.

Gədəbəy Azərbaycanın ən qədim yaşayış məskənlərindən biridir. Onun ərazisində olan tarixi abidələr b.e.ə. XII–VII əsrlərə aiddir və Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətinin bir hissəsi kimi tarixə daxil olub. Burada tunc dövrünə aid olan siklopik

Die Sechsbogenbrücke «Ganly Korpyu» in der Nähe der Siedlung Sjabatketschmyaz in Gadabay, 19. Jahrhundert

Altıtağlı „Qanlı Körpü“, Səbətkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Six-arch Bridge „Ganly Korpyu“, near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

banks of the Shamkirchay river, are part of the Khojaly-Gadabay culture.

In mid-19th century, two renowned German businessmen, the Siemens brothers, built two copper-smelting plants in

Die Sechsbogenbrücke «Ganly Korpju» in der Nähe der Siedlung Sjabjatketschmjas in Gadabay, 19. Jahrhundert

Alttağlı "Qanlı Körpü", Səbatkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Six-arch Bridge "Ganla Korpju", near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

Einige der von den Siemens-Brüdern erbauten Brücken existieren noch heute und sind weiterhin in Verwendung. Mit bis zu sieben Bogen handelt es sich dabei um einzigartige Bauwerke.

Eine davon ist „Ganly kerpu“, die Blutige Brücke, nahe Düzyurd und Chalburun in Gadabay.

Ihren Namen verdankt die Mitte des 19. Jahrhunderts errichtete Brücke einem tödlichen Unfall. 1865 entgleiste ein Zug mit Bergarbeitern, die sich zu diesem Zeitpunkt auf dem Rückweg von ihrer Arbeit befanden und stürzte in die Tiefe. Niemand überlebte den Unfall.

Sechsbogenbrücke in der Nähe der Siedlung Sjabjatketschmjas in Gadabay, 19. Jahrhundert

Alttağlı körpü, Səbətkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Six-arch Bridge near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

tikililər, həmçinin “Gədəbəy xəzinələri” adı ilə tanınan – ev avadanlıqları, qiymətli daşlarla bəzədilmiş qədim bardaqlar, şah Təhmasibin zamanında Təbrizdən (müasir İran) Şirvana, Gəncəyə kimi dövriyyədə olan XVI əsrin gümüş sikkələri tapılmışdır.

XIX əsrin ortalarında məşhur alman sahibkarları olan Simens qardaşları burada iki misəridən zavod tikdilər. Çar Rusiyasında istehsal edilən misin dördü bir hissəsi bu zavodda hazırlanırdı. Simens qardaşları Gədəbəy ərazisində apardıqları arxeoloji qazıntılar nəticəsində “Qalakənd” adlı elmi əsər də yazmışlar və hal-hazırda o, Almaniya Berlin Dövlət muzeyində saxlanılır.

Gədəbəy ərazisində Simens qardaşları tərəfindən tikilmiş bir neçə gözəl tağlı körpülər də var ki, bunların əksəriyyəti,

Gadabay. At its peak, the plants produced a quarter of the entire copper smelting output of the Russian Empire. The brothers also carried out archaeological excavations in Gadabay, the results of which they published in an academic journal. It is currently in the possession of the Berlin State Museums in Germany.

Several beautiful arch bridges built by the Siemens brothers exist to this day and some are still in use. They are unique examples of architecture with sometimes up to seven arches.

“Ganly kerpu”, (“Bloody Bridge”), is a six-arched bridge near the villages of Duzyurd and Chalburun in Gadabay. It was built in mid-19th century and owes its name to a deadly accident. In 1865, a train carrying a group of mineworkers returning from a

Steinbrücke in der Nähe der Siedlung Sjabjatketschmjas in Gadabay, 19. Jahrhundert

Birtağlı körpü, Səbətkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Stone bridge near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

Anderen Angaben zufolge ist der rote Stein, der in der Gegend traditionell als Baumaterial dient und auch für den Bau der Brücke verwendet wurde für den Namen verantwortlich.

Heute stehen die noch existierenden Brücken der Gebrüder Siemens unter Denkmalschutz.

xüsusilə də altı tağdan ibarət “Qanlı” körpü, unikal memarlıq nümunəsi hesab edilir. Bu körpülərin bəziləri də hal-hazırda istifadə olunur. Gədəbəy rayonunun Düzyurd və Çalburun kəndləri yaxınlığında yerləşən altıtağlı “Qanlı körpü” XIX əsrin ortalarında tikilmişdir. 1865-ci ildə qatarla mis mədəninə işdən qayıdan fəhlələr körpüdə qəzaya uğrayaraq həlak olurlar və bu səbəbdən körpü “Qanlı körpü” adı ilə tanınır.

Həmçinin insanlar körpünün bu ərazidə yayılmış qeyri-adi qırmızı rəngə malik daşdan tikildiyini qeyd edirlər və bu ad körpünün rəngi ilə bağlıdır. Simens qardaşları tərəfindən tikilmiş və bizim zamana kimi saxlanılmış körpülər Azərbaycanın memarlıq abidələri kimi dövlət tərəfindən qorunur.

Steinbrücke in der Nähe der Siedlung Sjabjatketschmjas in Gadabay, 19. Jahrhundert

Üçtağlı körpü, Səbətkeçməz kəndi, Gədəbəy şəhəri, XIX əsr

Stone bridge near the village of Syabyatkechmyaz in Gadabay, 19th century

copper mine fell from the bridge, killing everyone aboard.

Others say the name originates from the color of the bridge, which was built from an unusually red stone that was commonly used in the area.

Bridges built by the Siemens brothers that still exist today are protected by the state as monuments of Azerbaijani architecture.

Lutherkirche in Gänjä, 1885

Lüteran kilsəsi, Gəncə şəhəri, 1885

Lutheran Church in Ganja, 1885

Die Kirche liegt in Aserbaidshans zweitgrößter Stadt Gänjä. Zu Ehren von Kaiserin Elisabeth Alexejewna, Frau von Kaiser Alexander I, dessen Truppen die Stadt eroberten, trug die Stadt zwischen 1804 und 1918 den Namen Yelisabethpol.

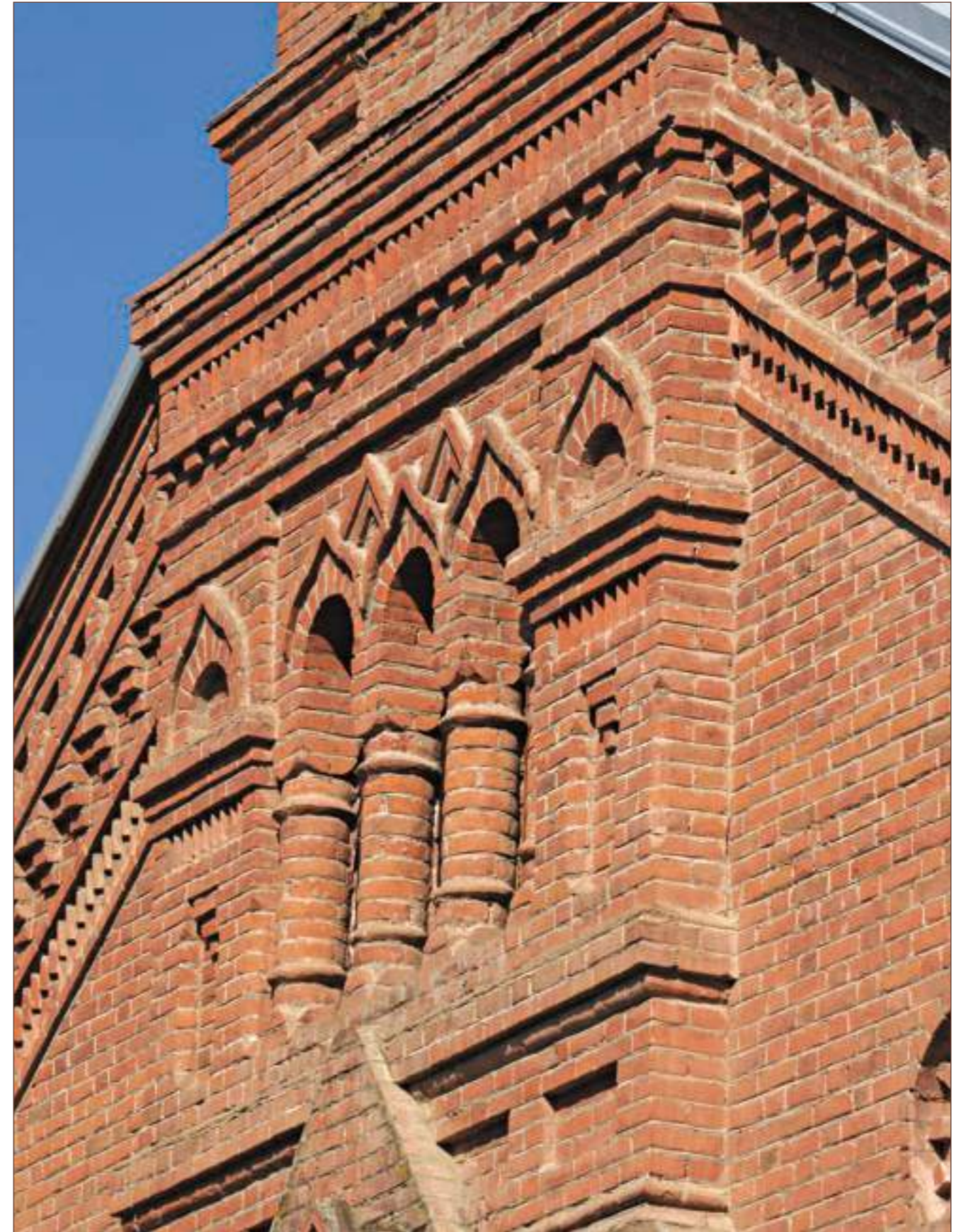
Im Anschluss an die Annexion des heutigen Aserbaidshans durch das Russische Reich

Lüteran kilsəsi Azərbaycanın ikinci ən böyük şəhəri olan Gəncədə yerləşir. Rusiya imperatoru I Aleksandrın qoşunları tərəfindən ələ keçirilən şəhər 1804-cü ildən 1918-ci ilədək imperatorun həyat yoldaşı imperatriça Yelizaveta Alekseyevnanın şərəfinə Yelizavetpol adlanırdı.

Müasir Azərbaycanın ərazisi Rusiyaya birləşdirildikdən sonra

The church is located in Ganja, the second largest city in Azerbaijan. In honor of Empress Elizaveta Alekseyevna, wife of the Russian Emperor Alexander I, whose troops conquered the city, it was called Elizavetpol from 1804 to 1918.

After the annexation of the territory of modern Azerbaijan by the Russian Empire, the colonists from Germany began settling in

begannen deutsche Siedler sich in der Provinz Yelisabethpol niederzulassen. 1893 lebten insgesamt 103 Deutsche in Yelisabethpol.

1885 errichtete die Gemeinde in Gänjə ein ca. 650 m² großes Gebetshaus. Das Kalktuffgebäude ist unterteilt in eine Empfangs- sowie Haupthalle.

Die Kirche war bis zur Zwangsumsiedlung der deutschen Siedler während des Zweiten Weltkrieges in Verwendung und beheimatet heute ein Puppentheater.

Yelizavetpol quberniyasına Almaniyadan köçkünlər gəlməyə başladı. Onlar regionda bir neçə koloniyalar yaradaraq quberniya mərkəzində də məskunlaşmışdılar. Məsələn, 1893-cü ildə Yelizavetpolda 103 alman yaşayırdı. 1885-ci ildə icma tərəfindən toplantıların keçirilməsi məqsədilə ibadət üçün bina da tikilmişdi. Tufdan tikilən kilsə mərkəzi holdan və foyedən ibarət idi və ümumi sahəsi 650 kvadrat metrə yaxın idi.

II Dünya müharibəsi zamanı Almanların köçürülməsi prosesinə başlandı və kilsə 1941-ci ildə fəaliyyətini dayandırdı. Hazırda bina kukla teatrı kimi istifadə edilir.

the Elizavetpol province. Some found residence in the province's center while others set up their own new colonies. In 1893, there were a total of 103 Germans living in Elizavetpol.

In 1885, the community built a prayer house to hold services. It was built of tufa stone and its total area is about 650 square meters. Inside, the church is divided into an entrance and main hall.

The church was used until the Germans' resettlement during World War II and is currently used as a puppet theater.

St. Johanniskirche in Helenendorf (heute Göygöl), 1854

Lüteran kilsəsi, Yelenendorf (indiki Göygöl) şəhəri, 1854

Lutheran Church in Helenendorf (today Goygol), 1854

Helenendorf wurde 1819 von schwäbischen Siedlern im Südkaukasus gegründet. Ursprünglich benannt nach Großfürstin Elena Pavlovna, der Tochter von Kaiser Paul I, wurde die Stadt 1938 in Xanlar umbenannt und erhielt schließlich 2008 ihren heutigen Namen Göygöl.

Zeitgleich mit der Siedlungsgründung wurde auch die örtliche Luthergemeinde gegründet. Bevor 1832 ein deutscher Priester aus Hannover in Helenendorf eintraf, hielt ein

Lüteran kilsəsi 1854-cü ildə almanların yaşadığı Yelenendorfda tikilib. Şəhər Şvabiyadan Zaqafqaziyaya gələn köçkünlər tərəfindən 1819-cu ildə yaradılmışdı və Rusiya imperatoru I Pavelin və xanımı Mariya Fyodorovnanın övladı Knyaz qızı Yelena Pavlovnanın şərəfinə adlandırılmışdı. 1938-ci ildə alman koloniyası olan Yelenendorf şəhərinin adı Xanlar adı ilə əvəz edilir və 2008-ci ildə isə şəhərə Göygöl adı verilir.

Yerli lüteran icması burada öz fəaliyyətinə yaşayış məskəninin yaradıldığı dövrdən başlayır. İlk

Helenendorf was founded in 1819 by Swabian settlers in the South Caucasus. The town was named after the Grand Duchess Elena Pavlovna, daughter of the Russian emperor Paul I and his wife Maria Feodorovna. In 1938, the name of the German colony was changed to Xanlar, and in 2008 it became Goygol.

The local Lutheran community was established at the time of the settlement's foundation. Initially, church services were held by a teacher, but in 1832, a German pastor arrived from Hanover.

Gelehrter Gottesdienste in der Gemeinde ab. 1854 entschied sich die Gemeinde für den Bau einer Steinkirche. Drei Jahre später, am 10. März 1857, wurde Helenendorfs neogotische St. Johanniskirche eingeweiht.

Nach der Deportation der deutschen Siedler aus der Region wurde die Kirche 1941 geschlossen. In der Zwischenzeit beheimatete das Gebäude ein Militärkrankenhaus, eine Sportschule und seit 2005 schließlich ein Museum für Geschichte und Völkerkunde. Mit Unterstützung der Deutschen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) konnte das Gebäude 2008 vollständig renoviert werden. Neben dem Nationalpark von Göygöl ist es heute eine der wichtigsten Touristenattraktionen der Region.

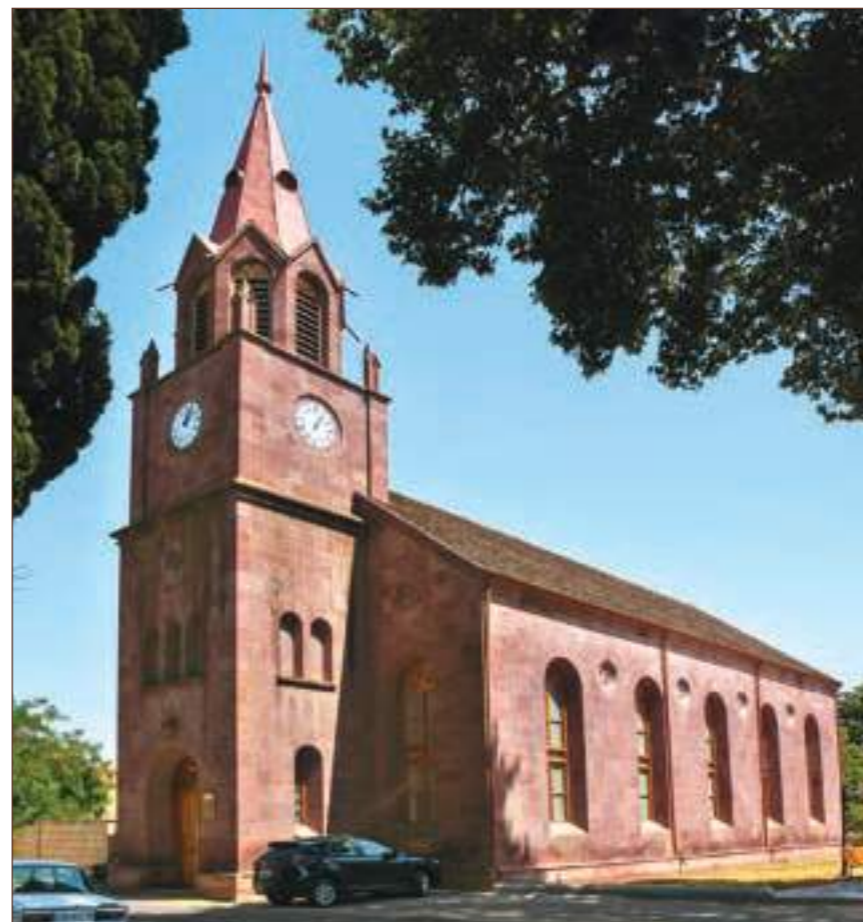
toplantıların yerli müəllim tərəfindən keçirilməsinə baxmayaraq, daha sonralar, 1832-ci ildə şəhərə Hannoverdən keşis dəvət edilir.

1854-cü ildə kilsə binasının daşdan ucaldılması qərara alınır. Tikinti işləri üç il çəkir. Neoqotika üslubunda olan kirsə 10 mart 1857-ci ildə müqəddəs dini məkan kimi tanınaraq Müqəddəs İohan kilsəsi adına layiq görülür. Almanların regiondan deportasiyasından sonra 1941-ci ildə kirsə bağlanır. Burada müxtəlif vaxtlarda hərbi hospital və idman məktəbi də yerləşirdi. 2005-ci ildən bu binada tarix və etnoqrafiya muzeyi fəaliyyət göstərir. 2008-ci ildə isə bina alman Texniki Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin köməyi ilə əsaslı bərpa olunmuşdur. Hazırda lüteran kilsəsi Göygöl qoruğu ilə yanaşı regionun ən mühüm turizm obyektlərindən biridir.

In 1854, a decision was made to build a stone church. After three years of construction, St John's Church, built in neo-Gothic style, was consecrated on March 10, 1857.

Following the deportation of German settlers from the region in 1941, the church was closed down. Since then, the building has housed a military hospital and a sports school and in 2005 became home to a museum of history and ethnography of the region. With support of the German Society for Technical Cooperation it was completely renovated in 2008.

It is now, along with the Goygol Nature Reserve, one of the most important tourist sites in the region.

Lutherkirche in Annenfeld (heute Shamkir), 1909

Lüteran kilsəsi, Annenfeld (indiki Şəmkir) şəhəri, 1909

Lutheran Church in Annenfeld (today Shamkir), 1909

Konservative Schätzungen datieren die Gründung Shamkirs auf das 5. Jahrhundert. Wie auch Gänjä wurde die Stadt 1235 von den Mongolen erobert und dem Erdboden gleichgemacht. In der Absicht, den Unruhen der Napoleonischen Kriege zu entfliegen, begaben sich württembergische Siedler auf den Weg Richtung Kaukasus. Dort

Azərbaycanın qərbində yerləşən qədim Şəmkir şəhərinin V əsrdə salınması güman edilir. Bu ərazi 1235-ci ildə monqollar tərəfindən zəbt edilərək Gəncə şəhəri ilə birlikdə tamamilə məhv edilmişdir. 1819-cu ildə Vürtemberg torpaqlarından olan köçkünlər Napoleonun apardığı müharibələrindən canlarını qurtarmaq məqsədi ilə qaçaraq Azərbay-

Conservative estimates suggest that the ancient city of Shamkir was founded in the 5th century. Along with Ganja, it was conquered and razed to the ground by the Mongols in 1235. In an attempt to escape the turmoils of the Napoleonic Wars, settlers from Wuerttemberg left their homes and reached Azerbaijan, where, in 1819, they founded the first two colonies: Helenendorf (now the city of Goygol) and Annenfeld (now the city of Shamkir). Four more settlements were established later.

Annenfeld, which later grew and became a city, was established on the right bank of the Shamkirchay river, across the abandoned old city of Shamkir. It is currently being excavated by archaeologists in an effort to attract tourists.

After World War II, the German settlers were forcibly relocated to the Soviet Union. However, they left behind ample evidence of their presence in Shamkir; whole streets lined with German-style houses, parks, wine cellars, and, most importantly, a beautiful Lutheran church.

The church was built in 1909. It is distinguished by its architecture of high domes, restrained decoration, and no ostentatious splendor; typically characteristics of Catholic churches.

In 1941, the church was shut down. It was later used as the house of culture, the house of

gründeten sie 1819 die beiden ersten Kolonien auf dem Gebiet des heutigen Aserbajdschans, Helenendorf (heute Göygöl) und Annenfeld (heute Shamkir). Vier weitere Siedlungen folgten später.

Annenfeld wurde am Ufer des Flusses Shamkirchay errichtet, gegenüber dem verlassenen alten Shamkir. Heute werden dort als Touristenattraktion Ausgrabungen durchgeführt.

Nach Ende des Zweiten Weltkrieges wurden die deutschen Siedler in die Sowjetunion zwangsumgesiedelt. Heute noch sind ganze Straßenzüge mit deutschen Häuser, Weinkellern sowie die Lutherkirche Zeugen der ehemaligen deutschen Besiedlung.

Die Lutherkirche wurde 1909 erbaut und sticht besonders durch ihre hohen Kuppeln und schlichte Einrichtung, traditionell typisch für katholische Gotteshäuser, heraus. Im Anschluss an die Schließung der Kirche 1941, beheimatete das Gebäude unter anderem ein Kulturzentrum sowie ein Geschichtsmuseum.

Nach seinem Verfall wurde das Gebäude im Rahmen der Kampagne „Azerbajjan – The Address of Tolerance“ der Heydar Aliyev Stiftung sowie des Kultur- und Tourismus Ministeriums von Aserbajdschan generalsaniert und erstrahlt heute in neuem Glanz.

canda məskunlaşdılar və burada ilk iki, daha sonralar isə dörd qəsəbənin əsasını qoydular: əsası qoyulan ilk iki qəsəbədən biri Yelenendorf (indiki Göygöl), digəri isə Annenfeld (indiki Şəmkir) idi.

Şəmkirçayın sağ sahilində yerləşən Annenfeld sonralar daha böyük Şəmkir şəhərinə çevrildi.

Rayonun alman mənşəli əhalisi II Dünya müharibəsi başladıqdan sonra Sovet İttifaqının ucqar ərazilərinə köçürüldülər. Amma, Şəmkir ərazisində alman qəsəbələrinin mövcudluğunu təsdiq edən tarixi yerlər – alman memarlığına xas üslubda tikilmiş evlər, parklar, şərab istehsalı üçün məkanlar, küçələr və s. müasir zamanımıza kimi gəlib çıxmışdır.

Lüteran kilsəsi burada yerləşən ən gözəl abidələrdən biridir.

Lüteran kilsəsi 1919-cu ildə tikilmişdir. O, öz memarlığı – uca günbəzi, dekorativ tərtibatın sadəliyi ilə dəbdəbəli katolik kilsələrindən seçilir.

1941-ci ildə kilsə öz fəaliyyətini dayandırır. Sonralar kirsə Mədəniyyət evi, Müəllimlər evi və Tarix muzeyi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Öz əvvəlki görkəmini itirən bina 2012-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi “Tolerantlığın ünvanı – Azərbaycan” layihəsi çərçivəsində Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşəbbüsü ilə əsaslı bərpa və təmir edilib.

teachers, as well as the museum of history.

The building fell in disrepair but has since been renovated as part of the “Azerbaijan – the address of tolerance” project of the Heydar Aliyev Foundation and the Ministry of Culture and Tourism.

Johann Wilhelm Edel (1863–1932)

İohann Vilhelm Edel / Johann Wilhelm Edel

Johann Wilhelm Edel wurde 1863 als Sohn einer Aristokratenfamilie geboren. Zu Beginn der 1880er Jahre zog er, wie zuvor bereits einige seiner Verwandten, nach Baku. Dort war der Absolvent der Moskauer Hochschule für Malerei, Bildhauerei und Architektur zunächst mehrere Jahre als Kunstlehrer tätig.

Als Architekt entwarf er zahlreiche Kirchen, Wohnhäuser und öffentliche Gebäude in ganz Baku; unter anderem das Haus des Schatzamtes der Provinz. Heute ist in dem Gebäude ein Stadtkrankenhaus untergebracht.

Nach dem Tod von Joseph Goslavsky übernahm Edel 1904 ein Projekt des polnischen Architekten: die Baku-er Niederlassung der Imperial Russian Technical Society. 1907 bewarb er sich erfolglos für einen Sitz in der Duma von Baku. Nach der Oktoberrevolution 1917 arbeitete er für die örtliche Stadtverwaltung. Edel starb am 14. Februar 1932.

İohann Vilhelm Edel 1863-cü ildə əsilzadə zadəgan ailəsində anadan olmuşdur. Gələcək memar Bakıya 1880-ci illərin əvvəllərində təsadüf üzündən gəlmişdir. İohann Edel Moskva Bədaye Cəmiyyətinin Rəngkarlıq, heykəltəraşlıq və memarlıq Məktəbini bitirmişdi. 1890-cı ildə memarın layihəsi üzrə Birja küçəsində Musa Nağıyevin sifarişi ilə iki bina inşa olunmağa başladı. 1891-ci ildə İohann Edelə Qız qalası yaxınlığında daşdan kiçik Müqəddəs Apostol Varfolomey kilsəsinin tikintisi həvalə edildi.

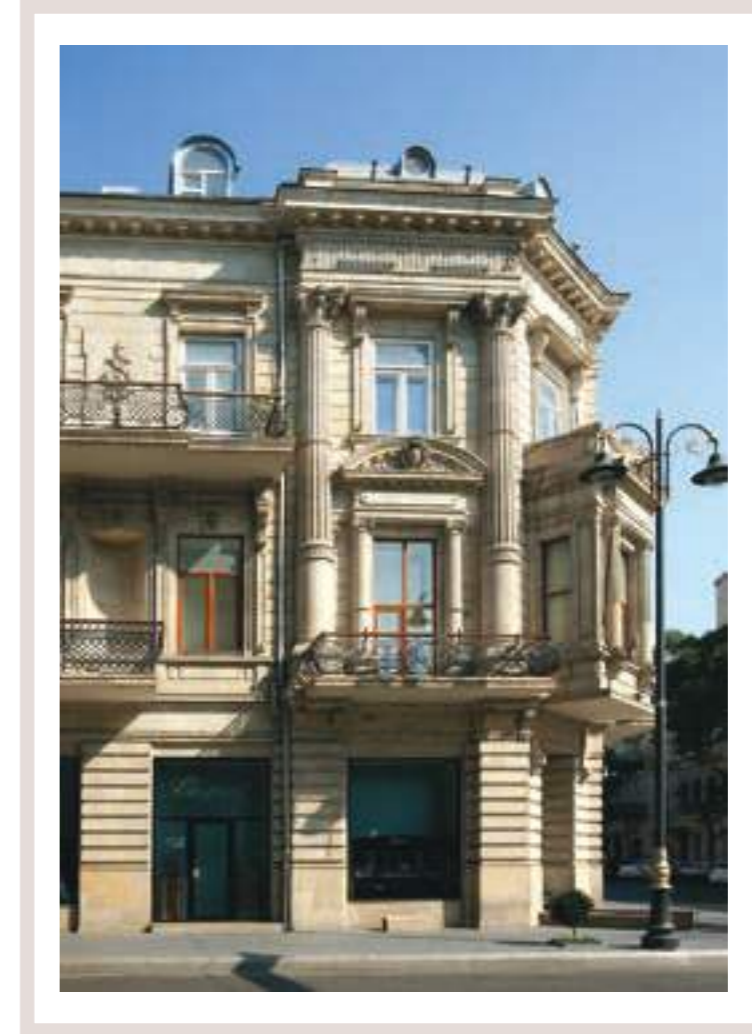
1892-ci ildə memarın layihəsi üzrə Bakı Quberniya Xəzinədarlığının Bolşaya Morskaya, 8 ünvanında yerləşən binası tikilmiş və paklanmışdır. 1892-ci ilin sentyabrında Şibayevin Balaxanıda yerləşən müəssisəsinin yanında İohann Edelin layihəsi əsasında ağacdan dağ-mədən sənətinin himayədarı sayılan Müqəddəs Makari Misirli kilsəsi inşa edildi.

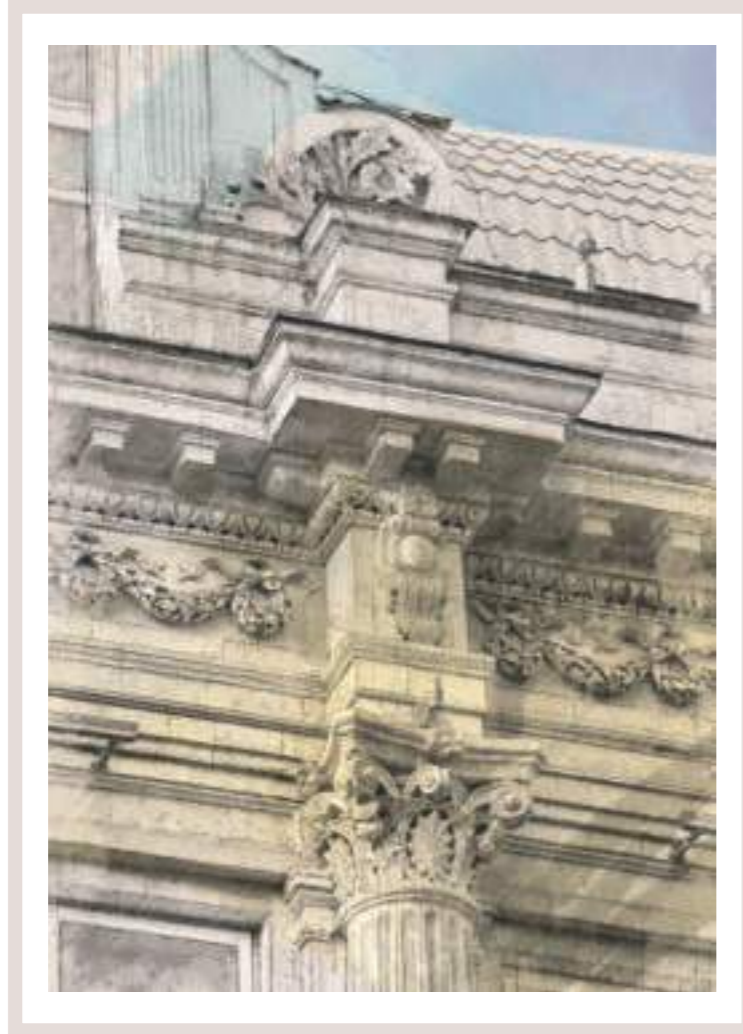
1904-cü ildə memar İosif Qoslavskinin ölümündən sonra İohann Edel Rusiya İmperator Texniki Cəmiyyəti Bakı bölməsi binasının tikintisini davam etdirdi. 1907-ci ildə memar İohann Edel Bakı Dövlət Dumasına seçkilərdə iştirak etdi, amma lazımı qədər səs toplaya bilmədi. O, əsasən pedaqoji işlə məşğul olurdu. Rusiyada Oktyabr çevrilişi baş verəndən və Sovet İttifaqı yaradıldıqdan sonra İohann Edel Bakı Şəhər Sovetində memar kimi çalışdı. Memar İohann Edel 1932-ci il fevralın 14-də vəfat etdi.

Johann Wilhelm Edel was born into an aristocrat family in 1863. He came to Baku in the early 1880s, at a time when many of his relatives had already been working and living in the city for some time. A graduate of the Moscow School of Painting, Sculpture and Architecture, he worked as an art teacher for several years.

As an architect, he designed several churches, residential houses, and public buildings throughout Baku. Among them the building of the Baku Provincial Treasury that now houses the Polyclinic No.1 on Bulbul Avenue.

After the death of Polish architect Joseph Goslavsky in 1904, Edel took over one of his projects; the building of the Imperial Russian Technical Society's Baku branch. He unsuccessfully ran for the Baku City Duma in 1907. Following the October Revolution in Russia in 1917, Edel worked for the Baku City Council. He died on February 14, 1932.

Wohn- und Geschäftshaus, Straße des 28. Mai, Johann Wilhelm Edel, 1896–1899

Üçmərtəbəli gəlir evi, 28 May küç., memar İohann Vilhelm Edel, 1896–1899-cu illər

Apartment building with shops, 28 May Street, Johann Wilhelm Edel, 1896–1899

Architekt des dreistöckigen Apartmentgebäudes im französischen Renaissancestil war der Deutsche Johann Wilhelm Edel. Das Gebäude zählt zu den schönsten Bauwerken der Stadt und liegt in zentraler Lage mit guter Verkehrsanbindung.

Die langen Balkone, die Johann Wilhelm Edel im zweiten und dritten Stock anbringen ließ bieten besondere Erholung im heißen Klima Bakus

Alman memarı İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə 1896–1899-cu illərdə birinci mərtəbəsi mağazalar olan üçmərtəbəli gəlir evi tikilmişdi. Bu Bakının məğstral küçələrinin kəsişməsində yerləşən ən gözəl binalardan biri idi və eyni zamanda üç küçəyə: Bəşir Səfəroğlu, Rəşid Behbudov və 28 May küşələrinə çıxırdı. Tikilinin sahəsi demək olar ki, böyük bir ərazini əhatə edirdi.

Bu bina şəhərin öz memarlıq-planlaşdırma xüsusiyyətlərinə görə,

This three-story apartment house with shops on the ground floor was built by German architect Johann Wilhelm Edel in French Renaissance style. The residential building is one of the most beautiful buildings in Baku. It is prominently located at the intersection of two central city highways and in close proximity to three streets. The building's premises cover almost the entire quarter.

Während des 19. und 20. Jahrhunderts eroberte der Eklektizismus die Architektur und auch Bakus Architekten gingen dazu über Elemente unterschiedlicher Epochen zu kombinieren. Der Bakuer Stil mit dynamischen Formen und Silhouetten, dominierte die Architektur unzähliger Gebäude und Bauwerke und prägte die Stadt somit nachhaltig.

həmçinin fransız renessansı üslubunda olan ən monumental tikilisi idi. Dolğun plastikaya malik olan binanın pilləkən qafəslərində bədii işləmələr, interyerlərində isə şərq və avropa motivlərində peşakarlıqla işlənmiş incə dekor mövcud idi.

Layihənin müəllifi cənub fasadının künc blokunun və mərkəzi hissəsinin arasında çoxlu dekorativ elementlərdən istifadə edərək ikinci və üçüncü mərtəbələrdə isti cənub iqlimini nəzərə alaraq eyvanlar yerləşdirir. Eklektika üslubu bu dövrdə beynəlxalq xarakter daşıyaraq bütün dünyada yayılmışdı. Bakı memarları da demək olar ki, bu tendensiyadan qaçmırdılar. "Bakı üslubu" öz dinamik formaları və siluetləri ilə bir çox binaların və tikililərin memarlıq kompozisiyasına öz töhfəsini verdi və Bakı şəhərinin simasında gözə çarpan iz qoydu.

On the second and third floor, Edel installed long balconies that offered much needed relief from the heat in Baku's hot southern climate.

During the 19th and 20th century, architectural eclecticism, the practice of combining a mixture of elements from different styles, became popular internationally. Architects in Baku could not resist this wave. The "Baku style", with its dynamic forms and silhouettes, significantly influenced the architecture of many buildings and structures and left a notable mark on the city.

“Palast des Ölkönigs”, Kreuzung Gogol Straße, Leo Tolstoi Straße und Azi Aslanov Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896

“Neft kralının sarayı”, Qoqol, Lev Tolstoy, Həzi Aslanov küçələrinin kəsişməsində bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1896

“Palace of the King of Oil and Kerosene”, on the intersection of Gogol Street, Leo Tolstoy Street, and Azi Aslanov Street, Johann Wilhelm Edel, 1896

Der „Palast des Ölkönigs“ ist einer der eindrucksvollsten Bauten Bakus. Den Namen verdankt das Gebäude seinem ehemaligen Eigentümer Shamsi Asadullayev, Millionär und Philanthrop aus Baku.

Bakı şəhərinin ən gözəl binalarından biri XIX əsrin sonlarında və XX əsrin əvvəllərində “Neft kralının sarayı” adlandırılan, Bakı milyonçusu və filantrop Şəmsi Əsadullayevə məxsus olan bina.

The “Palace of the King of Oil and Kerosene” is one of the most beautiful buildings in Baku. It is named after Baku millionaire and philanthropist Shamsi Asadullayev, who got the nickname when he owned the building in the late 19th century.

Villa, Vodovoznaya Straße, Johann Wilhelm Edel, 1898

Vodovoznaya küçesindəki bina, memar İohann Vilhelm Edel, 1898-ci il
Mansion on Vodovoznaya Street, Johann Wilhelm Edel, 1898

Die Villa in der Vodovoznaya Straße gehörte einst einem der einflussreichsten Ölbarone Bakus, Dmitry Dmitrievich Mitrofanov. In Armut geboren, zog ihn der Ölboom aus seiner Heimatstadt Astrachan nach Baku. Dort gründete er 1897 gemeinsam mit Moise Mikhailovich Mikhailov

Şair Almas İldırım və bəstəkar Səid Rüstəmovun adını daşıyan küçələrin kəsişməsində yerləşən gözəl ev bütün bakılılara tanışdır. Həmin imarətin sahibləri XX əsrin əvvəllərində neft sənayeçiləri Dmitri Dmitriyeviç Mitrofanov və Moisey Mixayloviç Mixaylov idilər.

The mansion on Vodovoznaya street belonged to one of Baku's most influential oil barons. Dmitry Dmitrievich Mitrofanov was born into a poor family in Astrakhan and moved to Baku during the height of the "oil boom". Together with Moise Mikhailovich Mikhailov and

und Vladimir Fedorovich Gubin das Mineralölunternehmen „Motovilikha“. Obwohl die Firma lediglich 24 Arbeiter beschäftigte, zählte sie hinsichtlich Ausstattung und Produktionsmenge zu den führenden Ölproduzenten im vorrevolutionären Baku und war mit einem für damalige Verhältnisse überdurchschnittlich großen Gewinn in Höhe von 925.331 Rubel pro Jahr äußerst profitabel. Nachdem das Unternehmen Anfang des 20. Jahrhunderts begann, in andere Bereiche des Ölsektors zu expandieren, war für den Konzernchef die Zeit für den Bau eines angemessenen Wohnsitzes gekommen. Aus diesem Grund beauftragte Mitrofanov den berühmten deutschen Architekten Johann Wilhelm Edel mit der Planung einer Residenz. Dieser entschied sich für ein

Həştərxanda yaşayan kasıb ailədən çıxmış Dmitri Dmitriyeviç Mitrofanov “neft partlayışı” dalğasında Bakıya köçmüş adamlardan biri idi. O, 1897-ci ildə şəriki Moisey Mixayloviç Mixaylov və Vladimir Fyodoroviç Qubinlə birgə “Motovilixə” adlı kiçik neftçixarma firması təşkil etdi. Tezliklə firmanın Qaraxərdədə kiçik kerosin zavodu meydana gəldi. Zavodda cəmi 24 nəfər çalışırdı, amma zavod özünün istehsal həcminə və müasir avadanlıqlarına görə inqilabdan əvvəlki Bakının ən yaxşı və güclü kerosin istehsalı müəssisələrindən biri idi. 1901-ci il məlumatına görə, zavodun gəliri ildə 925 min 331 rubl idi ki, bu da həmin dövrdə çox böyük məbləğ idi.

Dmitri Dmitriyeviç Mitrofanov səyahətə böyük maraq göstərirdi, çox vaxt uzun müddət Bakıda olmurdu, belə vaxtlarda da müəs-

Vladimir Fedorovich Gubin, he founded the small oil production company “Motovilikha” in 1897. Although they only employed 24 workers, in terms of production and equipment, the company was one of the best and most dominant kerosene enterprises of pre-revolutionary Baku. According to data of 1901, the profit of the plant was 925,331 rubles per year, an enormous amount at the time. At the beginning of the 20th century, they began to expand into other oil-related fields. Of course, such a thriving company needed an appropriate residence. Mitrofanov hired Baku’s famous German architect Johann Wilhelm Edel to build the mansion and in 1902, four years after construction had started, the building was finished. Edel chose classic European techniques and

KAFE

TRAFİK SİGORTASI

0212 231 10 10

0212 231 10 10

sisənin işlərinə Moisey Mixayloviç Mixaylov rəhbərlik edirdi. Şirkət öz inkişafına görə, ilk növbədə ona borclu idi. Şübhəsiz, belə bir firma böyük iqamətgah olmadan keçinə bilməzdi.

Mitrofanovun mülkü dörd il ərzində – 1898–1902-ci illərdə inşa edildi. Həmin vaxta görə bu kifayət qədər uzun müddət idi. Həmin dövrün digər əzəmətli binaları kimi, həmin imarət də bütöv bir məhəlləni tutmuş, iti qüllələri ilə səmaya ucalmışdı.

Binanın layihəsinin müəllifi Bakıda yaşayan görkəmli memar İohann Vilhelm Edel idi.

Neft sənayeçisi Mitrofanov şəxsi binasının tikintisi zamanı memar İohann Edeldən özünün həcmi-məkan və memarlıq-planlaşdırma həllinə görə, şəhərdə yerli milyonçular üçün ucaldılmış saraylardan heç də geri qalmayan yaşayış evi layihələşdirməyi xahiş

motives. In contrast to most of Baku's ancient buildings, which incorporate different architectural styles, Mitrofanov's mansion was built solely in French neo-Renaissance style. For the creation of architectural details and forms on the facade, Edel chose Limestone. This was one of the peculiarities of the Baku architecture; decorations were not molded, but cut out of solid pieces of limestone.

In 1916, anticipating the hardship the communist coup would cause, Mitrofanov emigrated. Two years later, his mansion was seized by the infamous Baku Commune. Mitrofanov's fate is unknown.

Following the establishment of the Azerbaijani Democratic Republic, France was among the first to establish diplomatic relations with the new country.

Haus im europäischen Stil. Der Neorenaissance-Stil des Gebäudes stand im Kontrast zu den antiken Häusern der Stadt, in denen verschiedene Architekturstile vereint waren. Die Bauzeit der Villa betrug vier Jahre.

Für die Fassade wählte Edel Kalkstein, aus dem, wie für Baku üblich, Formen und Skulpturen geschnitten wurden. In Voraussetzung der Auswirkungen des kommunistischen Putsches, verließ Mitrofanov Aserbaidschan 1916. Zwei Jahre später beschlagnahmte die berüchtigte Kommune Baku seine Villa. Über den Verbleib von Mitrofanov ist nichts bekannt.

Nachdem Frankreich als erstes Land diplomatische Beziehungen mit der neu gegründeten Demokratischen Republik Aserbaidschan aufgenommen hatte, war deren diplomatische

etmişdi. Buna görə də sahənin bir küncündə ucaldılmış, özünəməxsus çoxüzlü günbəzlə bitən üçmərtəbəli bina XX əsrin əvvəllərində şəhərin mərkəzi hissəsindəki əzmərtəbəli tikililər arasında öz əzəmətini büruzə verirdi.

Əksər köhnə Bakı binaları üçün memarlığın eklektikliyi, müxtəlif memarlıq üslubları və istiqamətlərini orijinal şəkildə bir-biri ilə qarışdırmaq xarakterik olsa da Mitrofanovun binasını fransız neorenessansının qabarıq klassik üslubu, ağır ilk mərtəbədən başlamış, yüngülləşdirilmiş sonuncu mərtəbəyəcən mərtəbələrin aydın nəzərə çarpdırılması xarakterikdir. Küncün orijinal həllini əzəmətli çopurlaşdırılmış günbəz tamamlayır.

Mülkün kifayət qədər böyük həyəti var, həmin həyətdə o vaxt düzəldilmiş məhəccər barmaqlıqları hələ də qalır. Evin planlaşdırılması XIX əsrin axırları – XX əsrin əvvəllərinin ənənəvi qapalı eyvanlı Bakı mülkləri tipinə uyğun gəlir. Dmitri Dmitriyeviç Mitrofanov 1916-cı ildə kommunist çevrilişinin tutqun zamanının yaxınlaşdığını duyub mühacirətə getdi. Təəssüf ki, onun sonrakı həyatı haqqında məlumat yoxdur. İki il sonra tariximizdə xoşagəlməz iz buraxmış Bakı Kommunasının hökuməti həmin mülkü ələ keçirdi.

Azərbaycan Demokratik Respublikası qurulandan sonra binanın qanadlarından birindəki dəbdəbəli otaqlarda düz 1920-ci ilədək ADR ilə ilk diplomatik münasibətlər yaratmış dövlətlərdən biri olan Fransanın diplomatik missiyası yerləşdi. Həmin illərin bələdçilərindən birinin xarici missiyalar barədəki bölümündə bu sözləri oxumaq olar: "Fransa – konsul agentı Yemelyanov, Vodovoznaya, dom Mitrofanova, telefon 10-45" Köhnə Bakıda ünvanlar, bax, beləcə, dəqiq və səhvsiz göstərilirdi.

Until 1920, its diplomatic mission was located in a luxurious apartment in one of the wings of the building.

When the Soviet regime was established in Azerbaijan, the communists split the mansion into several small apartments.

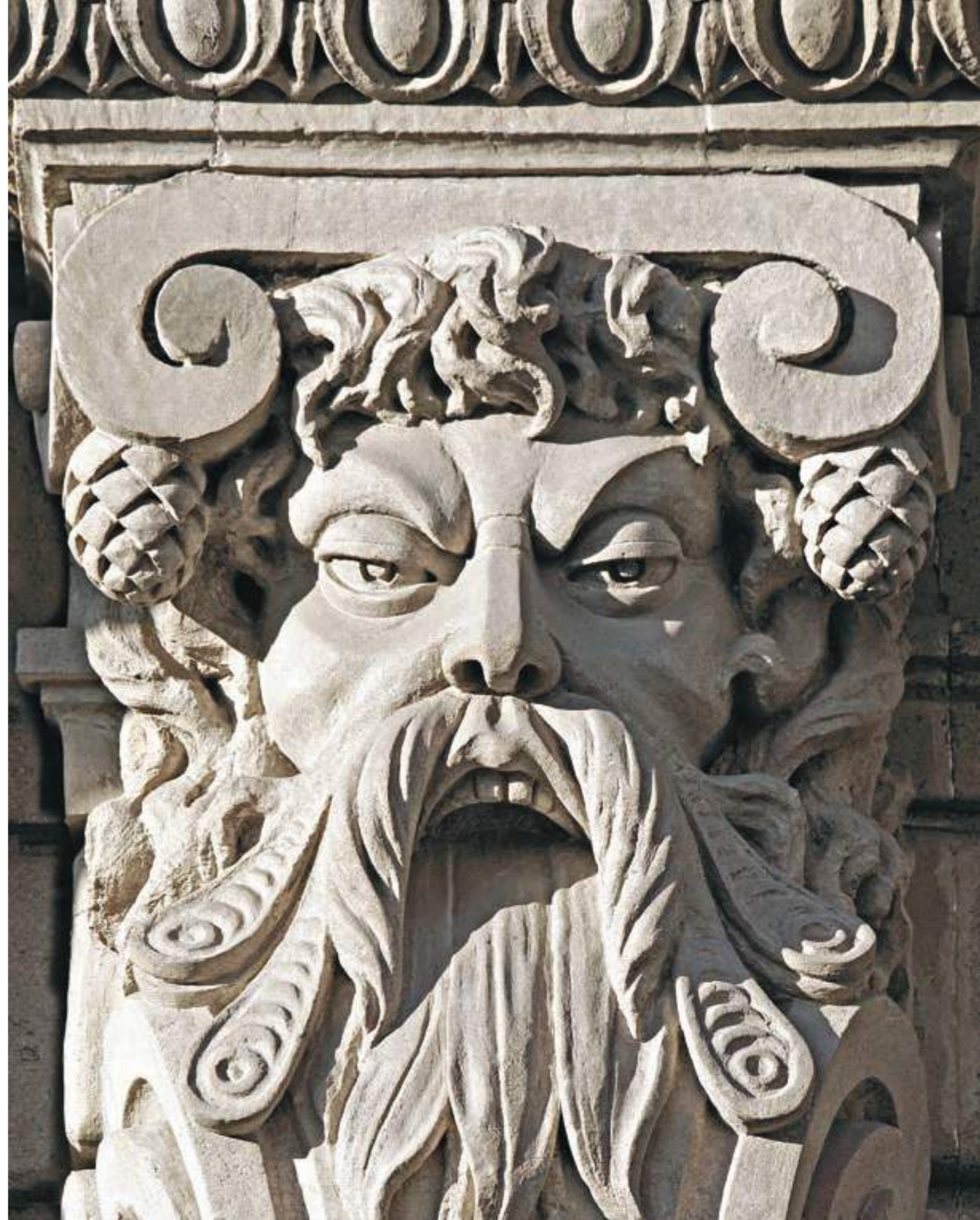

Vertretung bis 1920 in der Villa untergebracht.

Nach der Errichtung des sowjetischen Regimes in Aserbaidschan unterteilten die Kommunisten die Villa in mehrere kleine Wohnungen. Moses Mikhailovich Mikhailov, einst angesehener Meister, verlor sein komplettes Vermögen und wurde Fischer. Er starb 1924 in geistiger Verwirrung. Ekaterina Mikhailovna, seine Schwester und Mitrofanovs Partnerin verbrachten ihre verbleibenden Lebtag im Keller der berühmten Villa.

Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti zor gücünə qurulandan sonra kommunistlər tərəfindən çoxlu kiçik mənzillərə ayrılmış evin sahiblərinin taleyi düz gətirmədi. İri və inkişaf edən firmaya başçılıq edən Moisey Mixayloviç Mixaylovu hər şeydən məhrum edib iş icraçısı təyin etdilər, sonralar isə lap adi fəhlə səviyyəsinə endirdilər. O, təhqirlərə dözməyib dəli oldu və 1924-cü ildə vəfat etdi. Onun bacısı, D.D.Mitrofanovun həyat yoldaşı Yekaterina Mixaylovna ömrünü məşhur mülkün zirzəmisində başa vurdu.

Moses Mikhailovich Mikhailov lost everything; once an appointed foreman, he became a fisherman. Unable to withstand the humiliation, he went insane and passed away in 1924. Ekaterina Mikhailovna, his sister and Mitrofanov's partner, lived out her remaining days in the basement of the famous mansion.

Wohnhaus, Yusuf Mammadaliyev Straße, Johann Wilhelm Edel, 1894

Bina Yusif Məmmədəliyev küçəsində memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə 1894-cü ildə tikilmişdir

Mansion on Yusif Mammadaliyev Street, Johann Wilhelm Edel, 1894

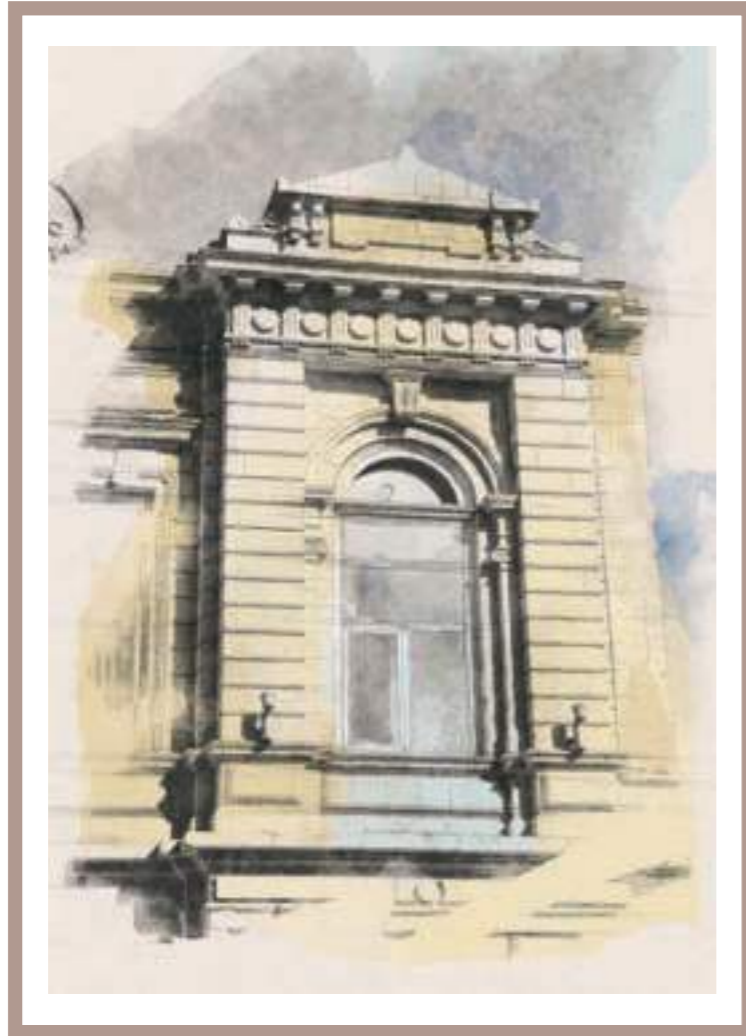

Wohnhaus, 8 Bulbul Avenue,
Johann Wilhelm Edel, 1892

Bina 1892-ci ildə Bülbül prospekti, 8 ünvanında memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə tikilmişdir

Residential building on 8 Bulbul Avenue, Johann Wilhelm Edel, 1892

Kapelle des Heiligen Bartholomäus, Altstadt (Icheri Sheher), Johann Wilhelm Edel

Kiçik Müqəddəs Apostol Varfolomey kilsəsi, İçərişəhər, memar İohann Vilhelm Edel

Chapel of the Holy Apostle Bartholomew in Old City (Icheri Sheher), Johann Wilhelm Edel

Bis zur Eingliederung des Khanats Baku in das Kaiserreich Russland am 3. Oktober 1806 gab es keine orthodoxe Kirche in Baku. Um die Bedürfnisse der russischen Militär- und Regierungsangehörigen zu befriedigen, entschied man sich für den Bau der ersten orthodoxen Kirche. Finanziert werden sollte der Bau durch Spenden der Bevölkerung.

Auf dem Fundament eines antiken Tempels von Feueranbetern in der Nähe des Jungfrauenturms war eine Moschee errichtet worden. Nachdem das Gebäude in den Besitz des russischen Militärs überging, wurde die Moschee in ein Gefängnis für Zwangsarbeiter umfunktioniert. Später diente sie als Lagerhalle.

1818 wurde aus der Moschee schließlich die orthodoxe Nikolauskirche. Da diese jedoch den Ansprüchen der Gemeinde nicht genügte - sie war zu klein und zu kühl - wurde über den Bau einer neuen orthodoxen Kirche nachgedacht. Daraufhin entstand schließlich 1857 in der Nähe des Eingangs zur Altstadt eine neue Kirche.

Nach dem Bau der Nikolauskirche setzten sich verschiedene Gruppen dafür ein, die alte orthodoxe Kirche in der Nähe des Jungfrauenturms wieder zu einer Moschee oder in eine katholische Kirche

1806-cı ildə İran imperiyası ilə müharibə nəticəsində Bakı xanlığı Rusiya imperiyasına birləşdirildi. Xanlığın əvəzində Bakı əyaləti təşkil edildi. Əyalətin mərkəzi çox əlverişli mövqeyə malik olan Bakı şəhəri idi: şəhər Xəzər dənizində ən yaxşı liman və əhəmiyyətli strateji məntəqə idi, qaynar ticarət yolları həmin limandan keçirdi.

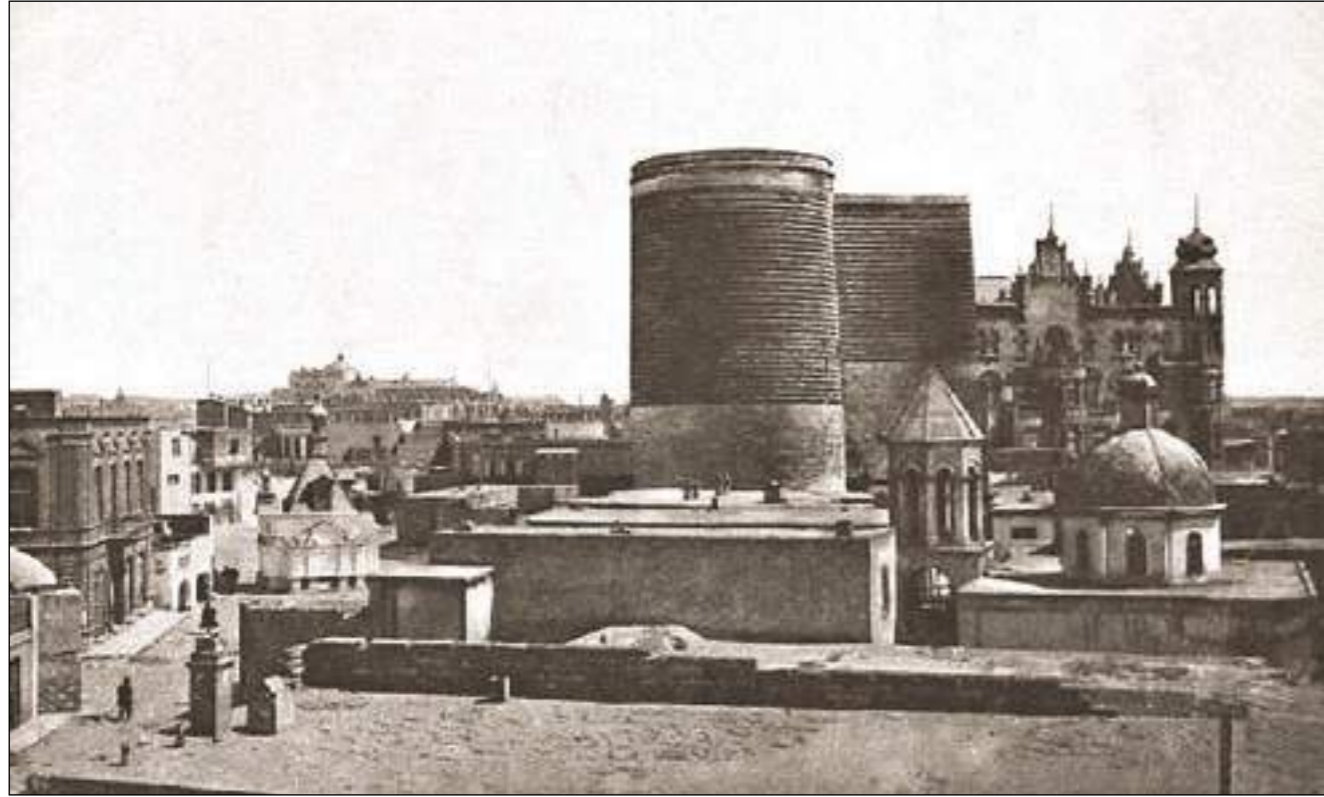
Bakıda pravoslav kilsəsi yox idi, buna görə də Rusiya hərbiçilərinin və məmurlarının ehtiyaclarını ödəmək üçün pravoslav məbədinin tikilməsi haqqında məsələ xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi.

Qız qalasının yanında qədim atəşpərəstlər məbədinin özülü üzərində ucaldılmış məscidin köhnə binası vardı. Qədim məscidin binası həmin dövrdə rus hərbi

The history of the Chapel of the Holy Apostle Bartholomew is well documented and characterized by ups and downs. Until the Baku Khanate became part of the Russian Empire on October 3, 1806, there was no Orthodox church in Baku. Following the annexation, however, a decision was made to collect donations from Baku's residents to build the city's first Orthodox church with the purpose to serve the needs of Russian military and government officials.

A mosque had been erected on the foundation of an ancient temple of fire worshipers near Baku's Maiden Tower. Later, the building of the old mosque was transferred to the Russian military

umzugestalten. Der Patriarch der georgischen orthodoxen Apostelkirche widersetzte diesen Plänen im Juni 1858 mit den Worten: „Ich freue mich, Ihnen mitzuteilen, dass es nicht möglich ist, anstelle der alten orthodoxen Kirche von Baku eine Moschee oder katholische Kirche zu errichten und ich Ihnen hiermit die Genehmigung zum Bau von Einkaufsgeschäften anstelle der Kirche erteile“.

Zehn Jahre später übernahm das Kaukasische Linear Bataillon die zu diesem Zeitpunkt bereits marode Kirche. Sie wurde als Bataillonskirche bekannt und verfiel wenige Jahre später vollständig. 1891 wurde Johann Wilhelm Edel mit dem Bau einer neuen Kapelle auf dem Grundstück von Bakus erster orthodoxen Kirche beauftragt. Benannt wurde diese nach dem Apostel Bartholomäus, der, so die Legende, 71 v. Chr. am Fuße des Jungfrauenturms als Märtyrer

idarəsinə verilmişdi, idarə də binanı məhbuslar üçün kameraya çevirmişdi – orada təhkimli işlərdən ötrü göndərilmiş məhbuslar saxlanırdı. Sonralar bina hərbi sursat anbarına çevrilmişdi.

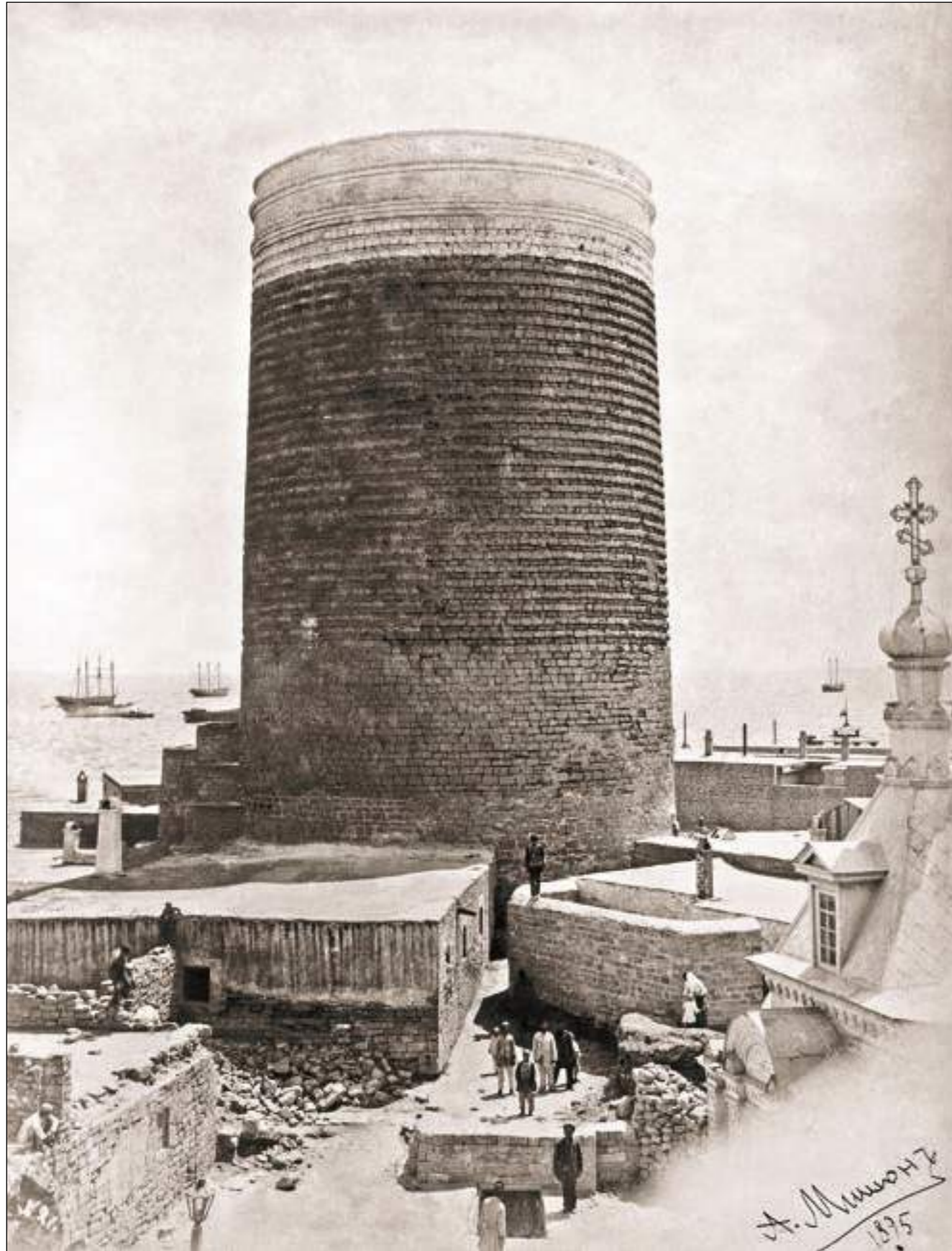
Məhz həmin binanı 1918-ci ildə Miro-Likiya Möcüzə Yaradan Müqəddəs Nikolay kilsəsinə çevirdilər. Kilsənin yanında daş sütunlar üzərində taxtadan zəng qülləsi inşa edilmişdi. Kilsə kiçik və əlverişsiz idi, tezliklə də yeni pravoslav kilsəsinin inşa edilməsi məsələsi ortaya çıxdı. Buna görə də 1857-ci ildə qalanın Şamaxı darvazası yaxınlığında, müvəqqəti təcridxananın yanında yeni Möcüzə Yaradan Müqəddəs Nikolay kilsəsi tikildi. İndi kilsənin içərişəhərdəki salamat qalmış birinci mərtəbəsində “Azərişiq” şirkəti yerləşir. Yaradan Müqəddəs Nikolay kilsəsinin inşa edilməsindən sonra Qız qalası yaxınlığında köhnə kilsəni yenidən məscidə, yaxud katolik kilsəsinə çevirmək haqqında məsələ ortaya çıxdı.

department, which used it as a jailhouse for criminals sentenced to servitude. After that, it served as a depot for the military.

In 1818, the former mosque was rebuilt into the Orthodox Church of St. Nicholas of Myra-Lycia, the Wonderworker. The church, however, was small and uncomfortable and discussions about the construction of a new Orthodox church arose soon. As a result a new church was built near Shamakhi Gate, close to the guardhouse in 1857.

After the construction of St. Nicholas the Wonderworker's church, some advocated to turn the old Orthodox church near the Maiden Tower back into a mosque or into a Catholic church. The head of the Orthodox Church of Georgia, however, did not approve of such plans. In June of 1858, he issued an order, “ I have the honor to notify you, my dear sir, that the old Orthodox church in the city of Baku cannot

starb. Die Kapelle wurde 1892 eingeweiht und war im russischen Stil gebaut. Eine Gedenktafel aus Marmor erinnerte an den Namensgeber der Kapelle: „Der heilige Bartholomäus, einer der 12 Jünger Jesu, vergoss sein Blut an diesem Ort“.

Nach der Eingliederung Aserbaidschans in die Sowjetunion wurde die Kapelle 1930 geschlossen und stürzte schließlich sechs Jahre später ein. Heute wird dort, wo die Kapelle einst stand, jedes Jahr am 24. Juni, dem Gedenktag des heiligen Bartholomäus, ein Gottesdienst gefeiert.

1869-cu ildə kilsənin binası yararsız hala düşdüyünə görə, bağlanmışdı. Bina 1870-ci illərdə tamamilə dağıldı. 1880-ci illərdə binanın yerində ancaq xarabalıq qalmışdır. Buna görə də şəhər up-ravası Gürcüstan ekzarxına (kilsə başçısına) həmin yeri xarabalıq-dan təmizləməyi, keçmiş minbə-rin yerində isə başında xaç olan daş sütun ucaltmaq, ətrafını isə çuqundan barmaqlıqla dövrəyə almaq təklifi ilə müraciət etdi. 1889-cu ildə Bakı Möcüzə Yara-dan Müqəddəs Nikolay kilsəsi çoxdan istifadə etdiyinə görə, iri torpaq sahəsini öz sərəncamına keçirdi. Həmin ərazi bir zamanlar köhnə kilsənin yerləşdiyi 88 sajen-dən ibarət idi. Nikolay kilsəsinin başçısı Yunitski atanın təşəbbüsü ilə 1891-ci ildə memar İohann Vil-helm Edələ Qız qalasının yanında, Bakıda ilk pravoslav kilsəsinin, ondan əvvəl isə məscidin yerləş-diği yerdə daşdan kiçik Müqəd-dəs Apostol Varfolomey kilsəsinin layihələndirilməsini və tikilməsini tapşırırdı.

İlanə hesabına tikilmiş kiçik kilsə 1892-ci ildə pəklandı və ona İsa Məsihin şagirdlərindən biri Müqəddəs Apostol Varfo-lomeyin adı verildi. Gözəl kiçik kilsə rus üslubunda inşa edil-miş, günbəzində ikitərəfli xaç yerləşdirilmişdi. Kiçik kilsənin di-varına bərkidilmiş mərmər xatirə lövhəsində yazılmışdı: “Bu yerdə İsa Məsihin on iki həvarisindən biri – Müqəddəs Apostol Varfo-lomeyin qanı axılmışdır”.

Təəssüf ki, 1920-ci ildə Azər-baycan Demokratik Respublika-sının devrilməsindən və ölkədə kommunist rejiminin bərqərar edilməsindən sonra, 1930-cu ildə kiçik kilsə bağlandı. Kilsə uzun il-lər boş qaldı, 1936-cı ildə isə tama-milə dağıldı. Ondan yalnız oxulu gəlib günümüzəçən çatmışdır.

be turned into a mosque or a Catholic church, and that I authorize disassembling it and to set up shops there in place of the Baku church.”

Ten years later, when the church was already in poor condition, the Caucasian Linear Battalion, which had been transferred to Baku, started using the church and it became known as the “battalion church”. A few years later, the building completely fell into disrepair. In 1891, Johann Wilhelm Edel was assigned to build a new chapel on the site of Baku’s first Orthodox church. The new church was consecrated in 1892 and named after the Apostle Bartholomew, who, according to a legend, suffered martyrdom at the foot of Maiden Tower in 71 AD. The small chapel was built in Russian style with a mirrored cross on top of the dome. A commemorative marble plaque on the wall of the chapel read: “One of the twelve disciples of Christ, the Holy Apostle Bartholomew, shed his blood in this place.”

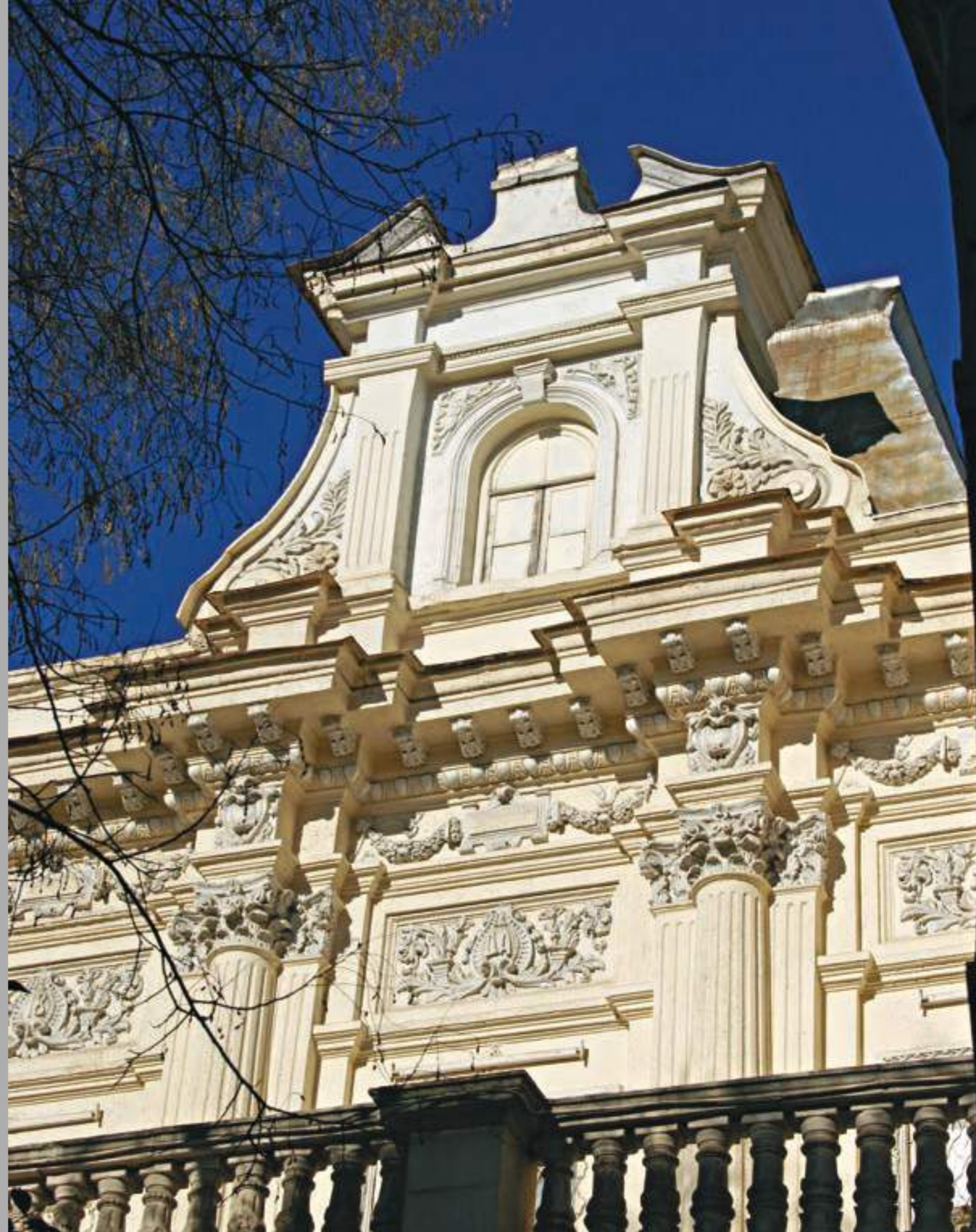
After the incorporation of Azerbaijan into the Soviet Union, the chapel was closed in 1930 and finally collapsed in 1936. Today, every year on June 24, the feast day of the Apostle Bartholomew, a prayer service is held where the chapel once stood.

Villa, 9 Khagani Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896

Xaqani küçəsi, 9 ünvanında yerləşən bina memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə 1896-cı ildə tikilmişdir

Mansion on 9 Khagani Street, Johann Wilhelm Edel, 1896

Zweistöckiges Apartmentgebäude,
Kreuzung Gogol/Nizami Straße, Johann
Wilhelm Edel, 1895

Qoqol küçəsi, 3 və Nizami, 56 küçələrinin tinində yerləşən bina.
Memar İohann Vilhelm Edel, 1895

Apartment building on the corner of Gogol Street and Nizami Street,
Johann Wilhelm Edel, 1895

Dreistöckiges Wohnhaus, Kreuzung 14
Gogol Straße/ 58 Nizami Straße, Johann
Wilhelm Edel, 1896

Qoqol küçəsi, 14 və Nizami, 58 küçələrinin tinində yerləşən bina.
Memar İohann Vilhelm Edel, 1896

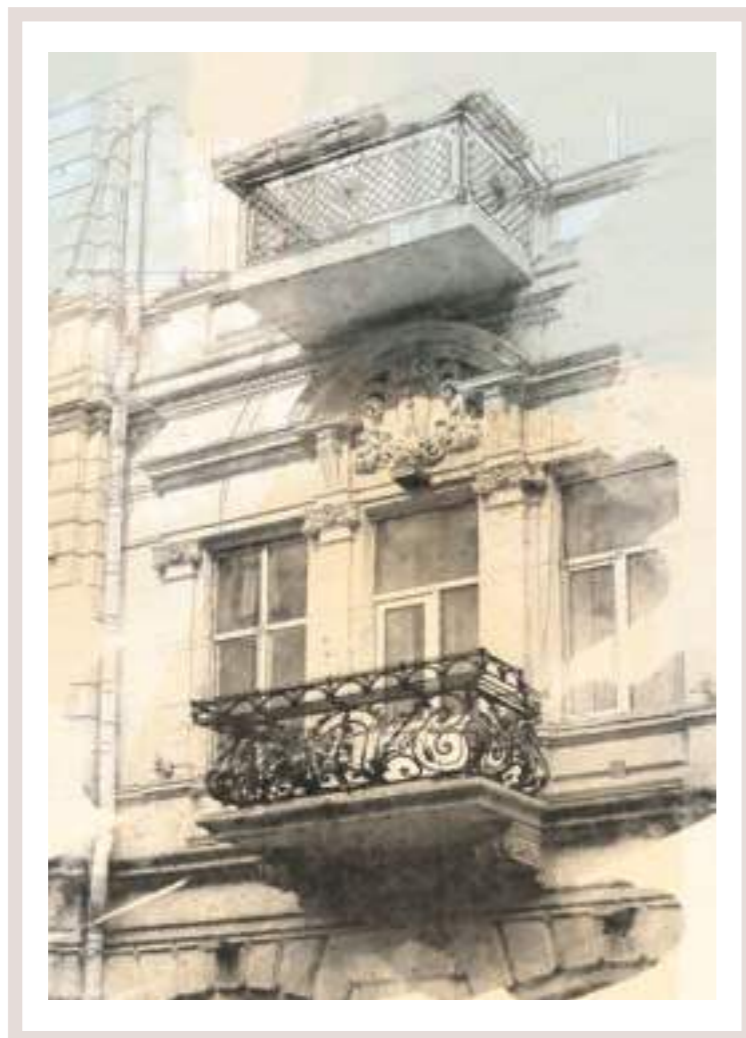
Residential building at the intersection of 14 Gogol Street and 58
Nizami Street, Johann Wilhelm Edel, 1896

Wohnhaus, Kreuzung Nizami/ Gogol Straße, Johann Wilhelm Edel, 1892

Nizami və Qoqol küçələrinin kəsişmələrində yerləşən bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1892

Apartment building at the intersection of Nizami and Gogol Street, Johann Wilhelm Edel, 1892

Johann Wilhelm Edel wurde 1892 mit der Planung eines vierstöckigen Wohnhauses beauftragt. Noch während sich das Gebäude im Bau befand, wurde das Grundstück an den Bakuer Millionär und Philanthropist Murtuz Mukhtarov verkauft. Da Edel als Professor an die Technische Schule von Baku ging,

Nizami (keçmiş Torqovaya) və Qoqol küçələrinin kəsişmələrində yerləşən dördmərtəbəli yaşayış binasının layihələndirilməsi və tikintisi sifarişçi tərəfindən memar İohan Vilhelm Edelə tapşırılır. Layihə 1892-ci ildə Bakı şəhər duması tərəfindən təsdiqləndi. Layihə təsdiqlənən kimi binanın ucaldılması işi başladı. Binanın sifarişçisinin evin tikintisi gedən sahəni Bakı millio-

In 1892, the Baku City Duma decided to build a large four-story apartment building at the intersection of Nizami and Gogol Street. Immediately after it was approved, Johann Wilhelm Edel received an order for design and construction and began working on the project.

While construction was still in progress, the land was sold

neri, tanınmış xeyriyyəçi Murtuza Muxtarova satması səbəbindən layihəni həyata keçirmək mümkün olmadı, amma sonradan M.Muxtarov 1896-cı ildə binanın inşasını davam etməyi memar İohan Edela həvalə etdi. Lakin həmin dövrdə İohan Edel layihəni saxlayıb, Bakı texniki məktəbində müəllimlik etməyə başladı. Ona görə də son iki mərtəbənin layihəsi sırası mühəndis İosif Ploşko tərəfindən 1910-cu ildə həyata keçirildi.

Yaşayış binası rahat çoxmərtəbəli mənzilləri və zəngin interyeri ilə fərqlənir. Yaşayış binaları şəhər tikilisinin əsas xüsusiyyətini təşkil edir, bu Bakının mərkəzi tarixi hissəsini bədii obrazlı şəkildə formalaşdıran mühüm konturlardan biridir.

to Baku millionaire and well-known philanthropist Murtuz Mukhtarov. It was completed under his aegis in 1896. Because Johann Edel became a Professor at the Baku Technical School, the design for the last two floors was finished by Polish-born civil engineer Iosif Ploshko. He largely retained Edel's original design.

The ground floor of the building was reserved for luxury shops and storage facilities.

beaufsichtigte der gebürtige Pole Iosif Ploshko den Bau der beiden letzten Stockwerke. Er veränderte Edels Pläne jedoch kaum.

Wohnhaus, Samed Vurgun Straße, Johann Wilhelm Edel, 1898

Səməd Vurğun küçəsi 7-də yerləşən yaşayış binası. Memar İohann Vilhelm Edel, 1898

Residential building on Samed Vurgun Street, Johann Wilhelm Edel, 1898

Ehemaliges Wohnhaus des Kaufmanns Kolesnikov, Johann Wilhelm Edel, 1891

Tacir Kolesnikovun ikimərtəbəli yaşayış evi. Memar İohann Vilhelm Edel, 1891

Former residence of the merchant Kolesnikov, Johann Wilhelm Edel, 1891

Im Anschluss an die Russische Revolution von 1917 war in dem Haus bis 1923 die Mutual Credit Society von Baku untergebracht. Beim Bau eines dritten Stockwerks in den 1950er Jahren wurden die kuppelförmigen Fassadenelemente des Gebäudes zerstört.

Bu binada, Çar Rusiyasında baş verən 1917-ci il kommunist çevrilişindən sonra, 1923-cü ilə-dək "Bakı qarşılıqlı kredit cəmiyyəti" yerləşdirilmişdi. Təəssüf ki, 1950-ci illərdə üçüncü mərtəbənin tikintisi zamanı binanın həcm-fəza kompozisiyasını nəzərə almadan gümbəzlər sökülmüş və yaşayış mərtəbəsi əlavə edilmişdi.

Following the Russian Revolution of 1917, the building housed the Baku Mutual Credit Society until 1923.

Dome-shaped elements on the main facade were demolished during construction of a third floor in the 1950s.

Dreistöckiges Wohnhaus, Kreuzung
Samed Vurgun Straße / Uzeir Hajibeyov
Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896

Samed Vurğun 10 ve Üzeyir Hacıbəyov küçələrinin tinində bina.
Memar İohann Vilhelm Edel, 1896

Three-storey apartment building at the corner of 10 Samed Vurgun
Street and Uzeir Hajibeyov Street, Johann Wilhelm Edel, 1896

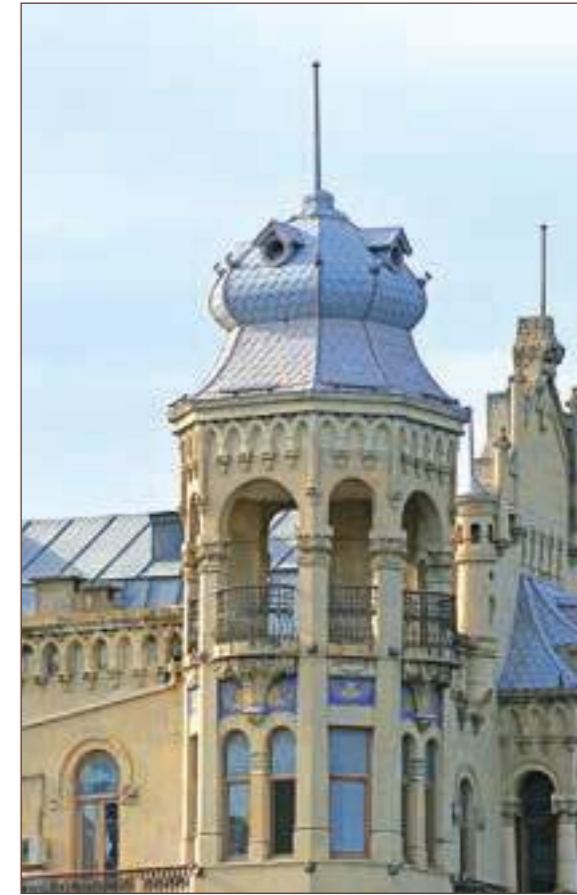
**Wohnhaus, Neftchilar Avenue 103.
Johann Wilhelm Edel, 1912**

İsa Bey Əbdül Salambey oğlu Hacinskinin yaşayış binası, Neftçilər prospekti, 103. Memar İohann Vilhelm Edel, 1912

Residential building, Neftchilar Avenue 103, Johann Wilhelm Edel, 1912

Adolf Eichler (1869–1911)

Adolf Eyxler / Adolf Eichler

Adolf Eichler kam 1869 in Baku zur Welt. Seine Familie war sieben Jahre zuvor auf Einladung des Industriellen Vasily Aleksandrovich Kokorev nach Baku gekommen. Eichlers Großvater Wilhelm Eduard Eichler sollte dort in der Surakhani Raffinerie arbeiten.

Sein Vater Wilhelm und Onkel Karl waren aktive Mitglieder in Bakus Lutherischer Gemeinde. Diese besaß großen Einfluss auf das kulturelle Leben und die Architektur der Stadt.

Eichler, Absolvent der Kunsthochschule Moskau und Träger der Silbernen Medaille der Universität, arbeitete als Städtischer Architekt von Baku und entwarf in dieser Position zahlreiche Wohnhäuser. Sein bekanntestes Bauwerk jedoch ist die Erlöserkirche.

1911 beging Eichler Suizid und hinterließ zwei Töchter. Als diese aus Deutschland nach Aserbajdschan zurückkehren wollten, wurden sie des Landes verbannt und verbrachten ihr restliches Leben im heutigen Bischkek (ehemals Frunse) in Kirgisistan.

Memar Adolf Eyxler 1869-cu ildə Bakı şəhərində doğulub. Onun babası Vilgelm Eduard Eyxler Moskva universitetinin kimya üzrə magistri idi və 1862-ci ildə Bakı neft sənayeçisi Vasiliy Aleksandroviç Kokorevin dəvətini qəbul edərək neft hasil edən Suraxanı zavodunda işləmək üçün Bakıya köçür.

Məşhur əczaçı Karl Eyxler və onun ixtisasca botanik olan, həmçinin Qubernator bağının formalaşmasına çoxlu güc və şəxsi vəsaitini sərf etmiş Vilgelm Eyxler adlı qardaşı icmanın aktiv üzvləri idilər və məhz onun oğlu Adolf sonralar məşhur memar olur. Gələcək memar Adolf Eyxler Moskva Bədii Akademiyasında təhsil alır və sonralar onu gümüş medalla bitirir.

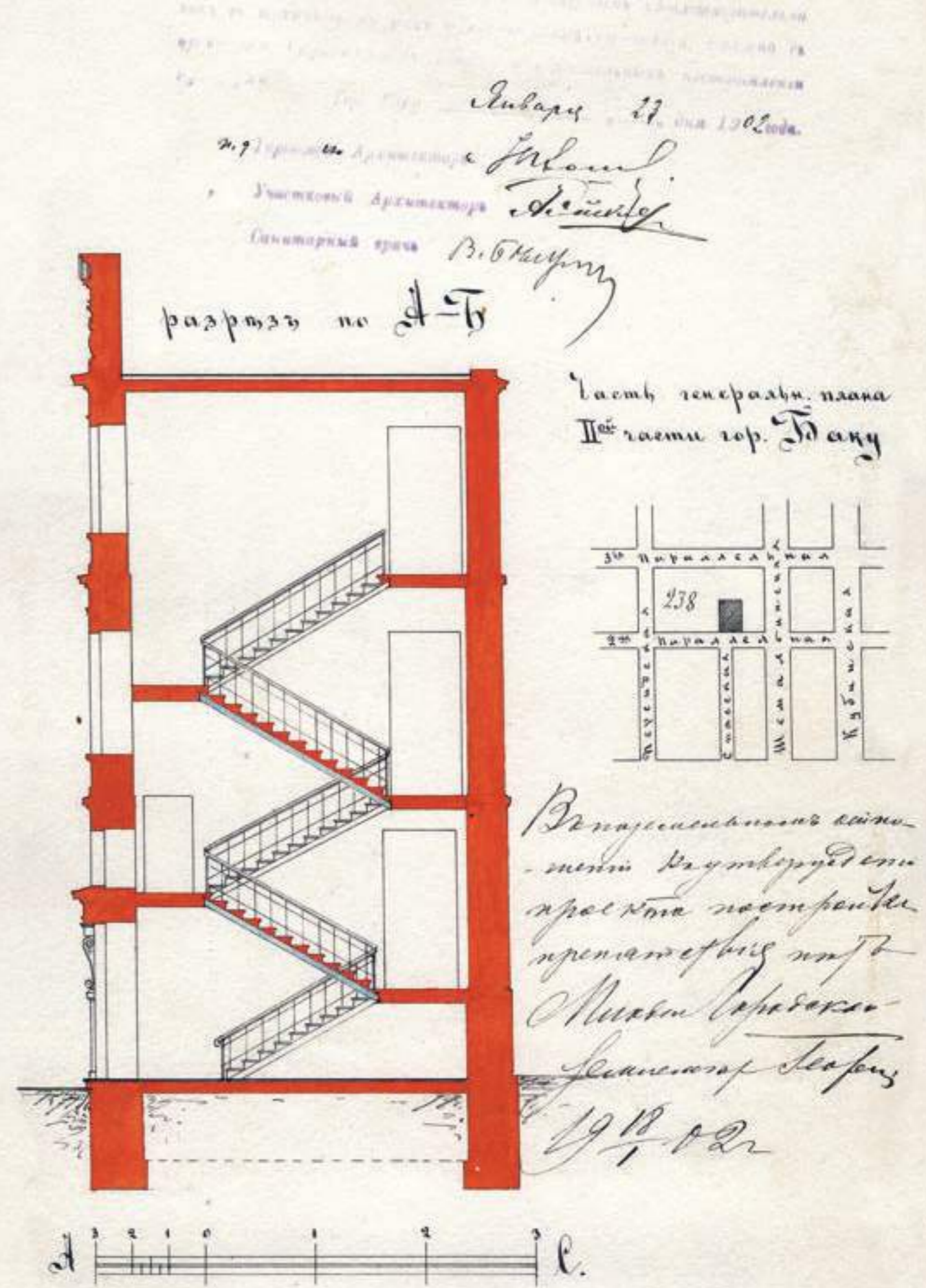
O, 1892-ci ildən 1911-ci ilə kimi Bakı şəhər idarəsində sahə memarı vəzifəsində işləyir. Bu dövrdə onun tərəfindən onlarla yaşayış binası layihələndirilir və tikilir. Memar Adolf Eyxler 1911-ci ildə intihar nəticəsində dünyasını dəyişir. Onun iki qızının da taleyi çox ağır olur. Onlar 1920-ci illərdə Almaniyadan çıxarıdılar və yenidən Bakıya geri qayıdırlar. Daha sonra onlar Frunze şəhərinə (hal-hazırda Qırğızstanın Bişkək şəhəri, Orta Asiya) köçürülür və ömürlərinin sonuna kimi orada yaşayırlar.

Adolf Eichler was born in Baku in 1869. His family first came to the city after his grandfather, Wilhelm Eduard Eichler, had received an invitation from Vasily Aleksandrovich Kokorev, an oil industrialist from Baku, to work in the city's Surakhani refinery in 1862.

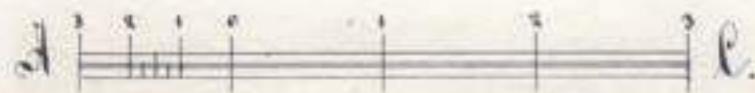
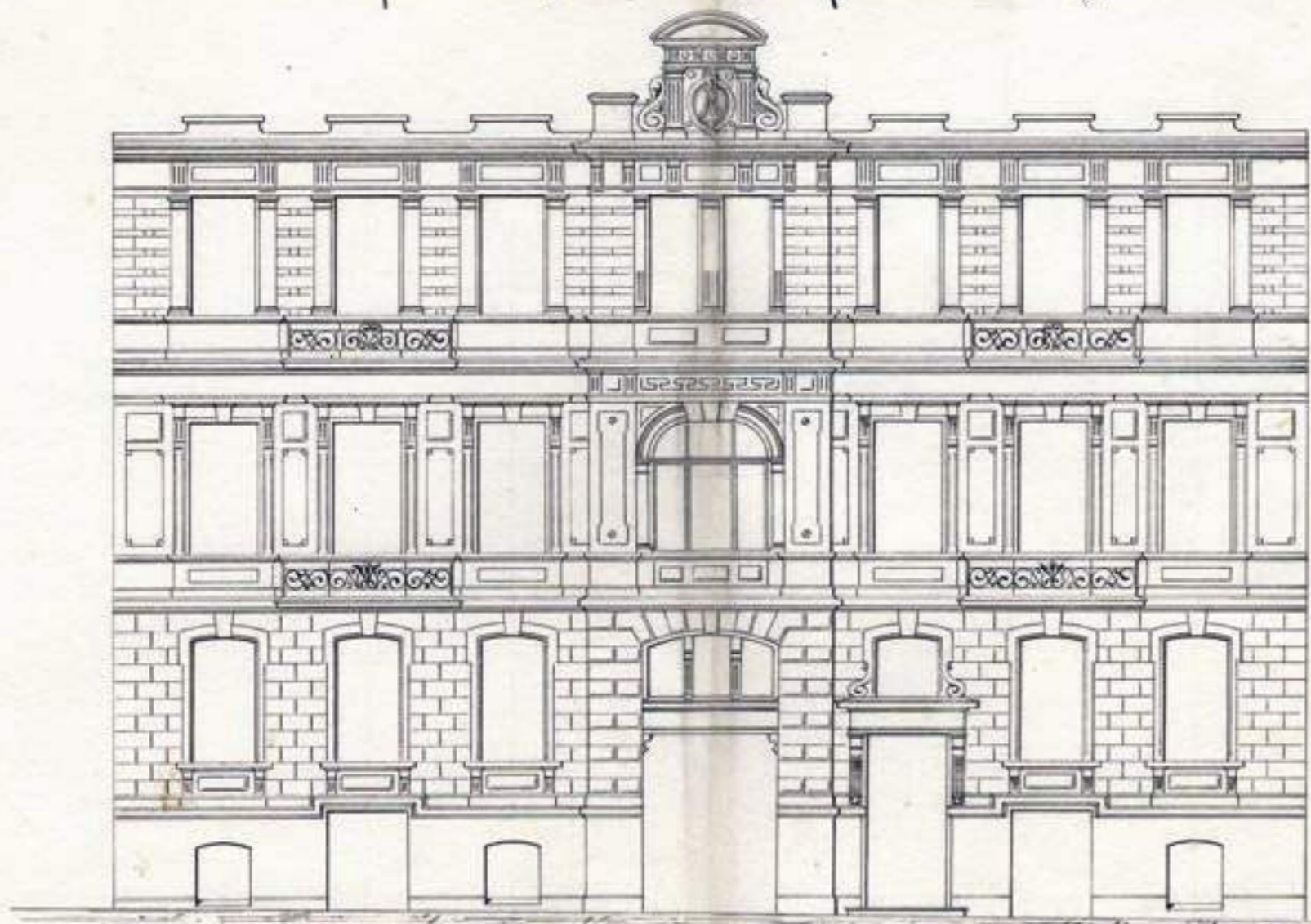
His father Wilhelm and uncle Karl were active members of Baku's Lutheran community, an important contributor to the culture and architecture of the city.

A graduate of the Moscow Art Academy and recipient of the school's Silver Medal, Eichler worked as a district architect for the Baku City Hall and designed a number of residential buildings. He is best known as the architect of Baku's Saviour's Church.

Eichler committed suicide in 1911 and left behind two daughters. After returning to Baku from Germany in the 1920s, they were exiled from Azerbaijan and spent the rest of their lives in Frunze (now Bishkek in Kyrgyzstan).

фасадъ по II Параллельной ул.

Изготовлено в мастерской *Д. С. Давыдов*

Wie auch die angrenzenden Gebäude, ist das vierstöckige Wohnhaus ein Beispiel für Bakus neogotische Architektur. Baubeginn war 1896 und bis zum Anbau der beiden oberen Stockwerke in den 1950er Jahren vergingen mehr als 50 Jahre.

Die beiden Stockwerke, die vor der Russischen Revolution von 1917 fertiggestellt wurden, zählen zu Eichlers wichtigsten Arbeiten. Zu seinen weiteren Werken gehören unter anderem eine nahegelegenen Kirche sowie mehrere Bürogebäude im Stil der deutschen Gotik.

Wohnhaus, Straße des 28. Mai, Adolf Eichler, 1896

28 May küçəsindəki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896

Residential building, 28 May Street, Adolf Eichler, 1896

Dördmərtəbəli yaşayış binası, 28 May küçəsindəki qonşu binalarla birlikdə neogotik üslubunun elementlərinə, həmçinin həcm və miqyas baxımından şəhər magistratının tikintisində əsas elementlərdən birini təşkil edir. Bina üç mərhələdə tikilib: ilk mərhələdə, 1896-cı ildə, qotik elementlərdən istifadə etməklə birinci mərtəbə, ikinci mərtəbə ordersiz sistemə malik klassik üslubda ucaldılıb, sonuncu iki mərtəbə keçən əsrin 50-ci illərində ucaldılıb. İlk iki, "inqilabdan öncəki" mərtəbələr, xidməti binalardan ibarət alman qotik üslubunda tikilmiş kilsə binasının müəllifi memar Adolf Eyxlerin yaradıcılığına aiddir.

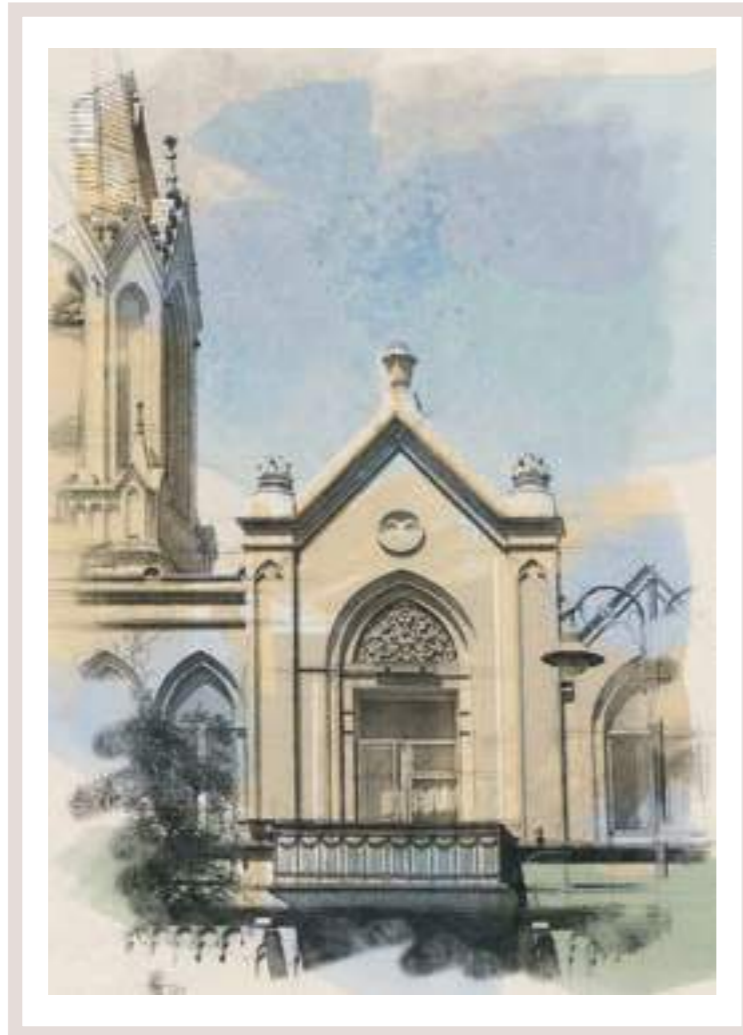
Together with its neighboring buildings on 28 May Street, this four-story residential building is an example of Baku's neo-Gothic architectural style. Construction began in 1896 and stretched over 50 years to the amendment of the two upper floors in the 1950s.

The first two "pre-revolutionary" floors (built before the Russian Revolution of 1917) are among Eichler's most important works. He also built a nearby church, as well as several office buildings in the German Gothic style.

Wohnhaus, Straße des 28. Mai,
Adolf Eichler, 1896

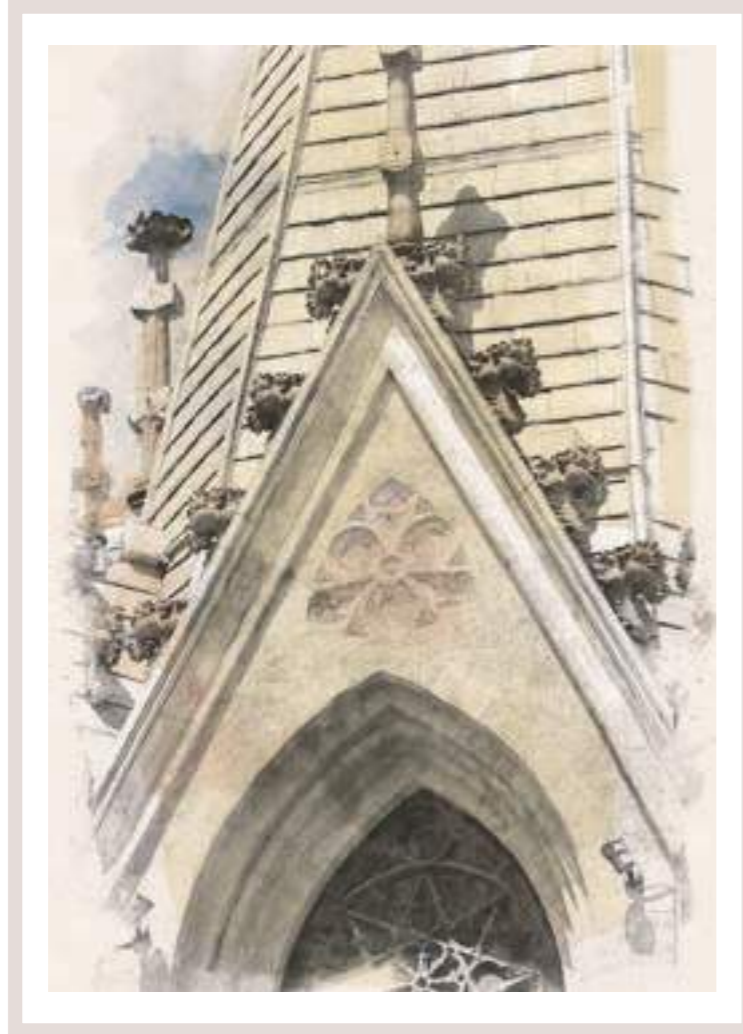
28 May küçesindəki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896
Residential building, 28 May Street, Adolf Eichler, 1896

Lutherische Erlöserkirche, Straße des 28.
Mai (ehemals Telefonnaya Straße),
Adolf Eichler, 1896

Bakıdakı Müqəddəs İsa Kilsəsi, 28 May (keçmiş Telefonnaya) küçəsi.
Memar Adolf Eyxler, 1896

Church of the Savior in Baku, 28 May Street (former Telefonnya
Street), Adolf Eichler, 1896

Seit 1870 gibt es in Baku eine lutherische Gemeinde, die lange großen Einfluss auf das kulturelle Leben und die Architektur der Stadt ausübte. Bereits vor der Gründung der Bakuer Gemeinde gab es mehrere lutherische Kirchen in anderen Teilen Aserbaidschans, die vor allem durch ihre einfache Bauweise sowie schlichte Einrichtung und überlegte Ortswahl bestachen.

1870-ci ildə Bakıda lüteran cəmiyyəti yaradılmışdır, hansı ki şəhər mədəniyyəti və memarlığına kifayət qədər daxil edilmişdir. Bu vaxta qədər Azərbaycanın digər şəhərlərində lüteran kilsələri artıq tikilmişdir. Onları bir-birindən özlərinin sadə memarlığı, bədii nəticənin sadəliyi və ifadəliliyi fərqləndirir, binanın yer seçimi uğurludur. Məsələn, Yelenendorfda (indiki Göygöl şəhəri)

In 1870, a Lutheran community was established in Baku. It contributed a lot to the culture and architecture of the city. By this time, Lutheran churches had already been built in other cities in Azerbaijan. Modest in their architecture, they set themselves apart by their simplicity and well thought out choice of location. On March 9, 1877, the governor of the

Am 9. März 1877 gestattete der Gouverneur des Regierungsbezirks von Baku, Valerian Mikhailovich Posen, der Gemeinde die Einrichtung eines Kirchenrates. Dieser sollte die Planung eines Kirchengebäudes und einer Grundschule übernehmen. Einige stadtbekannte Bürger, darunter der Apotheker Karl Eichler, Richard Sorge, Eigentümer eines Produktionsbetriebes sowie der Erfinder Otto Lenz, gehörten dem Rat an.

1879 wandten sich die Mitglieder des Rats mit der Bitte um Zuteilung eines Grundstücks zum Bau einer Kirche an die Stadtverwaltung. Fast sechs Jahre später, am 30. November 1885, entschied die Duma von Baku, der Lutherischen Gemeinde ein etwa 4,7 km² großes Grundstück in der Telefonnaya Straße bereitzustellen.

Müqəddəs İohan kilsəsi 1857-ci ildə tikilib. Bu həmin dövrdə Qafqazdakı ən iri (görkəmli) lüteran məbədi idi. Gəncədəki məbədin inşası 1885-ci ildə bitib.

1879-cu ildə Şura şəhər hakimiyyətinə kilsənin tikintisi üçün yer ayrılması təklifi ilə müraciət etdi.

Yalnız 6 il sonra, 30 noyabr 1885-ci ildə Bakı Şəhər Duması, “şəhərdə olan və bu məzhəbə qulluq edən bütün millətlər daxil olmaqla Lüteran cəmiyyəti üçün “Telefonnaya” küçəsindəki (indiki 28 May küçəsi) ibadət evi və məktəbin inşası üçün Masumov Zavodu və Vermişev Dəyirmanı yaxınlığında 1400 m² torpaq sahəsi ayırmaq” qərarı aldı.

Pastoratlıq və məktəbin layihəsi 16 avqust 1886-cı ildə təsdiqləndi. O, lüteran məzhəbinə qulluq edən məşhur Bakı memarı İohan Vilhelm Edel tərəfindən

Baku Governorate Valerian Mikhailovich Posen granted the congregation the right to hold an election for a church council. The council was tasked with the planning of a church building and primary school and its members included several well-known citizens: pharmacist Karl Eichler; Richard Sorge, owner of a manufacturing plant; and inventor Otto Lenz, among others.

In 1879, the council appealed to the city authorities requesting to be allocated land on which they could build a church. Roughly six years later, on November 30, 1885, the Baku City Duma decided “to allocate to the Lutheran society [...] 1400 square fathoms of land to build a prayer house and a school on Telefonnaya Street near Masumov’s Plant and Vermishev’s Mills.”

Nine months later, Johann Wilhelm Edel’s design for the building was approved. However, due to a lack of financial resources, the project was never realized. Instead, the congregation decided to build a single-story house on Surakhanskaya Street (now Dilyara Aliyeva Street). The stone building was designed by 24-year-old architect Adolf Eichler. Its heavy use of wood is characteristic for German Gothic architecture. Construction for the prayer house began in 1896 and it was consecrated in 1899. It was comparatively small for a Lutheran community of almost nine thousand people. The house was later restructured and following the October Revolution of 1917 in Russia turned into a kindergarten.

The reason the Church of the Savior in Baku survived until today is in part a matter of timely coincidence. The church was on the “black list” of religious buildings that were to

Obwohl Johann Wilhelm Edels Entwurf neun Monate später bewilligt wurde, führten finanzielle Probleme dazu, dass das Projekt nie realisiert wurde. Stattdessen entschied sich die Gemeinde für den Bau eines einstöckigen Hauses in der Surakhanskaya Straße (ehemals Dilyara Aliyeva Straße). Architekt war der erst 24 jährige Adolf Eichler. Charakteristisch für die Architektur der deutschen Gotik dominierte Holz das Erscheinungsbild. Nach drei Jahren Bauzeit wurde das für eine Gemeinde mit fast 9000 Mitgliedern verhältnismäßig kleine Haus 1899 eingeweiht. Nach der Besetzung durch Sowjetrußland 1918 beheimatete es nach einem Umbau einen Kindergarten.

Einem Zufall zur rechten Zeit ist es zu verdanken, dass die Erlöserkirche von Baku auch heute noch bewundert werden kann. Nach dem kommunistischen Putsch und der bolschewistischen

hazırlanmışdır. Lakin lüteran cəmiyyətinin maliyyə vəsaiti kifayət etmədiyindən layihə həyata keçirilmədi. Buna görə də Suraxanı küçəsi (indiki Dilarə Əliyeva küçəsi) boyunca ibadət evi və bir neçə sinifli məktəb üçün birmərtəbəli daş binanın inşası qərara alındı.

Bina Bakı quberniyasının doqquz minlik lüteran cəmiyyəti üçün balaca idi. Növbəti illərdə o, yenidən tikilməyə məruz qaldı, 1917-ci il Oktyabr çevrilişindən sonra isə Rusiya imperiyası orada uşaq bağçası təşkil etdi, hansı ki, hal-hazırda da həmin binada yerləşir.

Bakıdakı Müqəddəs İsa Məsih kilsəsinin günümüzə qədər qorunub saxlanması öz növbəsində qismən sual doğurur. Kommunist inqilabından sonra və bolşevik hökumətinin gəlişi ilə dağıdılması planlaşdırılan kilsə dini binaların "qara siyahısında" idi. Lakin o vaxta qədər 1934-cü ildə yüksək vəzifəli şəxs Sergey Mironoviç öldürülmüşdür. Kommunist partiyasının qanunlarına uyğun olaraq, onun xatirəsinə abidə qoyulmalı idi.

Məşhur heykəltəraş Pinxos Vladimiroviç Sabsay Bakıda Kirov heykəlinin qurulması üçün sifariş qəbul etmişdi. Lakin həmin dövrdə şəhərdə çox yüksək tavanlı və yaxşı işıqlı heç bir emalatxana yox idi. Ona görə də Sabsay emalatxana kimi ona bu vaxta qədər dəriçilər birliyi yerləşən kilsənin verilməsini xahiş etdi.

Sabsaydan sonra orada digər heykəltəraşlar işləməyə başladı və bu müvəllə kilsə dağılmaqdan qurtardı. Digər amil isə kilsənin küçədə çox üstün mövqə tutması ola bilərdi.

1970-ci illərin sonlarında yüksəkvoltlu elektrik ötürücüsünün yerləşdirilməsindən sonra, kilsənin bərpası 1986-cı ildə tamamlandı. Hal-hazırda məbəddə Azərbaycan Dövlət Filarmoniya-

be destroyed after the communist revolution and the Bolsheviks coming to power. However, before demolition started, Mironovich Kirov, a high-ranking Bolshevik leader was assassinated in 1934 and the principles of the Communist Party dictated that a monument had to be created in his honor.

Pinhos Vladimirovich Sabsai, a famous sculptor, received the order to build a huge monument for Kirov in Baku. However, there were no workshops with suitable lighting in Baku at the time. Sabsai, therefore, went to the church, which at the time housed the Tanner's Union, and asked if he could work there.

He received permission to do so and because other sculptors joined him soon, the church

Machtgreifung wurde sie auf eine schwarze Liste von Kirchen gesetzt, die dem Abriss geweiht waren. Wie das Schicksal es wollte, kam dem Beginn der Abrissarbeiten jedoch die Ermordung von Sergej Kirow, einem hochrangigen Bolschewiken, zuvor. Die kommunistische Partei Aserbaidschans entschloss sich daraufhin, ein Denkmal zu seinen Ehren zu errichten.

Den Auftrag hierzu erhielt der bekannte Bildhauer Pinhos Vladimirovich Sabsai. Die Suche nach einer Fertigungsstätte entpuppte sich jedoch als Herausforderung, da es in Baku zu dieser Zeit keine Werkstatt mit geeigneter Beleuchtung gab. Deshalb bat Sabsai die Gewerkschaft der Gerber, die zu diesem Zeitpunkt in der Erlöserkirche untergebracht war, um Erlaubnis, die Kirche als Arbeitsplatz nutzen zu dürfen.

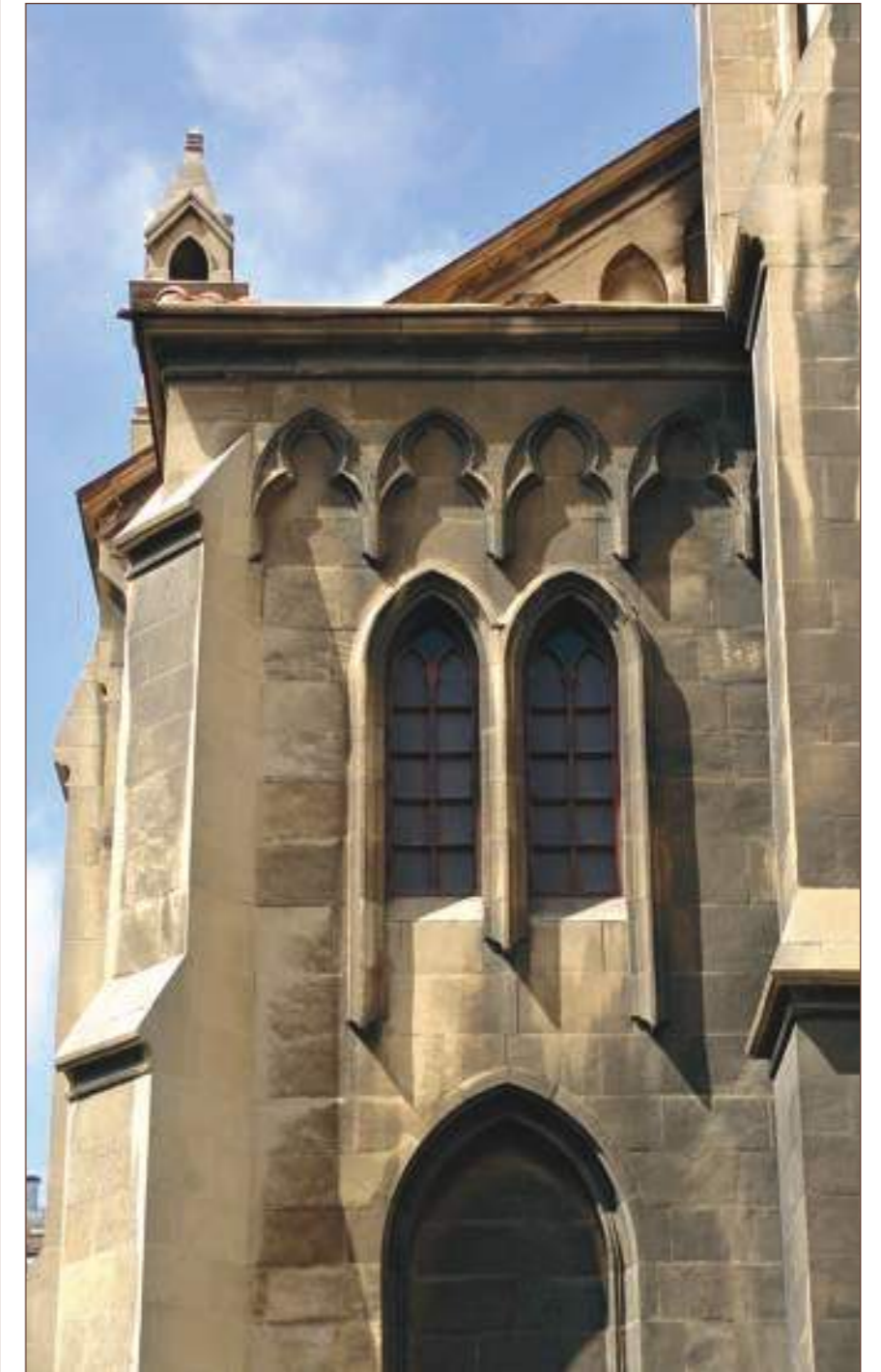
Die Genehmigung dazu erhielt er wenig später und es dauerte nicht lange, bis andere Bildhauer ihm folgten. Da die Kirche außerdem nicht besonders auffallend aus dem Stadtbild herausstach, entging sie dem Abriss. Heute befindet sich in dem Gebäude eine Außenstelle der staatlichen Philharmonie Aserbaidschans. Die evangelisch-lutherische Gemeinde Bakus nutzt die Kirche für ihre wöchentlichen Gottesdienste.

sının kamera və orqan musiqi zalı yerləşir.

Kilsə özündə alman memarı Adolf Eyxlerin layihəsini əks etdirirdi, onun taxta konstruksiyası alman qotik üslubuna xas idi. İnşaat 1896-cı ildə başladı, təqdimat mərasimi 1899-cu ildə baş tutdu.

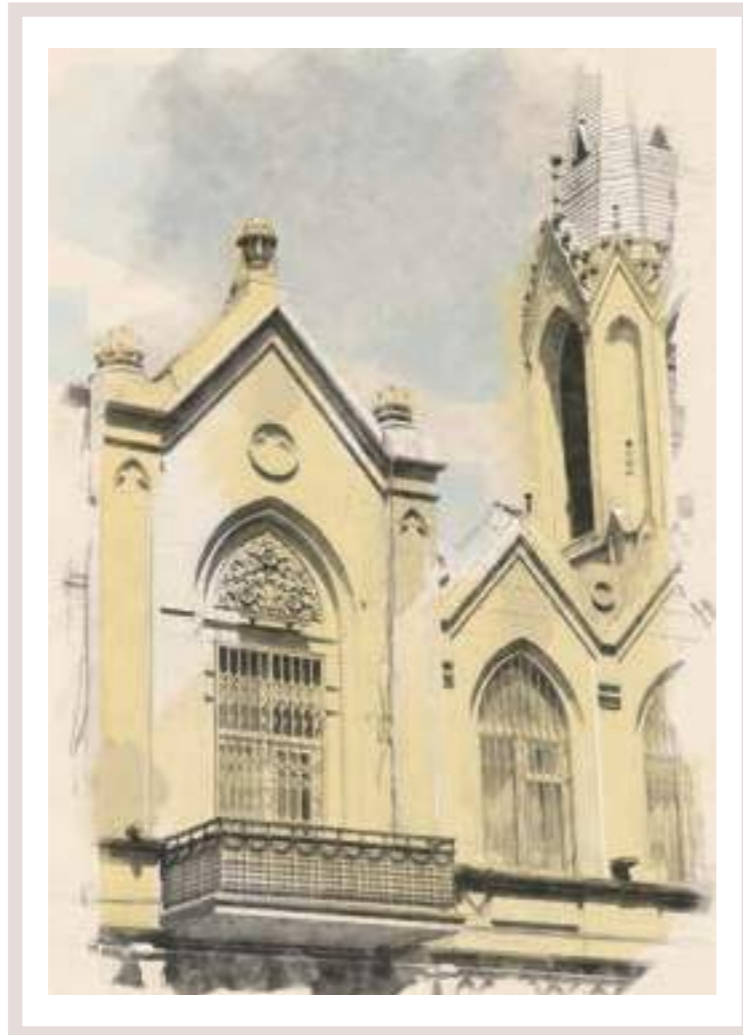
escaped demolition. The fact that the building did not dominate the scenery might also have contributed to its survival.

Currently, the building houses the organ and chamber music hall of the Muslim Magomayev Azerbaijan State Philharmonic Hall.

Wohnhaus, Straße des 28. Mai,
Adolf Eichler, 1896

28 May küçesindeki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896
Residential building on 28 May Street, Adolf Eichler, 1896

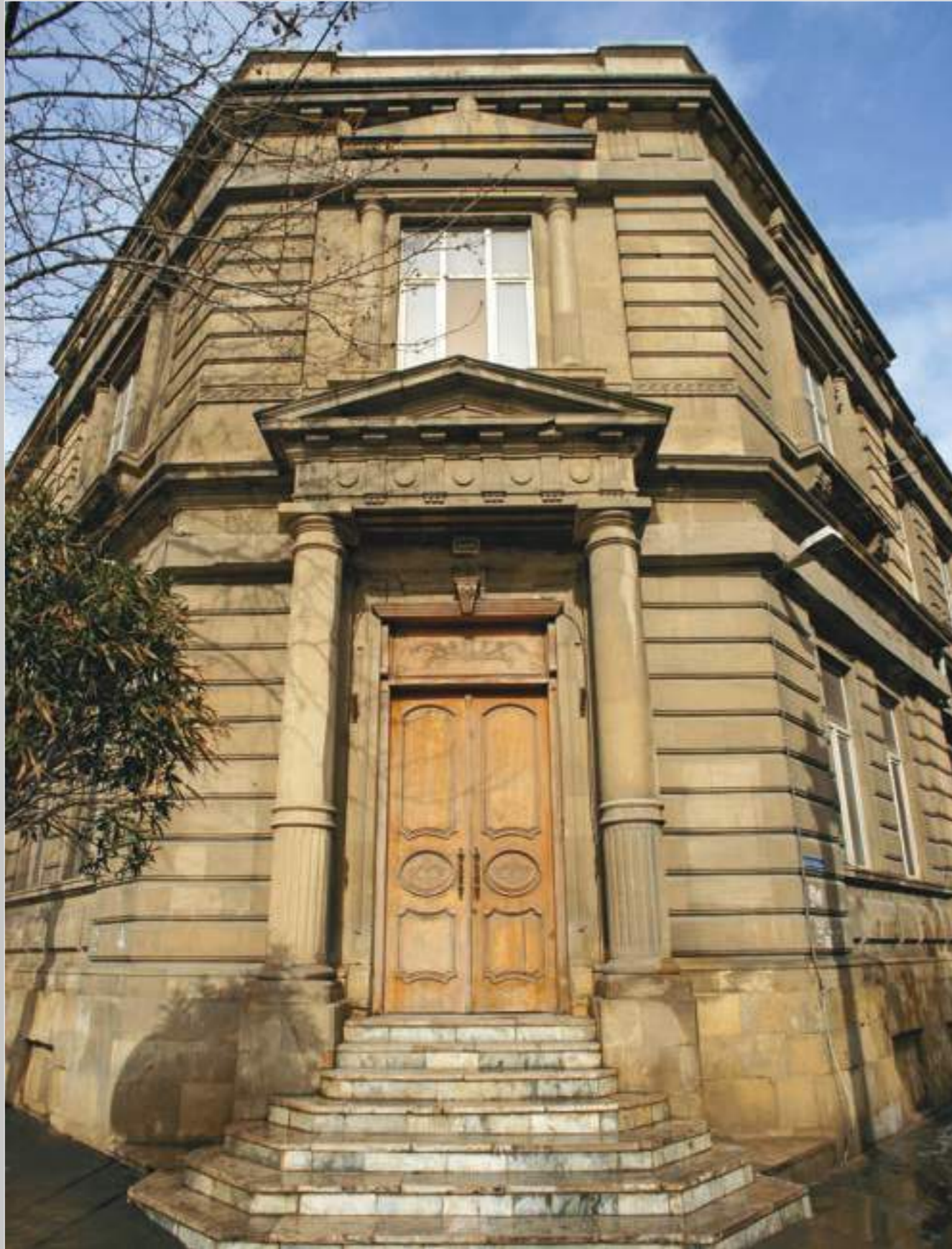

Schulhaus, Kreuzung Bashir Safaroglu
Straße/ Molla Veli Vidadi Straße
(ehemals Tserkovnaya Straße), Adolf
Eichler, 1900

Başir Səfəroğlu və Molla Vəli Vidadi küçələrinin kəsişməsində
məktəb. Memar Adolf Eyxler, 1900

School building between Bashir Safaroglu Street and Molla Veli Vidadi
Street, Adolf Eichler, 1900

Imam Hussein Moschee, Ecke Abdulla-Shaig-Straße und Suleyman-Taghizade Straße, Adolf Eichler, 1895

İmam Hüseyn məscidi, Abdulla Şaiq və Süleyman Tağızadə küçələrinin kəsişməsi. Memar Adolf Eyxler, 1895

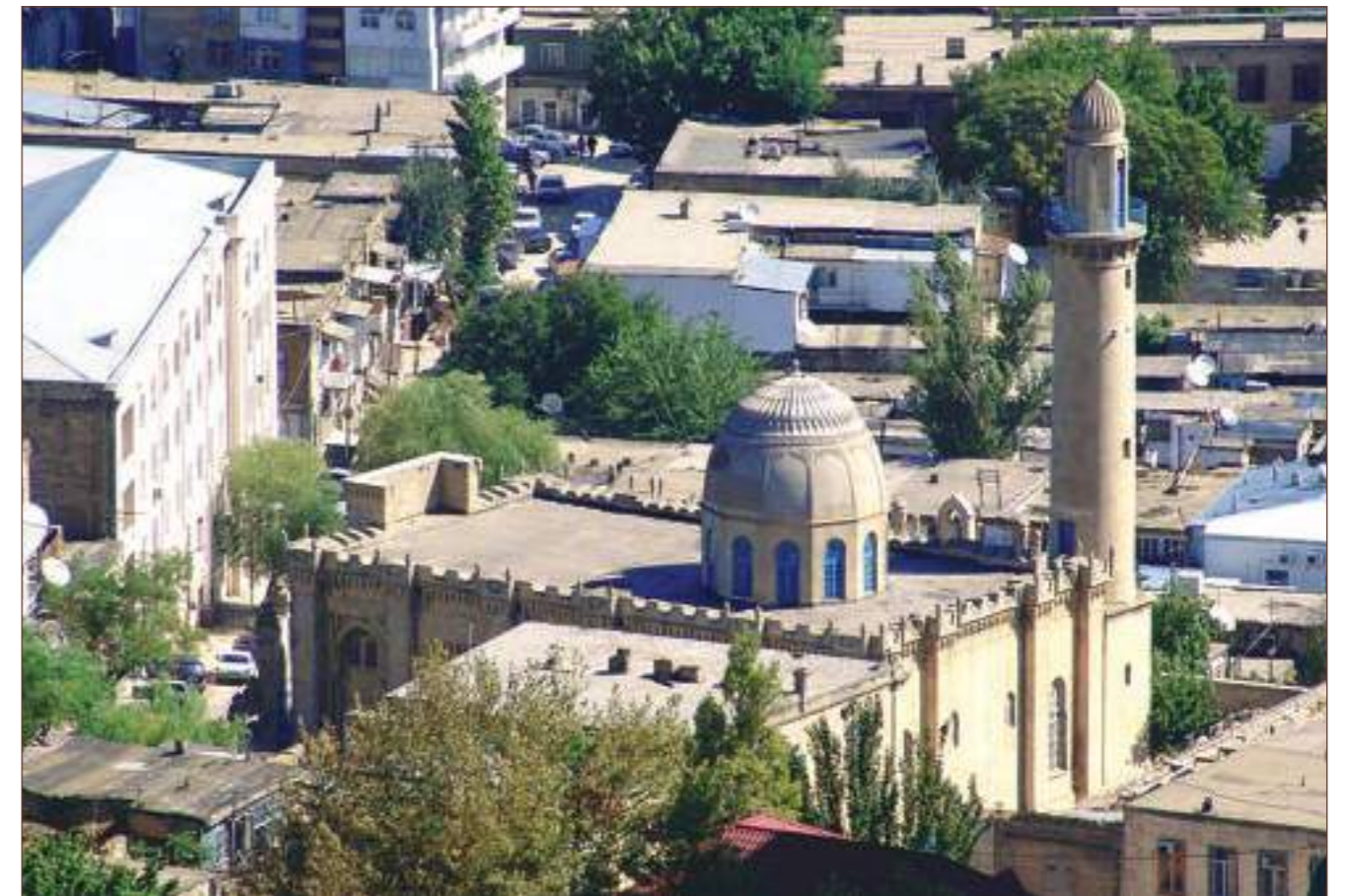
Mosque of Imam Hussein, Corner of Abdulla Shaig Street and Suleyman Taghizade Street, Adolf Eichler, 1895

1895 beauftragte der Bakuer Millionär Haji Hajibaba Ashumov Adolf Eichler mit dem Entwurf einer Moschee für sein Privatgrundstück. Da das Grundstück zur damaligen Zeit noch nicht von einer Steinmauer umgeben war, hatte Eichler reichlich Platz für die Realisierung des Projektes. Während der Sowjetzeit wurde die Moschee zur Lagerhalle umfunktioniert. Außerdem waren dort eine Tischlampenfabrik sowie die Bakuer Niederlassung des Projektierungsbüros „Giproteatr“ untergebracht. Heute dient die Moschee als ein Geschichts- und Kulturdenkmal Aserbaidschans.

Məscidin tikiməsi ideyası Bakı millionçusu Hacı Hacıbaba Aşumova məxsus idi. Məhz o 1895-ci ildə məscidin layihəsinin müəllifi memar Adolf Eyxleri dəvət etmişdi. Memar Adolf Eyxler məscidi inşa edən zaman onun ətrafında daş hasar yox idi və məscidin ətrafı genişlik idi. Sovet dövründə məscid dini bina kimi fəaliyyət göstərmirdi. Bura müxtəlif dövrlərdə anbar kimi, masa lampaları istehsal edən kiçik zavod kimi, 1978-ci ildən isə “Giproteatr” institutunun Bakı filialı fəaliyyət göstərmişdir. Bu gün İmam Hüseyn məscidi ölkənin tarixi və mədəni abidəsi hesab edilir.

In 1895, Baku millionaire Haji Hajibaba Ashumov commissioned architect Adolf Eichler with the design for a mosque on his own premises. Unlike today, at the time of construction, Ashumov's property was not surrounded by stone walls, which gave Eichler ample space to realize the project. During the Soviet era, the mosque stopped its services and housed a warehouse, a small table lamp factory, and the Baku branch of the “Giproteatr” Institute. Today, the Imam Hussein Mosque serves as a monument of Azerbaijan's history and culture.

Nikolaus August Ernst von der Nonne (1836–1908)

Nikolaus Avqust Ernst Fon der Nonne
Nikolaus August Ernst von der Nonne

Nikolaus August Ernst von der Nonne kam am 16. Juni 1836 in Sankt Petersburg zur Welt. Sein Vater Johann Georg August Ernst von der Nonne war ein deutscher Aristokrat aus Bodenwerder in Niedersachsen, der im Russisch-Tscherkessischen Krieg gedient hatte.

Nachdem von der Nonne 1855 die Erste Sankt Petersburger Kadettenschule abschloss, kämpfte er im Krimkrieg auf russischer Seite für die Verteidigung Sewastopols. Mit seinem Bataillon kam er in den Südkaukasus, wo er 1883 von der Stadtverwaltung Bakus zum städtischen Baudirektor ernannt wurde.

Bereits im Ruhestand, beantragte von der Nonne 1894 aufgrund von Krankheit seine offizielle Entlassung aus dem Militär. Er verließ den Staatsdienst ein Jahr später um als Freier Architekt zu arbeiten.

Nachdem er im März 1897 vom städtischen Bauamt den Auftrag erhalten hatte, die gesamte Stadtplanung Bakus neu zu entwerfen, wurde von der Nonne am 4. November 1898 auch zum Bürgermeister der Stadt ernannt. Diese Position hatte er bis Ende des Jahres 1901 inne. Während dieser Zeit beaufsichtigte er die Umsetzung seines Planens, der ein Straßengerüst mit Häuserblöcken von durchschnittlich 270 auf 160 Meter vorsah, bis zur vollständigen Realisierung persönlich. Nikolaus von der Nonne starb am 13. August 1908.

Nikolaus Avqust Ernst Fon der Nonne 1836-cı il iyunun 16-da Peterburq quberniyasında doğulub. Onun atası, alman zadəganı İohann Georq Avqust Ernst Fon der Nonne Bodenverder (Alt Saksoniya, Almaniya) şəhərindən idi, rus-qafqaz müharibəsinin iştirakçısı idi.

Nikolay I Peterburq kadet korpusuna daxil olur, 1855-ci ildə oranı bitirərək Şərq müharibəsində və Sevastopolun müdafiəsində iştirak edən 6-cı istehkamçı batalyonuna zabit qismində qəbul edilir. O, xidmət etmək üçün 1856-cı ildə Qafqaza köçürülür. Fon der Nonne 1881-ci ilə qədər istehkamçı batalyonunun tərkibində xidmət edir və həmin il Bakı quberniyasına quberniya mühəndisi təyin edilir.

Polkovnik fon der Nonne 1883-cü ilin avqustunda Bakı şəhər upravasına şəhər mühəndisi vəzifəsinə təyin olunur və 1894-cü ilə qədər həmin vəzifədə çalışır.

Bakı texniki cəmiyyətinin nəzdində 1884-cü ildə Birləşdirilmiş sanitar komissiya yaradılır və quberniya idarəsinin baş mühəndisi Nikolaus fon der Nonne onun sədri seçilir. Fon der Nonne 1898-ci il noyabrın 4-dən rəsmi olaraq şəhər başçısı vəzifəsini icra eməyə başlayır və 1901-ci ilə qədər həmin vəzifədə çalışır. Marahıdır ki, Nikolaus fon der Nonnenin xanımı Mariya Pavlovna Bakının tarixi üzrə dərslərin müəllifi olmuşdur. Fon der Nonne 1901-ci ildə Bakı şəhəri üzrə fəxri hakim idi. Nikolaus Avqust fon der Nonne 1908-ci il avqustun 13-də dünyasını dəyişir.

Nikolaus August Ernst von der Nonne was born in the St. Petersburg province on June 16, 1836. His father, Johann Georg August Ernst von der Nonne, was a member of the German aristocracy from Bodenwerder in Lower Saxony, who had participated in the Russo-Circassian War.

Von der Nonne graduated from the First St. Petersburg Cadet Corps in 1855 and during the Crimean War fought for the defense of Sevastopol. He came to South Caucasus with his battalion. In 1883, he was appointed Baku's city engineer by the City Council, a position he held until 1894.

As an already retired colonel, von der Nonne applied for discharge from service due to illness in 1894. He left public service a year later to become a freelance architect.

On November 4, 1898, von der Nonne became mayor of Baku. He kept this position until the end of 1901. As mayor, he not only oversaw the implementation, but also came up with a new, expansionary urban development plan for the city himself. By 1900, the plan was fully implemented and in 1901, von der Nonne became honorary magistrate of Baku. He died on August 13, 1908.

Nationales Kunstmuseum von Aserbaidshan (ehemaliges Herrenhaus von Lev Martynovich de Boer), Niyazi Straße, Nikolaus von der Nonne, 1890

Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi (keçmiş Lev Martinoviç de Burın Sarayı), Niyazi küçəsi. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1890

Azerbaijani State Museum of Arts (the former Palace of Lev Martinovich de Bur) on Niyazi Street, Nikolaus von der Nonne, 1890

Seit der Mitte des 19. Jahrhunderts hatte sich Baku's Reichtum stetig vergrößert. Zahlreiche neue Verwaltungsgebäude wurden errichtet. Das ehemalige Herrenhaus gehört aus stadtplanerischer Sicht zu den herausragenden Gebäuden Bakus.

Bakı XIX əsrin ortalarından öz sərvətini fəal surətdə artırırmışdı. Bu illərdə çoxlu sayda yeni inzibati və ictimai binalar tikilmişdir. Memar Nikolaus Fon der Nonnenin layihəsi əsasında Niyazi (əvvəlki "Sadovaya" küçəsi) küçəsinin ən yüksək hissəsində tikilmiş Lev De Burun evi şəhər-

Since the mid-19th century, Baku's wealth has steadily increased and new administrative and public buildings have been built. The mansion of Lev de Bur on Nyyazi Street (former Sadovaya Street) became one of Baku's most iconic buildings from an urban planning perspective.

Als das umliegende Gebiet neu gestaltet werden sollte, wurde das Haus zum Mittelpunkt erkoren. Dem Architekten, Nikolaus von der Nonne, gelang es, den Bau eindrucksvoll in seinen Stadtentwicklungsplan zu integrieren. Seit 1951 ist in dem Gebäude das Nationale Kunstmuseum von Aserbaidschan untergebracht.

salma nöqtəyi-nəzərindən Bakı-nın ən uğurlu binalarından biri hesab olunur. Şəhərin bəhs edilən ərazisinin yenidən planlaşdırılmasında həmin bina əsas götürülmüş, onun həcmi və yerləşdiyi ərazi isə əlverişli həll olunmuş binaların kompozisiyasını vurğulayaraq üzə çıxartmışdı. Der Nonne Bakı şəhərinin əsas planını işləyərkən, onu qalanın yaxınlığındakı əsas binaya daxil edərək sarayı müvəffəqiyyətlə yerləşdirdi.

1951-ci ildə Azərbaycan Kommunist partiyasının birinci katibi Mir Cəfər Abbas oğlu Bağırov bu vaxta qədər mərtəbələrindən birində Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyat Muzeyi yerləşən bu sarayı 1937-ci ilin oktyabrında təşkil olunmuş Azərbaycan İncəsənət Muzeyinə təhvil verdi.

When the surrounding area was redesigned, the house was chosen as its center. Architect Nikolaus von der Nonne successfully incorporated it into Baku's grand urban development plan.

Since 1951, the de Bur mansion houses part of the National Art Museum of Azerbaijan.

Zweistöckiges Wohnhaus, Ecke Bülbül
Avenue 1 und Neftchiler Prospekt 127,
Nikolaus von der Nonne, 1887

Bina Bülbül prospekti 1ve Neftçiler prospekti, 127 kəsişməsində yerləşir. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1887

Two-story residential building at the intersection of 1 Bulbul Avenue and 127 Neftchiler Avenue, Nikolaus von der Nonne, 1887

Zweistöckiges Wohnhaus, Ecke Islam-
Safarli-Straße 25 und Alyovsat-Guliyev-
Straße 37, Nikolaus von der Nonne, 1896

İslam Səfərli küçəsi, 25 və Ələvset Quliyev, 73 küçələrinin tinində yerləşən bina. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1896

Two-story residential building at the intersection of 25 Islam Safarli Street and 37 Aliovsat Guliyev Street, Nikolaus von der Nonne, 1896

Die alte Fabrik war einer der wenigen gewerblichen Bauten in einem ansonsten von Wohnhäusern dominierten Stadtviertel und ein Beispiel für das Bestreben des Architekten, von der klassischen Bauweise der Wohnungsbauten in Baku abzuweichen. Eigentümer war Nikolay Alekseevich Terentyev, ein reicher Kaufmann und Ehrenbürger der Stadt. Das eckige Gebäude bestand aus drei Räumen: einem langgezogenen rechteckigen Lagerraum, einem Büro, sowie einer Produktionshalle. Der Eckteil des Gebäudes sollte einer mittelalterlichen Burg gleichen.

Ehemalige Wein- und Wodkafabrik, Ecke Islam-Safarli-Straße 40 und Shamsi-Badalbeyli-Straße, Nikolaus von der Nonne, 1833

İslam Səfərli küçəsi, 40 və Şəmsi Bədəlbəyli küçələrinin tinində bina. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1883

Former wine and vodka factory at the Corner of 40 Islam Safarli Street and Shamsi Badalbeyli Street, Nikolaus von der Nonne, 1833

Şərab-araq zavodunun keçmiş binası – çox təəssüf edirik ki, həmin tikili artıq uçurulmuşdur – varlı Bakı taciri, şəhərin əsilzadə fəxri vətəndaşı Nikolay Alekseyeviç Terentyevə məxsus idi. Bina şəhərin yaşayış zonasındakı sənaye binası tikintisinin uğurlu nümunələrindən biridir. Binada memar Nikolaus Avqust fon der Nonnenin memarlıq formalarında yeni tikilinin yaşayış evləri memarlığından fərqlənən obraz tapmaq cəhdi hiss olunurdu. Bina istehsalat obyektinin yaşayış məhəllələri şəraitində həllinin maraqlı nümunəsi, həm də memarlıq abidəsi və şəhərin tarixi hissəsinin ayrılmaz hissəsi idi.

The factory was one of only few successfully realized commercial building projects in an otherwise residential part of Baku. It was owned by Nikolay Alekseevich Terentyev, a wealthy merchant and honorary citizen of the city. The old factory was an example of von der Nonne's effort to design buildings that differed from Baku's residential architecture. It was an angular shaped building with three rooms: an elongated rectangle used as storage space for containers, a central part for production purposes, and an office. The corner part of the building was designed to resemble part of a medieval castle.

Wohnhaus, Ecke Samed-Vurgun-Straße und Zarifa-Aliyeva-Straße, Nikolaus von der Nonne, 1884

Səməd Vurğun və Zərifə Əliyeva küçələrinin tinində yerləşən bina.
Memar Nikolaus fon der Nonne, 1884

Residential building on the corner of Samed Vurgun Street and
Zarifa Aliyeva Street, Nikolaus von der Nonne, 1884

Robert Marfeld (1852–1921)

Robert Marfeld / Robert Marfeld

Robert Marfeld kam 1852 in Deutschland zur Welt. Er studierte an der Technischen Hochschule Karlsruhe, der Technischen Hochschule Wien sowie der Russischen Kunstakademie in Sankt Petersburg. 1887 erhielt er den Titel „Academician of Architecture“.

In Russland arbeitete Marfeld unter anderem für das Innenministerium sowie das Ministerium für Aufklärung, wurde jedoch vor allem als Architekt zahlreicher religiöser Einrichtungen bekannt. Er entwarf unter anderem Kirchen in Myra, Batumi, Poti sowie der Provinz Kharkov. Außerdem geht die Alexander-Newski-Kathedrale von Baku auf seine Entwürfe zurück. Bis zum Abriss der Kirche 1937 war diese nach Moskaus Christ-Erlöser-Kathedrale die größte orthodoxe Kathedrale der Welt. Eingeweiht wurde das Gotteshaus in Anwesenheit des Russischen Kaisers Alexander III am 8. Oktober 1888. Ursprünglich trug die Kathedrale den Namen Kathedrale von Baku und wurde erst später in Alexander-Newski-Kathedrale umbenannt.

Zu Beginn des 19. Jahrhunderts lehrte Marfeld an einer der führenden Bildungseinrichtungen für Architekten und Ingenieure in Russland, dem Institut für Bauingenieurwesen in Moskau.

Robert Marfeld starb 1921.

Robert Marfeld 1852-ci ildə Almaniya da doğulmuşdu və orada o, ilk ali məktəbini - Karlsruyeda politexnikumu bitirmişdi. Sonra o, Vyana İnşaat Akademiyasında təhsilini davam etdirmiş və daha sonra Sankt-Peterburq İmperator İncəsənət Akademiyasını bitirərək o zaman üçün qeyri-adi bir hal olan üçüncü diplomunu almışdı. Robert Marfeld 1887-ci ildə akademik ada layiq görülməsi üçün müsabiqə proqramını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir və ona Memarlıq akademiki adı verilir.

Robert Marfeld 1894-cü ildə Daxili İşlər Nazirliyində memar vəzifəsinə təyin edilir və həmin ildən İncəsənət Akademiyasında dərs deməyə başlayır.

Robert Marfeld Bakıda Moskva şəhərində yerləşən Xilaskar İsanın Məbədidən sonra ölçüsünə görə dünyada ikinci pravoslav məbəd olan Aleksandr Nevski Kilsəsini layihələndirir. Rusiya imperatoru III Aleksandrın iştirakı ilə 1888-ci il oktyabrın 8-də Bakı kilsəsinin təntənəli şəkildə təmələqoyma mərasimi keçirilir, hansı ki, gələcəkdə Aleksandr Nevski kilsəsi adlandırılacaq. SSRİ-nin kommunist hökumətinin qərarı ilə 1936-cı ildə kilsə dağıdılmışdı.

Memar 1900-cü illərdə Rusiya İmperiyasının aparıcı təhsil müəssisələrindən biri olan və memar-mühəndis kadrlarının hazırlığını aparan Mülki mühəndislər İnstitutunda dərs deyir.

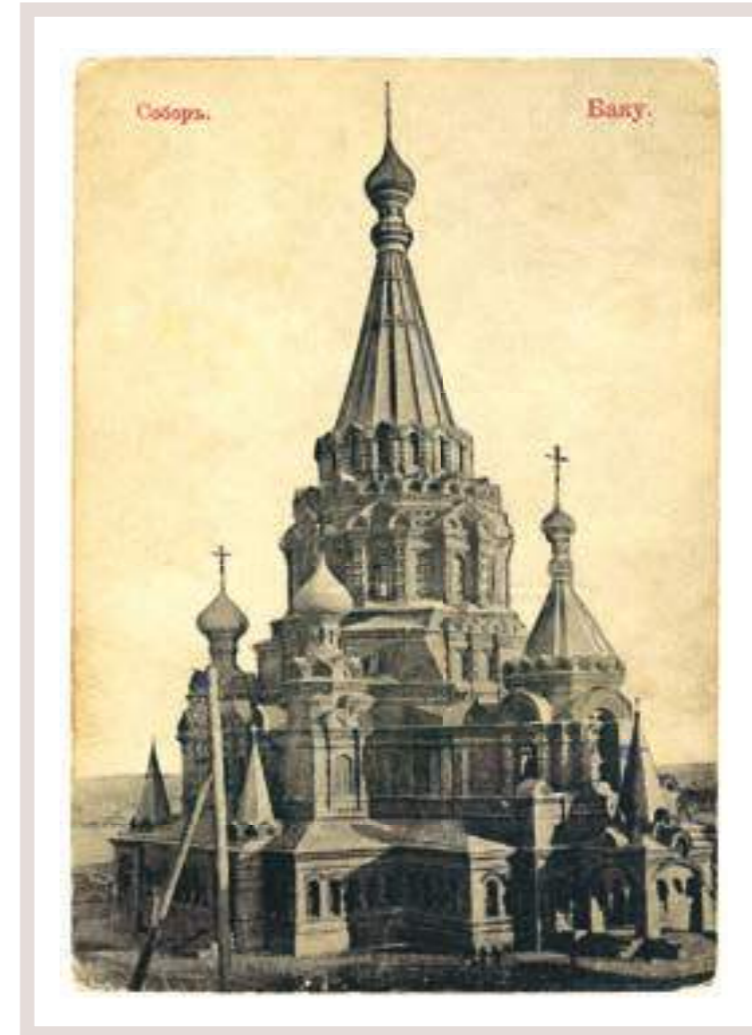
Memar Robert Marfeld 1921-ci ildə vəfat edir.

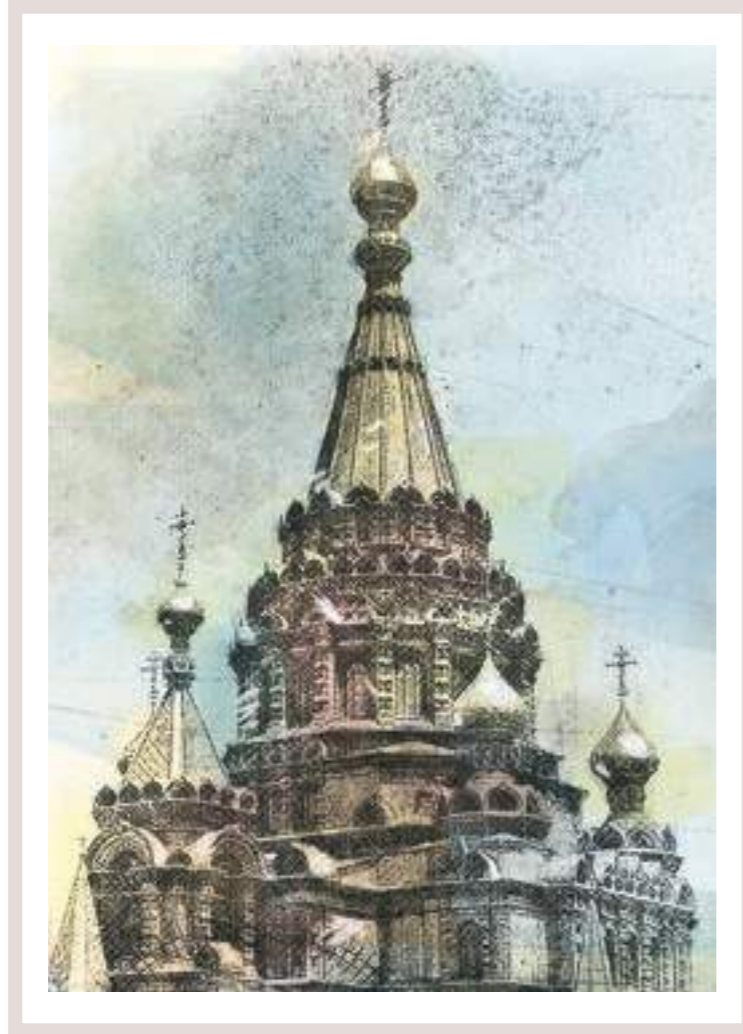
Robert Marfeld was born in Germany in 1852. He graduated from the Karlsruhe Institute of Technology as well as the Vienna Academy of Construction and the Imperial Academy of Arts in St. Petersburg. In 1887, he was awarded the title “Academician of Architecture”.

Marfeld worked for the Ministry of Internal Affairs and the Ministry of Enlightenment, but is perhaps best known as the architect of several religious buildings. Among others, he designed churches in Myra, Batumi, Poti, and Kharkov province. He is also the architect of Baku’s Alexander Nevsky Cathedral, which, until its demolition in 1937, was the second largest Orthodox cathedral in the world after Moscow’s Cathedral of Christ the Savior. The inauguration ceremony took place on October 8, 1888, with Russian Emperor Alexander III in attendance. Originally named Baku Cathedral, it was only later renamed to Alexander Nevsky Cathedral.

In the 1900s, Marfeld taught at the Institute of Civil Engineers, one of the Russian Empire’s leading institutions of higher education for architects and engineers.

Robert Marfeld died in 1921.

Alexander-Newski-Kathedrale, Robert Marfeld, 1888

Aleksandr Nevski Kilsəsi. Memar Robert Marfeld, 1888

Alexander Nevsky Cathedral. Robert Marfeld, 1888

Die Idee zum Bau einer neuen orthodoxen Kathedrale kam erstmals in den frühen 1870er Jahren auf. Zu dieser Zeit führte die steigende Petroleumproduktion zu einem immer größer werdenden Bedarf an russischen Böttchern und anderen Facharbeitern. Die bestehende Nikolai-Kathedrale in Bakus Altstadt İçəri Şəhər bot zu diesem Zeitpunkt weniger als einem Viertel der Gläubigen Platz.

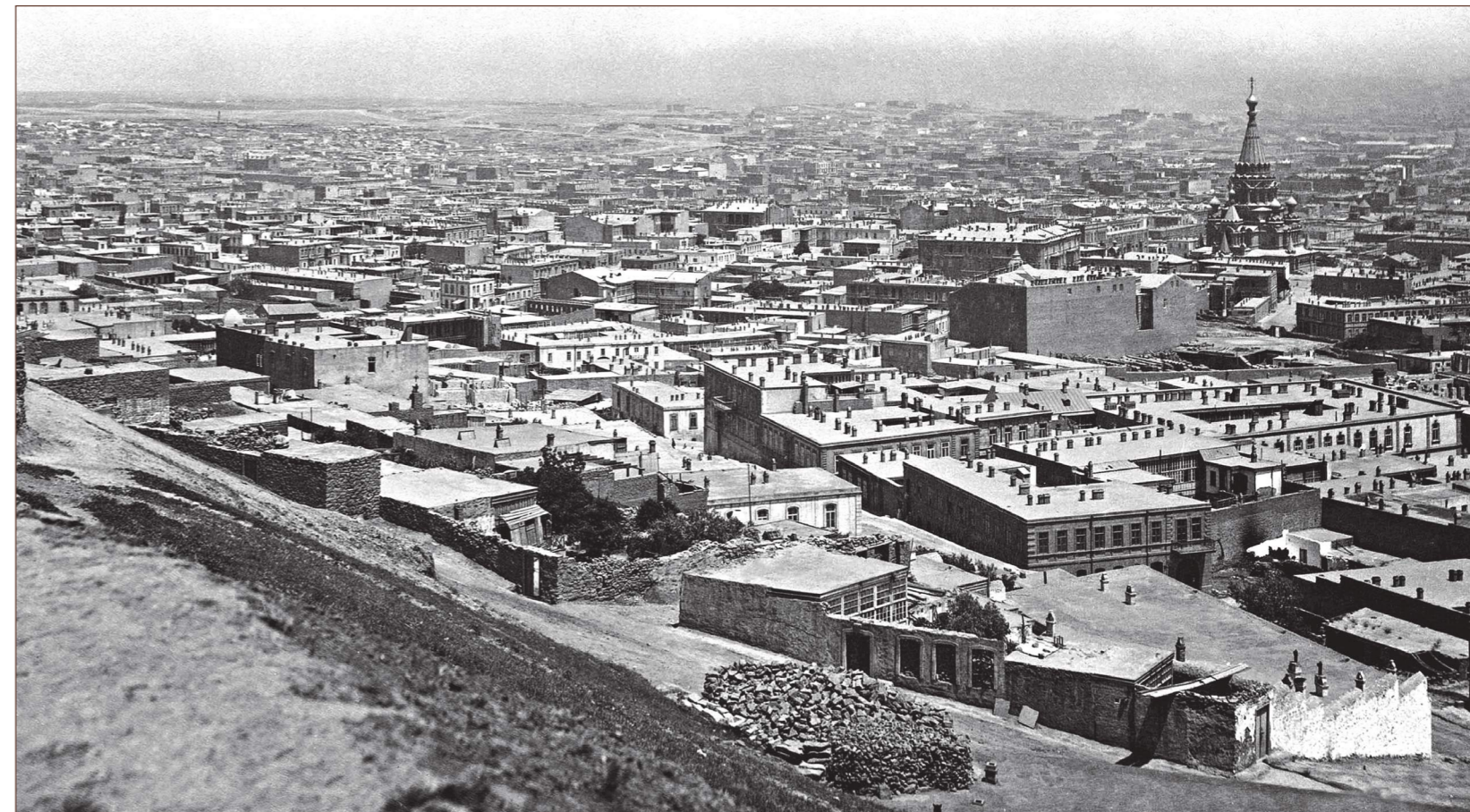
Die Suche nach einem geeigneten Grundstück gestaltete sich jedoch äußerst kompliziert und führte wiederholt zu

Hal-hazırda mövcud olmayan kilsə, keçmişdə "Novosobornaya" meydanında Murtuza Muxtarov (əvvəlki "Persidskaya"), Əhməd Cavad (əvvəlki "Vrangel'skaya") və Nigar Rəfibəyli (əvvəlki "Kolyubakinskaya") küçələrinin kəsişməsində yerləşirdi.

Bakıda iri yeni kilsənin tikintisi haqqında fikir şəhərdə çoxlu miqdarda neft istehsal olunduğu, külli miqdarda rus çəlləkçilərinə və digər işçi qüvvələrinə ehtiyac yarandığı zaman XIX əsrin 1870-ci ilinin əvvəllərində meydana gəldi. O vaxtdan bəri "İçəri Şəhər" qalasındaki Bakı Nikolayevskiy

The idea to build a new cathedral in Baku first came up in the early 1870s, when increasing Kerosene production heightened demand for Russian coopers and other workers. The existing Nikolaevsky Cathedral in "Icheri-Sheher" was not even big enough for one fourth of the worshippers.

The search for a suitable property was a lengthy process and cause for many disagreements between the city's officials. In 1885, the High Commissioner of the Caucasus, Prince Alexander Mikhailovich Dondukov-Korsakov, decided that the best place to

Auseinandersetzungen zwischen Vertretern der Stadt. 1885 schließlich sprach der Statthalter der Krone im Kaukasus, Prinz Alexander Mikhailovich Dondukov-Korsakov, ein Machtwort und entschied, die

kilsəsi bütün ibadət etmək istəyənləri özündə yerləşdirə bilmədi.

1885-ci ildə knyaz Aleksandr Mixayloviç Dondukov-Korsakov Bakıya Qafqazdakı vətəndaşların baş idarəçisi təyin olundu, yeni kilsə üçün yaxşı yer - o, qədim yeni provaslav kilsəsinin tikintisi üçün müsəlman qəbiristanlığının verilməsini əmr etdi. Bakıdakı möhtəşəm kilsənin inşasına maliyyə vəsaiti ayıran imperator III Aleksandr şərt qoydu ki, kilsə öz gözəlliyinə və əzəmətinə görə qeyri-adi olsun.

1880-1890-cı illərdə kilsə tikintisində rus üslubu üstünlük təşkil edirdi. Nümunə olaraq Moskvadakı "Pokrovskiy" kilsəsi (Vasilii Blajenny məbədi) götürüldü. Ona görə də layihəsi 30 iyul 1888-ci ildə memar Robert Marfeld tərəfindən təsdiqlənmiş yeni Bakı provaslav kilsəsi, "Vasilii Blajenny" məbədi formasında idi.

build the new cathedral in Baku would be on the grounds of the old Muslim cemetery. Emperor Alexander III, who was responsible for the allocation of funds for the project, demanded it to be exceptional in its beauty and luxury.

The cathedral resembled Moscow's Pokrovsky Cathedral (St. Basil's Cathedral), which Robert Marfeld, the architect, looked at for inspiration. On July 30, 1888, his design was approved and in October, with the Emperor's family attending, the ceremonial groundbreaking was celebrated. Although there were some issues with the projects financing, the building was completed more than a year earlier than planned.

Including the cross on top, the Alexander Nevsky Cathedral was more than 85 meters high.

Kathedrale auf dem Grund eines ehemaligen muslimischen Friedhofes zu errichten.

Als Vorbild diente Robert Marfeld die Basilius-Kathedrale von Moskau. Sein erster Entwurf wurde am 30. Juli 1888 angenommen. Kurze Zeit später wurde in Anwesenheit des Zaren und seiner Familie feierlich der Grundstein der Kirche gelegt. Trotz zwischenzeitlicher Schwierigkeiten bei der Finanzierung des Projektes, konnte die Alexander-Newski-Kathedrale ein Jahr früher als geplant fertiggestellt werden. Auf den Tag genau zehn Jahre nach Beginn der Bauarbeiten wurde sie am 8. Oktober 1898 eingeweiht und offiziell eröffnet.

Zusammen mit dem Kreuz ragte die Kirche mehr als 85 Meter in die Höhe.

Die Glocken der Kathedrale verdanken ihren einzigartigen Klang der Verwendung von Gold, Silber und Bronze während des Produktionsprozesses. Hierzu wurde die Bevölkerung um Spenden gebeten. Frauen gaben Gürtel, Armbänder, Ringe, Broschen und Halsketten; Männer spendeten unter anderem Dolchscheiden und Silberware. Obwohl muslimische Religionsführer die Wahl des Bauplatzes der Kathedrale ursprünglich vehement abgelehnt hatten, kam der überwiegende Teil dieser Spenden von Moslems.

Bis zu ihrer Zerstörung auf Anordnung der sowjetischen Regierung im Jahr 1936, war die Alexander-Newski-Kathedrale die größte russisch-orthodoxe Kirche im südlichen Kaukasus.

Nəhayət, 24 mart 1892-ci il memar İosif Vikentyeviç Qoslavskiy Bakıya gəldi və kilsənin inşasını müvəffəqiyyətlə bitirdi. Kilsənin inşasının rəhbəri, 1892-ci ildə həm də Bakı şəhərinin memarı oldu. O, kilsənin inşasını gözləniləndən ilyarım əvvəl bitirməyə müvəffəq oldu. Kilsənin əsas divarı taxtadan olması təxmin edilirdi, lakin ağ mərmərin ucuzluğuna görə taxta divarın mərmərlə əvəz edilməsi qərara alındı.

Aleksandr-Nevskiy Kilsəsinin hündürlüyü əsas hissəsi, taclı fasadı, xaçı ilə 85 m-dən çox idi.

Planda kilsə xaç formasında idi, küncələrində dörd qüllə yerləşirdi, qərb tərəfdən iki köndələn keçiddən ibarətdir, şərq tərəfdən – səcdəgahlar həmişə kimi idi. Kilsənin ətrafında xaricə üç çıxışı olan örtülü qalereya var idi.

Kilsə zənginin səsi gur və ahəngdar çıxsın deyərək bir neçə pud qızıl, gümüş və bürüncü qarışdırmaq tələb olundu. Yenidən yerli əhali içərisindən "istedadlar" yığılmağa başlandı.

Bakı qadınları öz kəmərlərini, bilərziklərini, üzüklərini, bəzək sancaqlarını, boyunbağlarını, kişilər – yüyən dəstlərini, xəncər və qılınclarının qızıl və gümüş qımlarını, gümüş qabları bağışlayırdılar. Nəticədə, müsəlmanlar pravoslav kilsəsi üçün "hədiyyələrin" miqdarına görə digərlərini geridə qoydu.

8 oktyabr 1898-ci ildə bünövrə təməlinin qoyuluşundan düz on il sonra Aleksandr Nevskiy Kilsəsi işıqlandırıldı və təntənəli şəkildə açıldı. Kilsə 1936-cı il bolşeviklər tərəfindən dağıdılmışdı. Bu gün həmin yerdə Bül-bül adına musiqi məktəbi və 189 və 190 nömrəli məktəblər yerləşir.

The church's bells owed their unique sound to a mixture of gold, silver and bronze that was used during the manufacturing process. For this purpose, "gifts" were collected from the local population. Women gave away their belts, bracelets, rings, brooches, and necklaces; men donated bridles, dagger sheaths, as well as silver utensils. At the end, Muslims gave away more than any other group for the cathedral's bells.

On October 8, 1898, exactly ten years after the groundbreaking ceremony, the Alexander Nevsky Cathedral was consecrated and officially opened. It was demolished by order of the Soviet government in 1936. Today, the site is home three schools.

Paul Friedrich Stern

Paul Fridrix Stern / Paul Friedrich Stern

Paul Friedrich Stern was one of the most talented architects in the South Caucasus in the late 19th to early 20th century. While he did most of his work in Tbilisi, one of his most important buildings is located in Baku.

He is the architect of the Palace of Seyid Mirbabaev, originally a three-story residential building, on Sadovaya Street (now Niyazi Street). Built in 1896, today it houses the headquarters of the State Oil Company of Azerbaijan Republic SOCAR.

Paul Stern made significant contributions to the architecture of Tbilisi. The architecture of Tbilisi was significantly influenced by Stern, among other things, through his participation in the construction of an opera house, the completion of which he accompanied until 1882. Later, he worked as a free designer and civil engineer. Most of the buildings designed by him are located in the former German quarter of Tbilisi.

Memar Paul Fridrix Stern XIX əsrin sonlarında və XX əsrin əvvəllərində Cənubi Qafqazda işləmiş istedadlı memarlardan biri idi. XIX əsrin sonlarında Tiflis şəhərinin memarı olan Stern layihələrinin əksəriyyətini orada yaratmış, amma onun işlərindən ən əhəmiyyətli və gözəli Bakıda yerləşir.

Memar Paul Stern 1896-cı ildə Sodovaya (hal-hazırda Niyazi küçəsi) küçəsində tikilmiş Seyid Mirbabayevin üçmərtəbəli gəlir evinin layihəsinin müəllifidir. Hal-hazırda binada Azərbaycan Dövlət Neft şirkətinin əsas ofisi yerləşir.

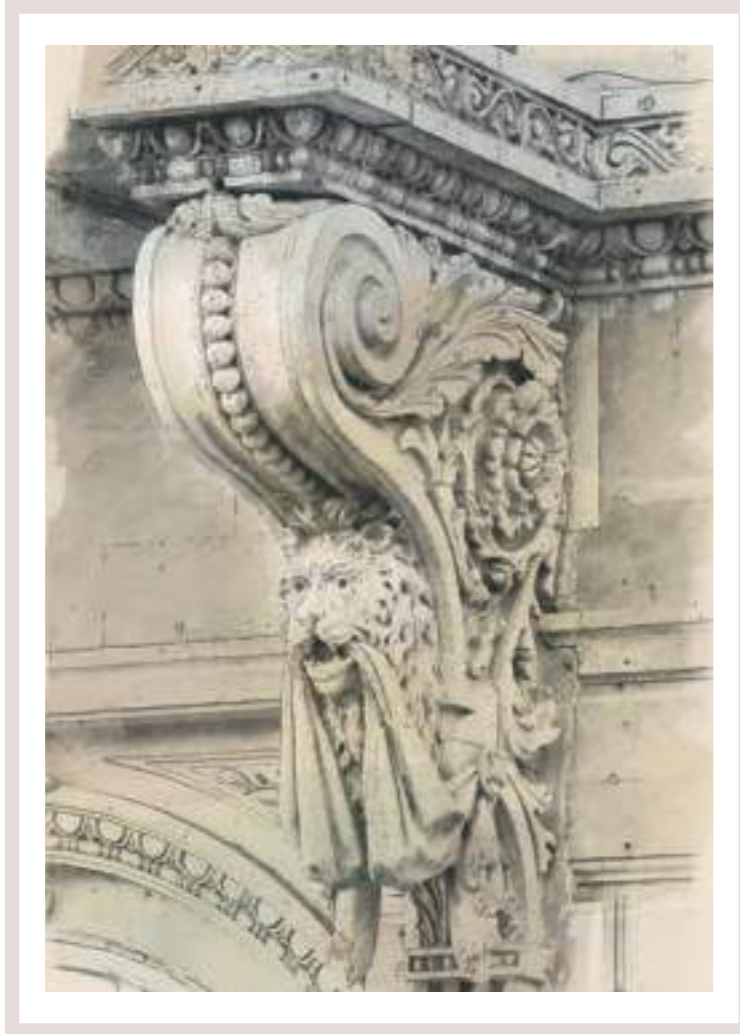
Paul Stern Tiflisin memarlığının formalaşmasında önəmli rollardan birini oynamışdı.

Paul Friedrich Stern was one of the most talented architects in the South Caucasus in the late 19th to early 20th century. While he did most of his work in Tbilisi, one of his most important buildings is located in Baku.

He is the architect of the Palace of Seyid Mirbabaev, originally a three-story residential building, on Sadovaya Street (now Niyazi Street). Built in 1896, today it houses the headquarters of the State Oil Company of Azerbaijan Republic SOCAR.

Paul Stern made significant contributions to the architecture of Tbilisi.

Dreistöckiges Haus, Neftchilar Avenue 73, Paul Friedrich Stern, 1893

Üçmərtəbəli bina, Neftçilər prospekti 73. Memar Paul Fridrix Stern, 1893

Three-story building, Neftchilar Avenue 73, Paul Friedrich Stern, 1893

Bekanntester Eigentümer des im französischen Renaissance-Stil erbauten Anwesens war der berühmte Sänger Seyid Mirbabayev. Ursprünglich als Mietshaus errichtet, wurde das Gebäude nach der bolschewistischen Machtübernahme 1917 konfisziert und diente fortan als Regierungsgebäude. In der Zeit der Demokratischen Republik

2017-ci ildə indi Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti idarəsinin yerləşdiyi üçmərtəbəli gözəl binanın inşa edilməsindən 121 il ötür. Bina tikilməyə başladığı vaxtdan bəri başına maraqlı hadisələr gəlmişdir: tikili bir neçə dəfə satılmışdır, ondan ticarət evi kimi istifadə etmişlər, 1917-ci ilin oktyabrında bolşeviklər çevriliş edəndən sonra isə həmin binada Azərbaycan hökuməti öz iclaslarını keçirmişdir.

The building was built in French Renaissance style and owned by famous opera singer Seid Mirbabaev. Since its construction, it has changed owners several times. Originally, used as a tenement house, it was confiscated by the Bolsheviks following the October Revolution of 1917 and became home to the government of Azerbaijan. During the Azerbaijan Democratic Republic, the first

Aserbaidşan (1918–1920) war im ersten Stock das britische Konsulat untergebracht. Später hatten dort unter anderem mehrere Handelsgesellschaften ihre Büroräume. Seit der Unabhängigkeit Aserbaidşans 1991, hat die staatliche Ölgesellschaft von Aserbaidşan SOCAR ihren Sitz in dem Gebäude.

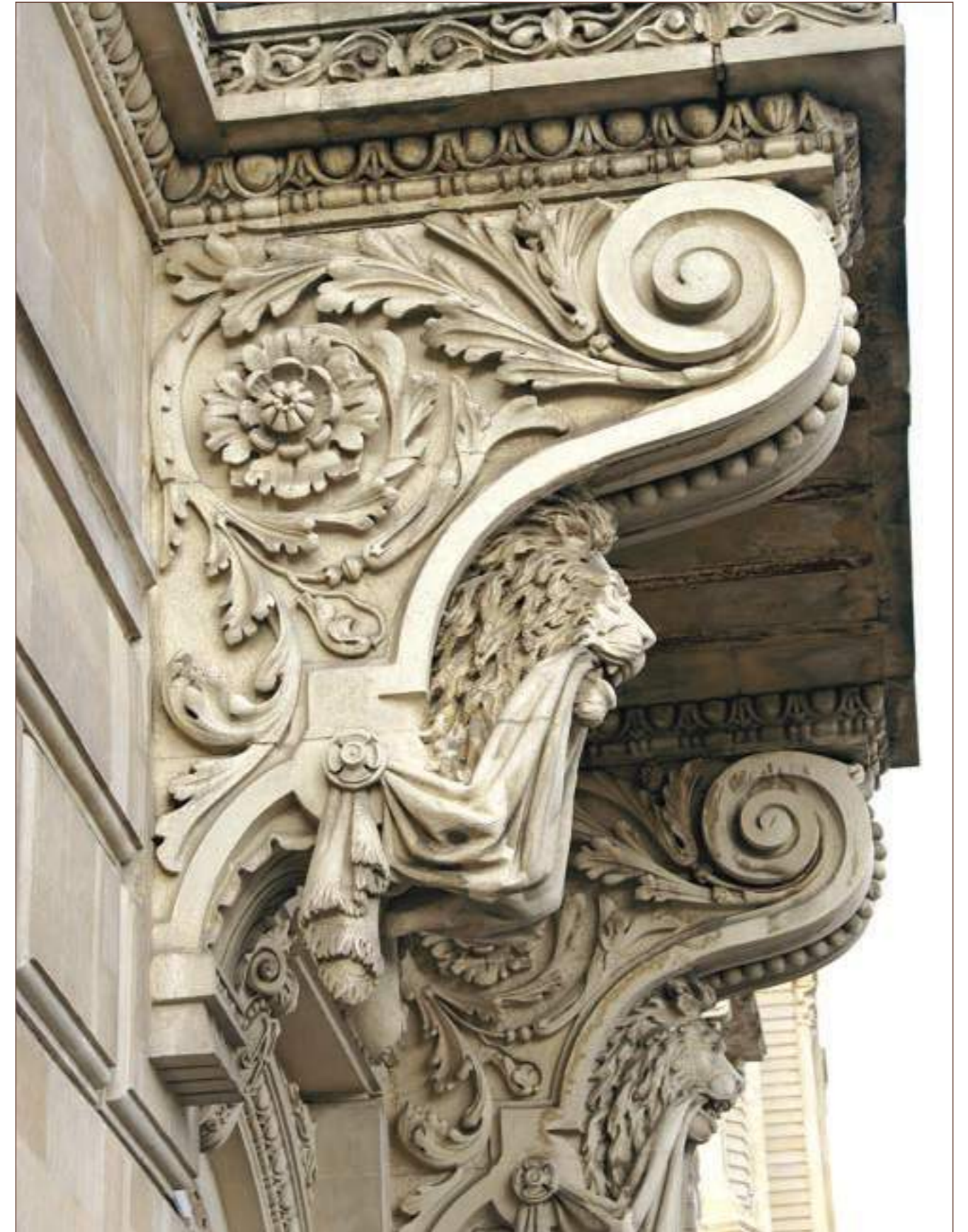

Hər şey isə tacir Kolyubyaqinin baliq ticarəti ilə məşğul olan dükənlərinin yerləşdiyi keçmiş Kolyubyaqin meydanında (hal-hazırda Azneft meydanı adlanır), Kokorevin sahəsində memar Paul Fridrix Sternin layihəsi əsasında üçmərtəbəli binanın tikilməsi ilə başlamışdı. Fasadı fransız renessansı üslubunda olan binanın layihəsi 1893-cü il mayın 25-də təsdiq olunmuşdur. Binanın sahibi məşhur xanəndə və neft sənayeçisi Seyid Mirbabayev idi.

Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə binanın birinci mərtəbəsində Böyük Britaniyanın konsulluğu yerləşirdi. Həmin vaxt konsulluğa vitse-konsul, şotlandiyalı Con Lesli Urkvart (John Leslie Urquhart) rəhbərlik edirdi. Bu üçmərtəbəli mülk şəhərin ən gözəl binalarından biri və XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərinin memarlıq abidəsidir.

floor was occupied by the British Consulate. Later, several trade companies occupied office space in the building. Today it serves as the company headquarters of the State Oil Company of the Republic of Azerbaijan SOCAR.

Karl Gustav Hippius (1832–1880)

Karl Qustav Hippius / Karl Gustav Hippius

Karl Gustav Hippius kam als Kind einer berühmten Familie zur Welt. Sein Bruder, Otto Gustav, war ein angesehener deutscher Architekt und sein Vater, Gustav Adolf, ein renommierter Portraitzeichner und Lithograph.

Hippius studierte an der Russischen Kunstakademie in Sankt Petersburg und erhielt 1855 den Titel „Freier Künstler“. Nachdem 1859 ein Erdbeben die Stadt Schamachi zerstört hatte, wurde Baku als neue Hauptstadt erkoren. Bei der Verlegung der Hauptstadt spielte Hippius eine tragende Rolle und wurde in Baku schließlich zum städtischen Architekten ernannt.

Als Architekt zahlreicher öffentlicher Plätze und Straßen war er eine treibende Kraft der Gentrifizierung der Stadt. Auch der Amtssitz des Gouverneurs sowie die Kirche Gregor des Erleuchters, Bakus einzigem armenischen Denkmal, stammt von Hippius.

Seinem Einschreiten ist es außerdem zu verdanken, dass Pläne, den Palast der Schirwanschahs in ein Stadtgefängnis umzuwandeln, verworfen wurden.

Nachdem ihn seine Arbeit in zahlreiche Städte des Russischen Reiches gebracht hatte, trat er Anfang der 1870er Jahre in den Ruhestand und kehrte nach Sankt Petersburg zurück. Dort starb er am 22. August 1880.

Memar Karl Qustav Hippius məşhur alman memarı Otto Qustav Hippiusun kiçik qardaşı idi. O, portretçi rəssam və litoqraf Qustav Adolf Fomiç Hippiusun ailəsində doğulmuşdu.

Karl Qustav Hippius 1855-ci ildə Peterburq İncəsənət Akademiyasını bitirir və rəssam kimi fəaliyyətə başlayır. Karl Qustav 1859-cu ildə Şamaxı şəhərində baş verən zəlzələ nəticəsində qədim tikililərin dağılması ilə bağlı tədqiqatlar aparır, quberniya mərkəzinin Şamaxıdan Bakıya köçürülməsi ilə bağlı qərar qəbul edir. O, quberniya və şəhər memarı vəzifəsinə təyin olunur.

Karl Qustav Hippius Bakının abadlığı üçün çox işlər görmüşdü: küçələr və meydanlar abadlaşdırılır, dənizkənarı ərazidə yol daşla üzlənir və orada Qubernator evi tikilir, Zadəgan yığıncağının binası, bir neçə şəxsi ev, Bakı erməni kilsəsinin binası tikilir. Alman memarının sayəsində gözəl memarlıq abidələrindən biri olan Şirvanşahlar Saray kompleksinin şəhər həbsxanasına çevrilməsinin qarşısı alınır. Rusiya İmperiyasının bir neçə şəhərində fəaliyyət göstərdikdən sonra, Karl Qustav Hippius 1870-ci illərin əvvəllərində istefaya çıxır və Sankt-Peterburq şəhərinə qayıdır. Burada o, Moskva sığorta cəmiyyətinin və Zadəgan yığıncağının memarı vəzifəsində çalışaraq şəxsi sifarişlərlə məşğul olmuş. Karl Qustav Hippiusun oğlu Karl Karloviç də sonralar məşhur memar olur.

Memar Karl Qustav Hippius 1880-ci il avqustun 22-də vəfat edir.

Karl Gustav Hippius was born into a prominent family. His brother Otto Gustav was a famous German architect and his father Gustav Adolf a renowned portrait painter and lithographer.

Hippius graduated from the Russian Academy of Arts in Saint Petersburg and was given the official title “free artist” in 1855. After an earthquake destroyed the ancient structures of Shamakhi, Hippius worked on transferring the provincial center to Baku, where he became city architect.

Being the grandson of a Lutheran pastor, Karl dedicated most of his life to the construction of churches. He was a driving force behind Baku’s gentrification; among others, he built numerous streets and squares, the Governor’s mansion, as well as the Armenian Church of Baku.

It is also because of Hippius that the Shirvanshah Palace was not turned into a city prison, as authorities had planned. Thanks to his intervention, the remarkable architectural monument was preserved and can still be admired today.

After working in several cities throughout the Russian Empire, Hippius retired and returned to Saint Petersburg in the early 1870s. He died on August 22, 1880.

Apostolische Kirche Hl. Gregor der Erleuchter, Ecke Nizami- und Mirza-Ibrahimov-Straße, Karl Gustav Hippius, 1869

Maarifçi Müqəddəs Qriqoriy Kilsəsi, Fəvvarələr Meydanı. Memar Karl Qustav Hippius, 1869

Saint Gregory the Illuminator Church, located near Fountain Square, Karl Gustav Hippius, 1869

Ursprünglich war das Grundstück für den Bau der Alexander-Newski-Kathedrale vorgesehen. Vertreter der Stadt waren jedoch der Meinung, dass der Kolyubakinskayaplatz (heute Fountain Square) zu klein und deshalb ungeeignet für ein so wichtiges Projekt sei. Deshalb entschied Bakus Militärgouverneur, das Grundstück für den Bau

İlk fikrə əsasən Maarifçi Müqəddəs Qriqoriy kilsəsinin yerində pravoslav Aleksandr Nevski kilsəsi olmalı idi. Şəhər hakimiyyətinin fikrincə, Kolyubakinskaya meydanı (müasir Fəvvarələr meydanı XIX əsrdə belə adlanırdı) bu tikili üçün çox kiçik idi və sahənin ölçüsü güman edilən möhtəşəm quruluşu uyğun deyildi. Bakı şəhərinin hərbi qubernatoru Mixail Petroviç

The site was initially intended to be used for the construction of the Alexander Nevsky Cathedral. City authorities, however, decided that Kolyubakinskaya Square (now Fountain Square) was not big enough for such an important building. Instead, the military governor of Baku, Mikhail Petrovich Kolyubakin, ordered the land to be used for the construction of the Armenian church.

einer armenischen Kirche bereitzustellen.

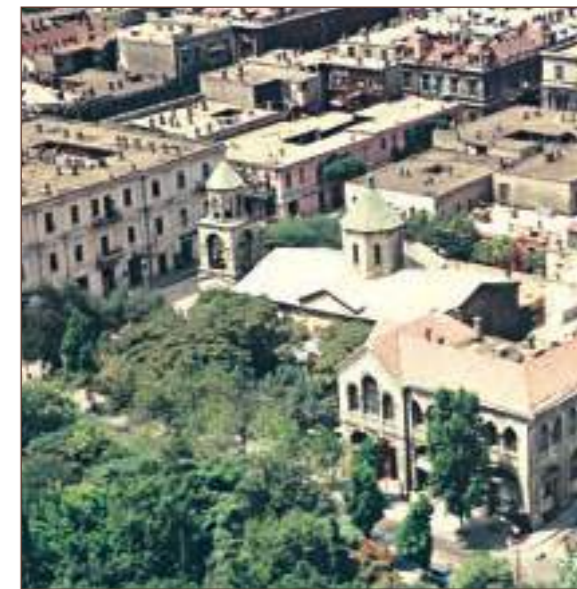
Mit dem Bau beauftragt wurde Karl Gustav Hippius, ein Absolvent der Petersburger Kunstakademie und bedeutender

Kolyubakin həmin dövrdə erməni kilsəsinin tikintisi üçün bu torpaq sahəsini seçmək göstərişini verir.

Hərbi qubernator ədalətli olduğuna görə şəhər sakinlərinin hörmətini qazanmışdı və 1872-ci ildə onun vəfatından sonra xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üçün Parapet meydanı Kolyubakin meydanı adlandırılmışdı.

Maarifçi Müqəddəs Qriqoriy Kilsəsinin layihəsinin müəllifi Bakı və Bakı quberniyasının memarı, Sankt-Peterburq İncəsənət Akademiyasının məzunu Karl Qustav Hippius idi. Məhz onun prinsipial mövqeyi sayəsində Şirvanşahlar Sarayının toxunulmazlığı qorundu və XIX əsrin sonunda şəhər hakimiyyətinin Sarayı şəhər həbsxanasına çevirmək planının qarşısı alındı. 1869-cu ildə erməni kilsəsinin bünövrəsinin qoyuluşu və məbədinin müqəddəsliyə həsr edilməsi baş tutur. Tikinti bir neçə il davam edir və

It was designed by Karl Gustav Hippius, a graduate of St. Petersburg Academy of Arts and important city planner. The project was financed by Javad Melikov, who in 1863 had built the first kerosene factory.

Stadtplaner. Finanziert wurde das Projekt von Javad Melikov, einem reichen armenischen Industriellen, der 1863 die erste Erdölraffinerie in Baku aufgebaut hatte.

Obwohl die Kirche bereits nach zwei Jahren Bauzeit fertiggestellt wurde, vergingen bis zur Auslieferung der Glocken weitere 17 Jahre. Schnell wurde das Gotteshaus zur wichtigsten Kirche der armenischen Gemeinde in Baku und erhielt 1918 den Status einer Kathedrale. Die Hl. Gregor-Kathedrale ist eine von lediglich zwei armenischen Kirchen im heutigen Aserbaidschan.

2004 wurde die Kirche renoviert und ist heute Teil der Präsidentenbibliothek.

1871-ci ildə bitir. Üç il sonra kilsənin yanında kilsə-prixod məktəbi, kitabxana və yaşayış mənzilləri ucaldılır.

1888-ci ildə kilsədə zənglər quraşdırılır və yalnız bundan sonra məbəəd tam fəaliyyətinə başlayır. Kilsə dərhal baş erməni kilsəsinə və Bakı şəhərinin erməni icmasının sitayiş yerinə çevrilir.

Kilsənin tikintisindən bir müddət sonra öz gözəlliyi ilə fərqlənən digər tikili – erməni baş keşişinin Yeparxiasının iqamətgahının binası tikilmişdi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Aparatının balansında olan kilsənin nəzdində 2002-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin Aparatının işləri üzrə İdarənin kitabxanası yaradılmışdı.

Although construction only took two years and was finished in 1871, the church did not receive its bells until 1888. It quickly became the main church for the Armenian community in Baku and in 1918 was given the status of a cathedral. It is one of only two Armenian churches in Baku.

In 2004, it underwent renovation and is now part of the Presidential Library.

Wohnhaus, Ecke Aziz-Aliyev-Straße 6
Abdulkerim-Alizade-Straße 2,
Mamed-Amin-Rasulzade Straße 7,
Otto Simonson, 1896

Əziz Əliyev 6, Akademik Əbdülkərim Əlizadə 2 və Məmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi 7 ünvanları kəsişməsində yerləşən bina. Memar Otto Simonson, 1896

Residential building on the intersection of 6 Aziz Aliyev Street, 2 Abdulkerim Alizade Street, and 7 Mamed-Amin Rasulzade Street, Otto Simonson, 1896

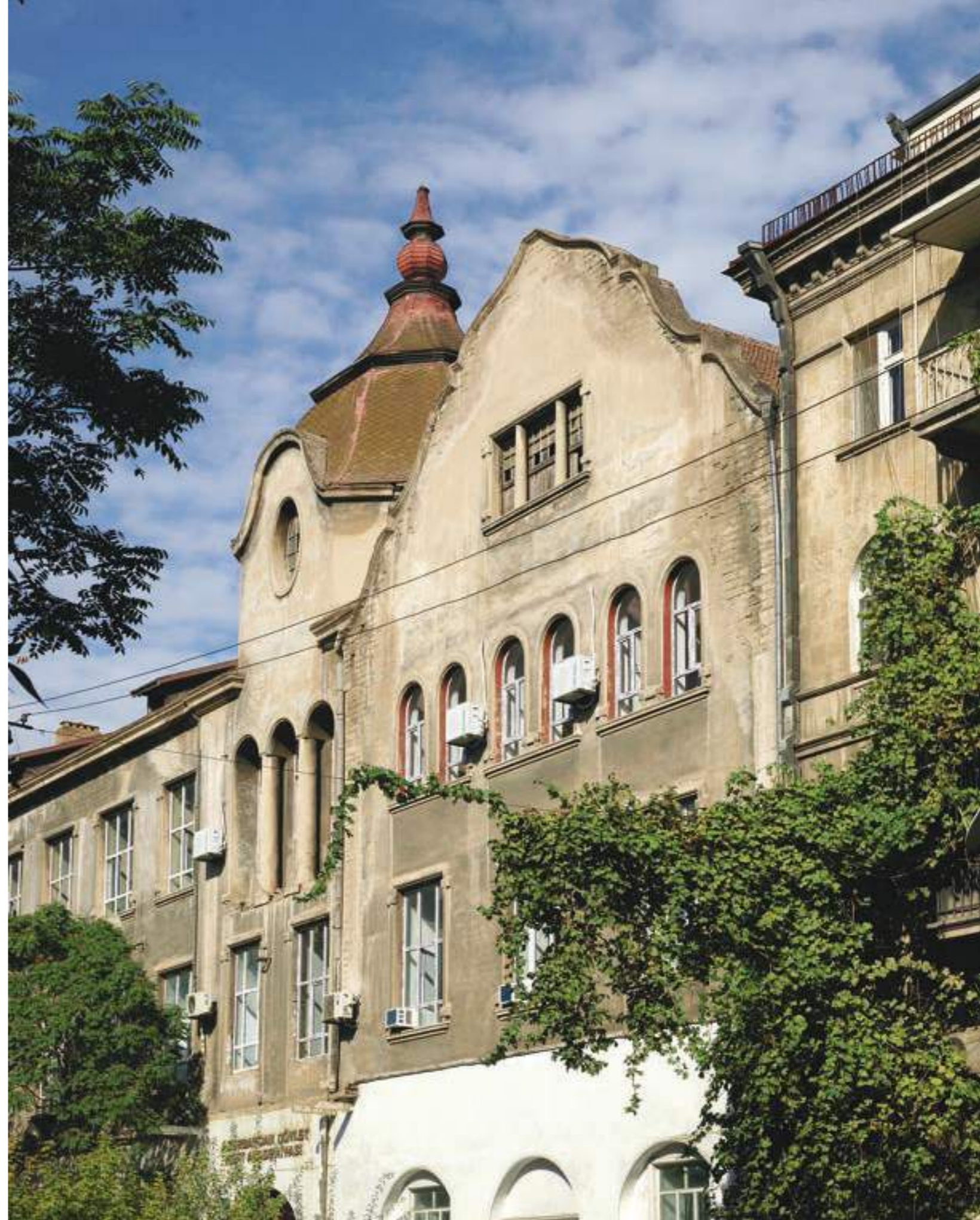

Wohnhaus in der Nizami-Straße 183, 1891

Yaşayış binası, Nizami küçesi, 183. 1891

Apartment house on Nizami Street 183, 1891

Literaturnachweis

İstifadə olunan ədəbiyyat

Bibliography

Dr. G.Leibbrandt, «Die Auswanderung aus Schwaben nach Russland 1816-1823». Stuttgart, 1928.
Dr. K.Stumpp, «Die Auswanderung aus Deutschland nach Russland in den Jahren 1763 bis 1862». Tübingen, 1974.
Dr. M.Dschafarli, «Deportation der deutschen Bevölkerung aus dem Südkaukasus im Herbst 1941».
E.Reitenbach, «Vom Kaukasus auf Umweg zum Rein».
E.Reitenbach, «Vom Kaukasus nach Kasachstan».
Elchin Aliyev, Nino Laghidze «Red Bridge. Contemporary architects of Southern Caucasus (Azerbaijan, Georgia)», «Mega Basım» Publishing, Istambul, 2012
Hans-Hermann Graf von Schweinitz, «Helenendorf. Eine deutsche Kolonie im Kaukasus». Berlin. 1910.
İbragimov N.A., «Heimat in der Fremde. Der Deutsche Einfluß auf die Entwicklung Aserbaidshans», Mainz, 1997.
Əliyev E.T. «Müasir azərbaycan memarları», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2008 il.
Əliyev E.T. «Müasir azərbaycan memarları 2010», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2010 il.
Əliyev E.T. «Bakı memarlıq abidələrində fasad heykəltəraşlıq nümunələri», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2010 il.
Əliyev E.T. «Məkanların astanasında. Bakı tarixini yazan qapılar», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2011 il.
Əliyev E.T. «XX əsrin 1920-1930-cu illərinin Bakı memarlığı», «Şərq-Qərb» nəşriyyatı, Bakı şəh., 2013 il.
İsbatov İ.A., Əliyev E.T. «Bakı Dövlət Layihə İnstitutu 75», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2012 il.
Namazov M.Ə, Əliyev E.T. «Azərbaycan Memarlıq Elementləri», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2015 il.
Namazov M.Ə, Əliyev E.T. «AzərDövlətLayihə», «Mega Basım» nəşriyyatı, İstanbul şəh., 2015 il.
«Архитектура Азербайджана», Москва, 1947 год.
«Отчёт Балаханского церковно-приходского попечительства за 1912 год».
Алиев Э.Т., «Дизайн современного интерьера в Азербайджане», НАНА, Институт архитектуры и искусства, г.Баку, 2009 год.
Большая Советская Энциклопедия.
Бретаницкий Л.С., «Баку», издательство Академии архитектуры СССР, Институт истории и теории архитектуры, Москва, 1949 год.
Бретаницкий Л.С., Саламзаде А.В., «Архитектура Советского Азербайджана», издательство «Стройиздат», г.Москва, 1973 год.
Газета «Каспий», 1885 год, № 75.
Газета «Каспий», 1889 год, № 42.
Газета «Каспий», 1892 год, № 198.
Газета «Каспий», 1892 год, № 231.
Газета «Каспий», 1898 год, № 219
Государственный архив Азербайджанской Республики
Государственный исторический архив Азербайджанской Республики
Гумбатова Т.Ф., «Жизнь немцев-колонистов за Кавказом», Баку, 2005 год.

Гумбатова Т.Ф., «Лютеранская кирха в Баку», 1996 год.
Гуммель Я.И., «Археологические очерки», Баку, 1940 год.
Дадашев С.А., Усейнов М.А., «Архитектурные памятники Баку», издательство Академии архитектуры СССР, Институт истории и теории архитектуры, Москва, 1946 год.
Джафарли М.Ш., «Политический террор и судьбы азербайджанских немцев», Баку, 1998 год.
Зейналова С.М., «Немецкие колонии в Азербайджане: 1919-1941 годы», Баку, 2002 год.
Ибрагимов Н.А., «Немецкие страницы истории Азербайджана», Баку, 1995 год.
Институт германских и восточноевропейских исследований, Гёттинген (Германия)
Информационный портал о Германии. «Церковь Спасителя в Баку: вторая жизнь», 2011 год.
Пашазаде Э.М., «Мечети и церкви старого Баку», «Элм», Баку, 1997.
Пашазаде Э.М., «Православные храмы старого Баку».
Полонский Л., «Сименс» на Кавказе. Документальное повествование», Баку, 1995 год.
Саламзаде А.В., «Архитектура Азербайджана XVI-XIX вв.». Издательство Академии наук Азербайджанской ССР, г.Баку, 1964 г.
Саламзаде А.В., «Градостроительство Азербайджана в XVI-XIX вв.». Издательство Академии наук Азербайджанской ССР, г.Баку, 1959 год.
Усейнов М.А., Бретаницкий Л.С., Саламзаде А.В., «История архитектуры Азербайджана», издательство «Стройиздат», г.Москва, 1963 год.
Фатуллаев Ш.С., «Градостроительство Баку XIX – начала XX веков», Академия наук Азербайджанской ССР, Институт архитектуры и искусства, Ленинградское отделение издательства «Стройиздат», г.Ленинград, 1978 год.
Фатуллаев Ш.С., «Градостроительство и архитектура Азербайджана XIX – начала XX века», Академия наук Азербайджанской ССР, Институт архитектуры и искусства, Ленинградское отделение издательства «Стройиздат», г.Ленинград, 1986 год.
Фатуллаев-Фигаров Ш.С., «Архитектурная энциклопедия Баку», Международная Академия архитектуры стран Востока, г.Анкара, 1998 год.
Эфендизаде Р.М., «Архитектура Азербайджана. Конец XIX - начало XXI вв.», издательство «Шарг-Гарб», Баку, 2012 год.
Эфендизаде Р.М., «Архитектура Советского Азербайджана», издательство «Стройиздат», г.Москва, 1986 год.
Эфендизаде Р.М., «Планировка и застройка жилых районов Баку (1920-1967 гг.)», издательство «Элм», г.Баку, 1971 год.
Юницкий А.И., «Закладка Бакинского Александро-Невского собора»
Юницкий А.И., «История церквей и приходов Бакинской губернии. (1815-1905 годы)».
Энциклопедия «Немцы России», Москва, 2004 год.
www.ourbaku.com

Inhaltsverzeichnis

Mündəricat

Content

Die Geschichte deutscher Siedler ist Teil der Geschichte Aserbaidschans	8
Almanların tarixi – Azərbaycan tarixinin bir hissəsidir The history of the German settlers is part of the history of Azerbaijan	
„Gangly kerpu“, Bogenbrücke aus Stein, Gebrüder Siemens, Mitte des 19. Jahrhunderts	32
Altıtağlı “Qanlı körpü”, Gədəbəy rayonu, Simens qardaşları, XIX əsr “Ganly kerpu”, a six-arched stone bridge, Siemens brothers, mid-19 th century	
Lutherkirche in Gänjä, 1885	38
Lüteran kilsəsi, Gəncə şəhəri, 1885 Lutheran Church in Ganja, 1885	
St. Johanniskirche in Helenendorf (heute Göygöl), 1854	42
Lüteran kilsəsi, Yelenendorf (indiki Göygöl) şəhəri, 1854 Lutheran Church in Helenendorf (today Goygol), 1854	
Lutherkirche in Annenfeld (heute Shamkir), 1909	46
Lüteran kilsəsi, Annenfeld (indiki Şəmkir) şəhəri, 1909 Lutheran Church in Annenfeld (today Shamkir), 1909	
Johann Wilhelm Edel (1863–1932)	50
İohann Vilhelm Edel Johann Wilhelm Edel	
Wohn- und Geschäftshaus, Straße des 28. Mai, Johann Wilhelm Edel, 1896–1899	52
Üçmərtəbəli gəlir evi, 28 May küç., memar İohann Vilhelm Edel, 1896–1899-cu illər Apartment building with shops, 28 May Street, Johann Wilhelm Edel, 1896–1899	
“Palast des Ölkönigs“, Kreuzung Gogol Straße, Leo Tolstoi Straße und Azi Aslanov Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896	58
“Neft kralının sarayı”, Qoqol, Lev Tolstoy, Həzi Aslanov küçələrinin kəsişməsində bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1896 “Palace of the King of Oil and Kerosene”, on the intersection of Gogol Street, Leo Tolstoy Street, and Azi Aslanov Street, Johann Wilhelm Edel, 1896	

Villa, Vodovoznaya Straße, Johann Wilhelm Edel, 1898	64
Vodovoznaya küçəsindəki Bina, memar İohann Vilhelm Edel, 1898-ci il Mansion on Vodovoznaya Street, Johann Wilhelm Edel, 1898	
Wohnhaus, Yusuf Mammadaliyev Straße, Johann Wilhelm Edel, 1894	74
Bina Yusif Məmmədəliyev küçəsində memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə 1894-cü ildə tikilmişdir Mansion on Yusif Mammadaliyev Street, Johann Wilhelm Edel, 1894	
7Wohnhaus, 8 Bulbul Avenue, Johann Wilhelm Edel, 1892	78
Bina 1892-ci ildə Bülbül prospekti, 8 ünvanında memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə tikilmişdir Residential building on 8 Bulbul Avenue, Johann Wilhelm Edel, 1892	
Kapelle des Heiligen Bartholomäus, Altstadt (Icheri Sheher), Johann Wilhelm Edel	82
Kiçik Müqəddəs Apostol Varfolomey kilsəsi, İçərişəhər, memar İohann Vilhelm Edel Chapel of the Holy Apostle Bartholomew in Old City (Icheri Sheher), Johann Wilhelm Edel	
Villa, 9 Khagani Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896	88
Xaqani küçəsi, 9 ünvanında yerləşən bina memar İohann Vilhelm Edelin layihəsi üzrə 1896-cı ildə tikilmişdir Mansion on 9 Khagani Street, Johann Wilhelm Edel, 1896	
Zweistöckiges Apartmentgebäude, Kreuzung Gogol/Nizami Straße, Johann Wilhelm Edel, 1895	92
Qoqol küçəsi, 3 və Nizami, 56 küçələrinin tinində yerləşən bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1895 Apartment building on the corner of Gogol Street and Nizami Street, Johann Wilhelm Edel, 1895	
Dreistöckiges Wohnhaus, Kreuzung 14 Gogol Straße/ 58 Nizami Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896	93
Qoqol küçəsi, 14 və Nizami, 58 küçələrinin tinində yerləşən bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1896 Residential building at the intersection of 14 Gogol Street and 58 Nizami Street, Johann Wilhelm Edel, 1896	
Wohnhaus, Kreuzung Nizami/ Gogol Straße, Johann Wilhelm Edel, 1892	94
Nizami və Qoqol küçələrinin kəsişmələrində yerləşən bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1892 Apartment building at the intersection of Nizami and Gogol Street, Johann Wilhelm Edel, 1892	
Wohnhaus, Samed Vurgun Straße, Johann Wilhelm Edel, 1898	98
Səməd Vurğun küçəsi 7-də yerləşən yaşayış binası. Memar İohann Vilhelm Edel, 1898 Residential building on Samed Vurgun Street, Johann Wilhelm Edel, 1898	

Ehemaliges Wohnhaus des Kaufmanns Kolesnikov, Johann Wilhelm Edel, 1891	99
Tacir Kolesnikovun ikimertəbəli yaşayış evi. Memar İohann Vilhelm Edel, 1891 Former residence of the merchant Kolesnikov, Johann Wilhelm Edel, 1891	
Dreistöckiges Wohnhaus, Kreuzung Samed Vurgun Straße / Uzeir Hajibeyov Straße, Johann Wilhelm Edel, 1896	100
Səməd Vurğun 10 və Üzeyir Hacıbəyov küçələrinin tinində bina. Memar İohann Vilhelm Edel, 1896 Three-storey apartment building at the corner of 10 Samed Vurgun Street and Uzeir Hajibeyov Street, Johann Wilhelm Edel, 1896	
Wohnhaus, Neftchilar Avenue 103. Johann Wilhelm Edel, 1912	104
İsa Bey Əbdül Salambəy oğlu Hacinskinin yaşayış binası, Neftçilər prospekti, 103. Memar İohann Vilhelm Edel, 1912 Residential building, Neftchilar Avenue 103, Johann Wilhelm Edel, 1912	
Adolf Eichler (1869–1911)	114
Adolf Eyxler Adolf Eichler	
Wohnhaus, Straße des 28. Mai, Adolf Eichler, 1896	118
28 May küçəsindəki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896 Residential building, 28 May Street, Adolf Eichler, 1896	
Wohnhaus, Straße des 28. Mai, Adolf Eichler, 1896	120
28 May küçəsindəki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896 Residential building, 28 May Street, Adolf Eichler, 1896	
Lutherische Erlöserkirche, Straße des 28. Mai (ehemals Telefonnaya Straße), Adolf Eichler, 1896	122
Bakıdakı Müqəddəs İsa Kilsəsi, 28 May (keçmiş Telefonnaya) küçəsi. Memar Adolf Eyxler, 1896 Church of the Savior in Baku, 28 May Street (former Telefonnya Street), Adolf Eichler, 1896	
Wohnhaus, Straße des 28. Mai, Adolf Eichler, 1896	128
28 May küçəsindəki yaşayış binası. Memar Adolf Eyxler, 1896 Residential building on 28 May Street, Adolf Eichler, 1896	
Schulhaus, Kreuzung Bashir Safaroglu Straße/ Molla Veli Vidadi Straße (ehemals Tserkovnaya Straße), Adolf Eichler, 1900	130
Bəşir Səfəroğlu və Molla Vəli Vidadi küçələrinin kəsişməsində məktəb. Memar Adolf Eyxler, 1900 School building between Bashir Safaroglu Street and Molla Veli Vidadi Street, Adolf Eichler, 1900	

Imam Hussein Moschee, Ecke Abdulla-Shaig-Straße und Suleyman-Taghizade Straße, Adolf Eichler, 1895	134
---	------------

İmam Hüseyn məscidi, Abdulla Şaiq və Süleyman Tağızadə küçələrinin kəsişməsi. Memar Adolf Eyxler, 1895
Mosque of Imam Hussein, Corner of Abdulla Shaig Street and Suleyman Taghizade Street, Adolf Eichler, 1895

Nikolaus August Ernst von der Nonne (1836–1908)	138
--	------------

Nikolaus Avqust Ernst Fon der Nonne
Nikolaus August Ernst von der Nonne

Nationales Kunstmuseum von Aserbaidshan (ehemaliges Herrenhaus von Lev Martynovich de Boer), Niyazi Straße, Nikolaus von der Nonne, 1890	140
---	------------

Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi (keçmiş Lev Martinoviç de Burın Sarayı), Niyazi küçəsi.
Memar Nikolaus von der Nonne, 1890

Azerbaijani State Museum of Arts (the former Palace of Lev Martinovich de Bur) on Niyazi Street,
Nikolaus von der Nonne, 1890

Zweistöckiges Wohnhaus, Ecke Bülbül Avenue 1 und Neftchiler Prospekt 127, Nikolaus von der Nonne, 1887	150
---	------------

Bina Bülbül prospekti 1və Neftçilər prospekti, 127 kəsişməsində yerləşir. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1887

Two-story residential building at the intersection of 1 Bulbul Avenue and 127 Neftchiler Avenue,
Nikolaus von der Nonne, 1887

Zweistöckiges Wohnhaus, Ecke Islam-Safarli-Straße 25 und Alyovsat-Guliyev-Straße 37, Nikolaus von der Nonne, 1896	151
--	------------

İslam Səfərli küçəsi, 25 və Ələvşət Quliyev, 73 küçələrinin tinində yerləşən bina. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1896

Two-story residential building at the intersection of 25 Islam Safarli Street and 37 Aliovsat Guliyev Street, Nikolaus von der Nonne, 1896

Ehemalige Wein- und Wodkafabrik, Ecke Islam-Safarli-Straße 40 und Shamsi-Badalbeyli-Straße, Nikolaus von der Nonne, 1833	152
---	------------

İslam Səfərli küçəsi, 40 və Şəmsi Bədəlbəyli küçələrinin tinində bina. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1883

Former wine and vodka factory at the Corner of 40 Islam Safarli Street and Shamsi Badalbeyli Street, Nikolaus von der Nonne, 1833

Wohnhaus, Ecke Samed-Vurgun-Straße und Zarifa-Aliyeva-Straße, Nikolaus von der Nonne, 1884	154
---	------------

Səməd Vurğun və Zərifə Əliyeva küçələrinin tinində yerləşən bina. Memar Nikolaus fon der Nonne, 1884
Residential building on the corner of Samed Vurgun Street and Zarifa Aliyeva Street, Nikolaus von der Nonne, 1884

Robert Marfeld (1852–1921)	158
Robert Marfeld	
Robert Marfeld	
Alexander-Newski-Kathedrale, Robert Marfeld, 1888	160
Aleksandr Nevski Kilsəsi. Memar Robert Marfeld, 1888	
Alexander Nevsky Cathedral. Robert Marfeld, 1888	
Paul Friedrich Stern	166
Paul Fridrix Stern	
Paul Friedrich Stern	
Dreistöckiges Haus, Neftçilar Avenue 73, Paul Friedrich Stern, 1893	168
Üçmərtəbəli bina, Neftçilər prospekti 73. Memar Paul Fridrix Stern, 1893	
Three-story building, Neftçilar Avenue 73, Paul Friedrich Stern, 1893	
Karl Gustav Hippius (1832–1880)	174
Karl Qustav Hippius	
Karl Gustav Hippius	
Apostolische Kirche Hl. Gregor der Erleuchter, Ecke Nizami- und Mirza- Ibrahimov-Straße, Karl Gustav Hippius, 1869	176
Maarifçi Müqəddəs Qriqoriy Kilsəsi, Fəvvarələr Meydanı. Memar Karl Qustav Hippius, 1869	
Saint Gregory the Illuminator Church, located near Fountain Square, Karl Gustav Hippius, 1869	
Wohnhaus, Ecke Aziz-Aliyev-Straße 6 Abdulkerim-Alizade-Straße 2, Mamed-Amin-Rasulzade Straße 7, Otto Simonson, 1896	182
Əziz Əliyev 6, Akademik Əbdülkərim Əlizadə 2 və Məmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi 7 ünvanları kəsişməsində yerləşən bina. Memar Otto Simonson, 1896	
Residential building on the intersection of 6 Aziz Aliyev Street, 2 Abdulkerim Alizade Street, and 7 Mamed-Amin Rasulzade Street, Otto Simonson, 1896	
Wohnhaus in der Nizami-Straße 183, 1891	186
Yaşayış binası, Nizami küçəsində 183. 1891	
Apartment house on Nizami Street 183, 1891	
Literaturnachweis	190
İstifadə olunan ədəbiyyat	
Bibliography	

Elchin Tofiq oğlu Aliyev

Elchin Tofiq oğlu Aliyev wurde am 18. September 1967 in Baku geboren. 1989 schloss er sein Studium an der Fakultät für Architektur des Aserbaidshanischen Instituts für Ingenieur- und Bauwesen ab. Er absolvierte ein Praktikum an der SVST (Slowakische Technische Hochschule, Bratislava). Von 1988 bis zum Zusammenbruch der UdSSR war er zudem Vorsitzender der Trans-Kaukasischen Sektion der Sowjetischen Gesellschaft Junger Architekten. Seit 1989 war er Mitglied des Vorstandes des Aserbaidshanischen Architektenverbandes und seit 1998 zudem Mitglied des Aserbaidshanischen Designerverbandes. 1998 folgte seine Promotion zum Doktor der Architektur. Im Jahr 2014 erhielt er zudem den Titel Doktor der Künste. Er hat mehr als 70 Architektur- und Designprojekte entwickelt und realisiert. Seine Projekte wurden in Russland, Iran, den USA, der Türkei, Frankreich, Deutschland und Georgien ausgezeichnet. Der Aserbaidshanische Architektenverband hat Elchin T. Aliyev wiederholt als den besten Architekten des Landes anerkannt. Er wurde mit dem Ehrenabzeichen des Aserbaidshanischen Architektenverbandes in Gold ausgezeichnet. Zudem erhielt er den Orden des Heiligen Sergi Radoneschski der Russisch-Orthodoxen Kirche für die Restaurierung der Saint Chrism Carrier Women Cathedral. Er ist außerdem mit Diplomen und Dankesbriefen von ausländischen Architekten- und Designerverbänden, der „Union Internationale des Architectes“, dem aserbaidshanischen Kulturministerium und weiteren staatlichen, öffentlichen und internationalen Organisationen ausgezeichnet worden. Von 2012 bis 2017 war er als stellvertretender Vorstandsvorsitzender des Aserbaidshanischen Architektenverbandes tätig. Er ist Mitglied der Kommission zur Jugendarbeit der „Union Internationale des Architectes“. Derzeit ist er zudem Präsident des Baku Architectural Club. Elchin T. Aliyev ist Professor an der Westlichen Universität Baku und Autor von 14 Büchern sowie 140 wissenschaftlichen Artikeln aus den Bereichen Architektur, Design und Stadtplanung.

Elçin Tofiq oğlu Əliyev

1967-ci il sentyabrın 18-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur. Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutunun memarlıq fakültəsini 1989-cu ildə fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. S.V.S.T.- də (Slovakiya Ali Texniki Məktəbi) istehsalat təcrübəsi keçmişdir. 1988-ci ildən Sovet İttifaqının süqutuna qədər Ümumittifaq Gənc Memarlar cəmiyyətinin Zaqafqaziya şöbəsinin Sədri olmuşdur. 1989-cu ildən Azərbaycan Memarlar İttifaqının üzvüdür. 1998-ci ildən Azərbaycan Dizaynerlər İttifaqının üzvüdür. 1994-cü ildən Azərbaycan Memarlar İttifaqının İdarə Heyətinin üzvüdür. 1998-ci ildə memarlıq üzrə namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. 2004-cü ildə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir. Otuz illik professional fəaliyyəti zamanı 70-dən çox memarlıq və dizayner layihələrini yaratmış və həyata keçirtmişdir. E.T.Əliyevin layihələri Rusiya, İran, ABŞ, Türkiyə, Fransa, Almaniya, Gürcüstan kimi ölkələrin müxtəlif mükafatları və diplomları ilə təltif edilmişdir. Dəfələrlə Azərbaycan Memarlar İttifaqı tərəfindən ölkənin ən yaxşı memarı adına layiq görülmüşdür və Azərbaycan Memarlar İttifaqının “Qızıl sərəf nişanı” ilə təltif edilmişdir. Bakıda yerləşən Kafedral Kilsənin bərpaı layihəsinə görə Rusiyanın Pravoslav Kilsəsi tərəfindən Müqəddəs Sergiy Radonejskiy ordeni ilə mükafatlandırılmışdır. Həmçinin, müxtəlif ölkələrin Memarlar və Dizaynerlər İttifaqlarının, Memarlar İttifaqlarının Beynəlxalq Assosiasiyasının, Şərqi ölkələri Beynəlxalq Memarlıq Akademiyasının, Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin və bir çox dövlət, özəl və beynəlxalq təşkilatların diplom, təşəkkürnamə və fəxri fərmanları ilə təltif edilmişdir. 2012-ci ildən 2017-ci ilə qədər Azərbaycan Memarlar İttifaqı İdarə Heyətinin sədr müavini vəzifəsində çalışıb. Beynəlxalq Memarlar İttifaqının gənclərlə iş üzrə Komissiyasının üzvü və Qərb Universitetinin professorudur. Hal-hazırda Bakı Memarlıq Klubunun Prezidenti vəzifəsində çalışır. Memarlıq, dizayn və şəhərsalma sahəsində 14 kitab və 140 elmi məqalənin müəllifidir.

Elchin Tofik oğlu Aliyev

Was born in Baku on September 18, 1967. In 1989, he graduated with distinction from the Department of Architecture, Azerbaijan Institute for Engineering and Construction. He passed his internship at S.V.S.T. (Slovakian Higher Technical School, Bratislava). From 1988 till the collapse of the USSR, he had been Chairman of the South-Caucasian Section, the USSR Society of Young Architects. His professional membership includes the Union of Architects of Azerbaijan (from 1989), Board thereof, and Union of Designers of Azerbaijan (from 1998). He has obtained his PhD in Architecture (1998). He received his Doctor of Arts (2014). He has developed and implemented more than 70 architectural and design projects. His projects have been awarded in Russia, Iran, the US, Turkey, France, Germany and Georgia. The Union of Architects of Azerbaijan has repeatedly recognized Elchin T.Aliyev the best architect in the country. He was awarded the “Honorary Gold Badge” of the Union of Architects of Azerbaijan. Awarded by the Russian Orthodox Church of the Order of St. Sergiy Radonezhsky for the restoration of the Saint Chrism Carrier Women Cathedral. He has also been awarded Diplomas and Letters-of-Gratitude by foreign national unions of architects and designers, the International Association of Unions of Architects, Ministry of Culture of Azerbaijan, and other governmental, public and international organisations. From 2012 to 2017 he worked as the Deputy Chairman of the Board of the Union of Architects of Azerbaijan. He is a member of the Commission on work with youth of the International Union of Architects. Currently he is the President of the Baku Architectural Club. He is Professor of Western University in Baku. The author of 14 books and 140 scientific articles in the field of architecture, design and town planning.

Das Kulturerhalt-Programm des Auswärtigen Amts
Federal Xarici İşler Nazirliyinin Mədəniyyəti Qoruma Proqramı
The Cultural Preservation Programme of the Federal Foreign Office

